

ประชุม

พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน

ระหว่าง

พุทธศักราช ๒๔๖๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๖๙

ฯพณฯ จอมพลสภชาติ ธนะรัชต์

นายก รัฐมนตรี

บัญชาให้พิมพ์

แก่ใช้ในการทวายนครินทร์ พระราชทาน

ณ วัดชินวราราม

จังหวัดปทุมธานี

๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๖

959.3035

๑657ป

#1324

ประชุม

พระราชโองการโปรดเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

มีทรงบริหารราชการแผ่นดิน

ระหว่าง

พุทธศักราช ๒๔๖๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๖๙

ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

บัญชาให้พิมพ์

แจกในการถวายทักษิณ พระราชทาน

ณ วัดชินวราราม

จังหวัดปทุมธานี

๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๖

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

อารัมภกถา

ปีนี้ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน วัดชินวราราม อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี กำหนดถวายผ้าพระกฐิน วันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ สำนักนายกรัฐมนตรี เคยพิมพ์หนังสือแจกข้าราชการและคณะกรรมการจังหวัด ตลอดจนผู้ไปร่วมการกุศลถวายผ้าพระกฐินเสมอมาทุกปี เช่นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้าได้ให้พิมพ์หนังสือเรื่อง “ไทยสถาปนากษัตริย์เขมร” แจกในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระกฐินพระราชทาน ปีนี้ จึงได้สั่งให้พิมพ์หนังสือเรื่อง “ประชุมพระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๕” แจกเป็นที่ระลึกเหมือนเคยปฏิบัติมา

หนังสือ ประชุมพระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๕ เป็นเอกสารแสดงพระราชกรณีกิจและพระบรมราชโองการบริหารราชการแผ่นดิน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๒๔ จนถึง พุทธศักราช ๒๔๕๓ รวม ๓๐ ปี ที่นำมาพิมพ์แจกคราวนี้ เฉพาะปีพุทธศักราช ๒๔๒๔ ถึง พุทธศักราช ๒๔๒๕ เป็นหนังสือประมาณ ๑๔๑ หน้า ส่วนที่เหลืออีก ๒๔ ปี ยังไม่ได้พิมพ์

การที่ข้าพเจ้าได้สั่งให้จัดพิมพ์เอกสารเรื่องนชั้น โดยคำแนะนำของ พันเอก พระยาศรีวิสารวาจา ปลัดบัญชาการ ประธานกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี เนื่องจากกรรมการคณะนี้ กำลังจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

และโบราณคดีอยู่ ตามที่ข้าพเจ้าได้อนุมัติให้ดำเนินการ ซึ่งประธาน
กรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ฯ ให้คำชี้แจงว่า เป็นเอกสาร
มีค่าสำคัญยิ่ง ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศิลปกรรมและการเมือง
การปกครอง ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็น
เอกสารที่แสดงให้เห็นพระราชกรณียกิจ พระบรมราชโองการบริหาร
ราชการแผ่นดินของรัชกาลที่ ๕ ว่าทรงมีพระปรีชาญาณสุขุมคัมภีรภาพ
ล้ำลึกในการบริหารราชการบ้านเมืองอย่างยอดเยี่ยมนานัปการ เอกสาร
เรื่องนี้ยังไม่เคยได้พิมพ์ที่ไหนมาก่อนเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหมาะสม
กับเป็นของแจกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของสำนักนายก-
รัฐมนตรี เพราะในพระราชหัตถเลขา ฯ นั้น ๆ แสดงให้ปรากฏถึง
ราชการแผ่นดินที่ทรงบริหารทุกกระทรวงทบวงกรม ตั้งแต่ยังเป็นระบบ
การปกครองแผ่นดินแบบเวียง วัง คลัง นา จตุสดมภ์และสมุหนายก
สมุหพระกลาโหม ที่ได้ใช้ปกครองบ้านเมืองกันมาแต่สมัยสมเด็จพระ
พระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา พุทธศักราช ๑๕๕๑ สืบมาจนถึง
เปลี่ยนเป็นให้มีเสนาบดีว่าการกระทรวง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๕ ซึ่งเป็น
การเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ที่สุดของชาติไทย
การพิมพ์เอกสารเรื่องนี้ขึ้นไว้ จึงเป็นการสมควร

เมื่อข้าพเจ้าได้รับการแนะนำดังกล่าว จึงได้เรียกต้นฉบับประชุม
พระราชหัตถเลขา มาตรวจดู ก็เห็นชอบตามที่ประธานกรรมการจัดพิมพ์
เอกสารทางประวัติศาสตร์เสนอ และควรกล่าวไว้ ณ ที่แห่งนี้ด้วยว่า คณะ
กรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ฯ ได้เรื่องนี้มาจากคุณหญิง
เล็ก อินทราธิบดีสี่หราชรองเมือง ภรรยาพระยาอินทราธิบดีสี่หราช

รองเมือง (ทองย้อย เสวตศิลา) ปลัดบัญชาการสมุหนครบาล พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง ได้รวบรวมพระราชกรณียกิจ พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ที่ทรงบริหารแผ่นดินไว้เป็นหนังสือถึง ๒๑๕๐ หน้า เอกสารดังกล่าว ตกเป็นมรดกของคุณหญิงเล็ก อินทราธิบดี ๆ แต่โดยการเจรจาของพระพิพิธสาลี ผู้เป็นกัลยาณมิตรของพระยาอินทราธิบดี ๆ แนะนำให้คุณหญิงเล็ก อินทราธิบดี ๆ เห็นแก่ประโยชน์ของทางราชการอันเป็นส่วนรวม คุณหญิงเล็ก อินทราธิบดี ๆ จึงมีใจมอบต้นฉบับเรื่องนี้ให้ทางราชการเพื่อเป็นสมบัติของชาติ บัดนี้กรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ๆ กำลังดำเนินการจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่นักศึกษา ตามที่ข้าพเจ้าได้อนุมัติให้ดำเนินการได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาค้นไว้ไม่ให้เป็นอันตรายหากจะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ซึ่งข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบใจ คุณหญิงเล็ก อินทราธิบดี ๆ กับพระพิพิธสาลีไว้ในโอกาสนี้ด้วย

อนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าได้อ่านเอกสารเรื่องนี้โดยตลอด ก็ยิ่งทำให้เห็นว่าพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ล้ำลึกและทรงหยั่งทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทุกอย่างทุกประการจนสุดที่จะกล่าวให้ถูกถ้วนได้ นอกจากนั้น ยังแสดงให้เห็นได้ทราบว่าพระองค์ทรงปกครองบ้านเมืองและทรงนำประเทศชาติ ให้ผ่านพ้นมหันตภัยทางการเมืองมาได้ด้วยความยากลำบากปานใด ด้วยเหตุนี้พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์จึงมีต่อพสกนิกรชาวไทยถ้วนหน้า และในสมัยประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ความผูกพันของสัญญาและภาวะความ

ถูกบังคับทั้งทางการเมือง ซึ่งเรียกกันต่อมาว่าสภาพนอกอาณาเขต พวกฝรั่งมีอำนาจตั้งศาลชำระความคนในบังคับของตัวเอง ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากยิ่งนัก จะยกตัวอย่างสักเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องคนสืบเจกตต่างประเทศ ที่มีทั้งจีน ญวน เขมร แขก ฯลฯ คนเหล่านั้นทำผิดกฎหมายไทยแล้วไม่ยอมขึ้นศาลไทย ต้องขึ้นศาลต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงมีคนต่างด้าวในยุคนั้น ขึ้นทะเบียนเป็นคนบังคับ (Subject) มากที่สุด เพราะได้ประโยชน์แก่ตนเอง จะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาพระราชทานแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งเวลานั้นได้ว่าการกรมพระนครบาล ว่าด้วยเรื่องจีนติดคนจีนในบังคับฮอลันดา มีเรื่องราวเกิดขึ้น แต่ไทยไม่อาจทำอะไรกับจีนติดได้ ทรงกล่าวไว้ในพระราชหัตถเลขาว่า “การซึ่งเป็นไปดังนี้ เปนที่แสดงให้เห็นว่า ไม่มีอำนาจที่จะปกครองชีวิตแลทรัพย์สินของพลเมืองได้แล้ว เปนที่สังเวชใจนัก” และตรัสต่อไปว่า “ถ้ายังปล่อยให้การอย่างนี้เป็นไปได้ ไม่มีการห้ามปรามแลมีโทษ เห็นว่าปล่อยให้จีนนั่งเมืองเสียเห็นจะดีกว่าที่จะนั่งเป็นเจ้าเมืองอยู่ ไม่มีประโยชน์แก่ชาติมนุษยด้วยกันเลย” (๑)

นอกจากนั้น ยังมีเรื่องต่างๆ อีกเป็นอันมาก ที่ทรงเอาเป็นพระราชภารกิจบริหารให้เป็นที่ไปด้วยความเที่ยงธรรม แม้แต่เรื่องคนเมาสุราที่ไม่คาดหมายว่าจะทรงเอาพระทัยใส่เป็นพระราชกรณียกิจ ก็ทรงบริหารไปด้วยความเที่ยงตรง จากประชุมพระราชหัตถเลขาที่จัดพิมพ์ขึ้นนี้ ผู้อ่านจะประหลาดใจเป็นอันมาก ว่ามีมากเรื่องที่เรாத่านไม่คาด

(๑) พระราชหัตถเลขาฉบับ ร.ที่ ๓๐๖/๔๕ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๖ วันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะแม เบญจศก จุลศักราช ๑๒๔๕ หน้า ๖๕-๗๐

หมายว่าจะทรงสนพระทัยนั้น ผิดทั้งสิ้น ทรงข้ามกลับทรงสอดส่อง ทรงพิทักษ์ความยุติธรรมให้แก่พสกนิกรทั้งแผ่นดิน เหมือนอย่างพ่อกับลูกนี้เอง ที่พสกนิกรทั้งชาติได้พร้อมใจกันถวายพระนาม พระปิยมหาราชแก่พระองค์

เอกสารเรื่องนี่ยังไม่จบ ข้าพเจ้าได้สั่งให้คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ฯ จัดการพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่นักศึกษาและประชาชน จนกว่าจะหมดต้นฉบับที่ได้มา ตลอดจนได้ให้คณะกรรมการทำเชิงอรรถไว้ด้วยเท่าที่จะค้นคว้าทำขึ้นไว้ได้ ข้าพเจ้าคาดหมายว่าจะเป็นเอกสารที่มีค่ามากเรื่องหนึ่ง ทางประวัติศาสตร์การปกครอง ทางวัฒนธรรม ทางศีลธรรม ทางโบราณคดี และการจัดพิมพ์ในคราวนี้ ข้าพเจ้าได้ให้พิมพ์อักษรวิธีตามต้นฉบับ เป็นการรักษาแบบฉบับการเขียนสมัยก่อนไว้ เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาตามยุคตามสมัย ยกเว้นอักษรวิธีที่เชิงอรรถซึ่งเป็นไปตามพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน

ข้าพเจ้าหวังว่า หนังสือประชุมพระราชหัตถเลขา ฯ คงจะเป็นที่พอใจของบรรดาผู้ที่ได้อ่านโดยทั่วกัน.

จอมพล

ว. ธีระวัชร

(สฤษดิ์ ธีระวัชร)

นายกรัฐมนตรี

๕ ตุลาคม ๒๕๐๖

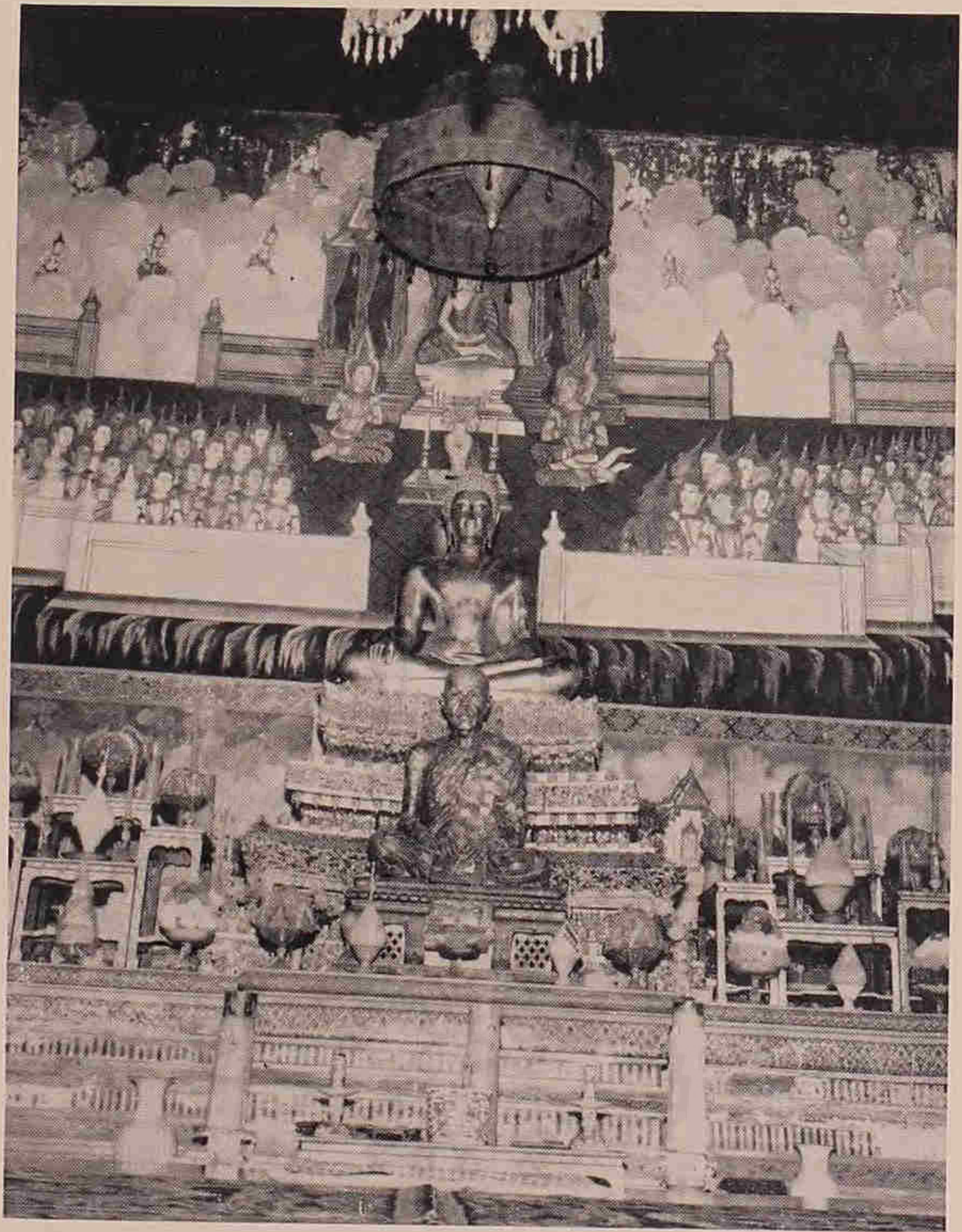
ประวัติวัดชินวราราม

วัดนี้ เดิมเรียกว่า วัดมะขามใต้ ตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งตะวันตกเฉียงปากคลองรังสิต ตอนเหนือของสะพานนนทบุรีประมาณ ๑ กิโลเมตร เรียกตำบลบางแขยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เดิมเป็นวัด ๔ วัดติดกัน คือ วัดมะขามใต้ วัดใน วัดคลองควาย และวัดเจตวงศ์ ทางคณะสงฆ์ได้สั่งให้รวมเข้าเป็นวัดเดียวกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ สมัยพระปทุมวรนายก (สวน) วัดเทียนถวาย เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี เมื่อยังมีสมณศักดิ์เป็นพระครูสีลานุโลมคุณ ด้วยความเห็นชอบของพระพิมลธรรม (เฮง เขมจารี) วัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะมณฑลอยุธยา วัดนี้เป็นวัดพระรามัญนิกาย เป็นวัดตั้งขึ้นใหม่ราวพุทธศักราช ๒๓๕๘ เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นสมัยที่ครอบครัวชาวรามัญเข้ามาสวามิภักดิ์พึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงได้สร้างวัดมะขามใต้ขึ้น

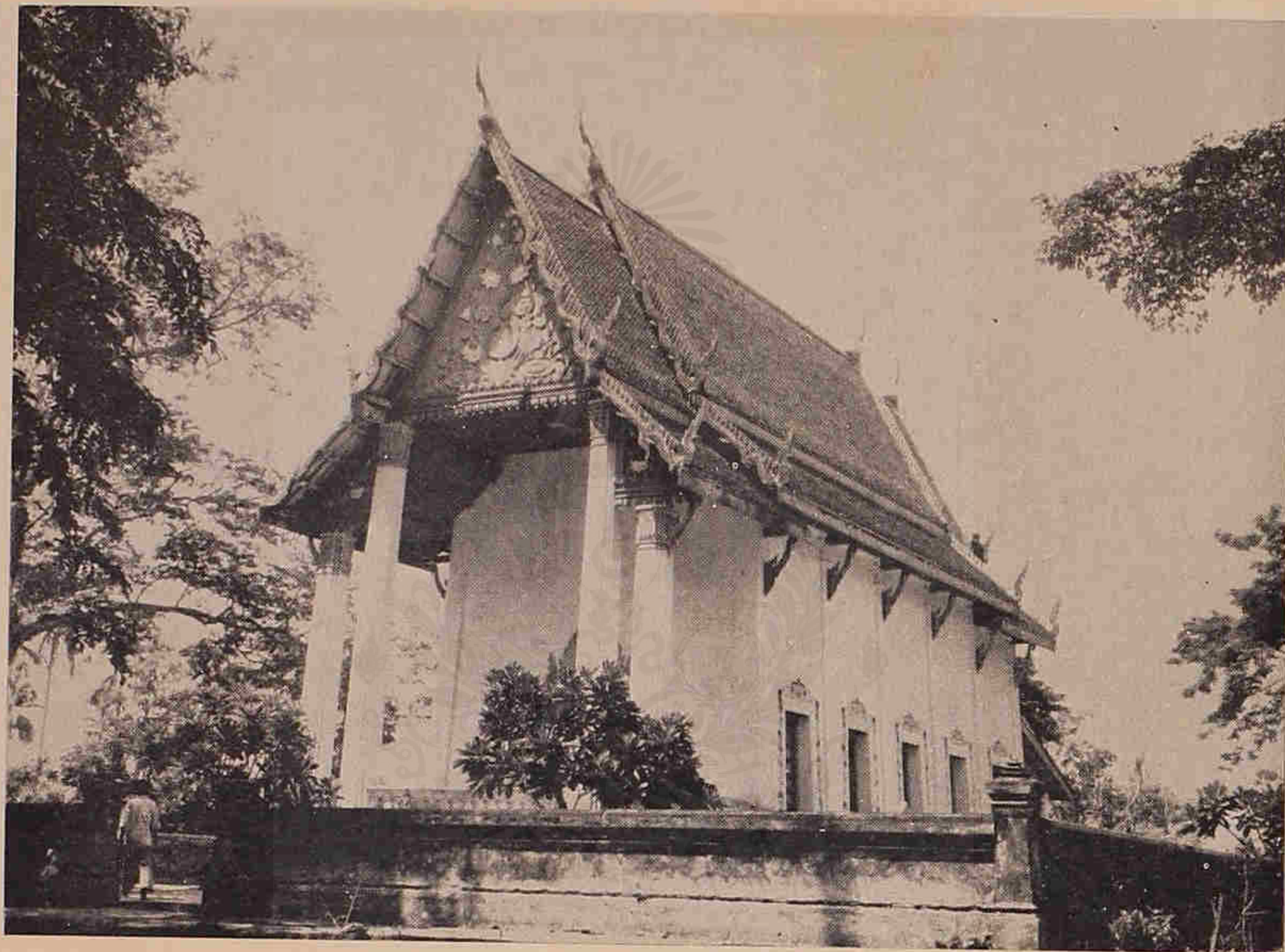
วัดมะขามใต้ คงรุ่งโรยมานานปี จนกระทั่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราดริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เมื่อครั้งเป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ได้เสด็จออกตรวจการคณะสงฆ์ ทอดพระเนตรเห็นศาลาการเปรียญวัดเทียนถวายกำลังซ่อมทาสีใหม่ ซึ่งพระเทพสุธี (นาค) วัดอรุณราชวราราม จังหวัดธนบุรี เมื่อมีสมณศักดิ์เป็นพระศรีสมโพธิ มาซ่อมเพื่อประดิษฐานศพโยมของท่าน จึงเป็นเหตุสะกิดพระทัยให้ทรงดำริจะทรงทำอย่างนั้นบ้าง ถ้าถึงคราว

ที่จะทรงทำศพหม่อมมารดาเป็นประโยชน์ดีกว่าทำเมรุ ได้ทรงดำริถึง
ถาวรวัตถุอย่างอื่น ทรงเห็นว่าทำอุโบสถดีกว่าศาลาการเปรียญ จึงได้ทรง
แสวงหาอุโบสถที่จะปฏิสังขรณ์ ครั้นเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕
ได้เสด็จตรวจการคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้พบวัดมะขามใต้มีทำเล
ดี มีหมู่กุฏิพอเป็นที่สำนักของพระภิกษุสามเณรได้ และมีอุโบสถซึ่งเริ่ม
ก่อผนังไว้บ้างแล้ว แต่เพราะหมดทุนจึงทิ้งไว้ถึง ๒ ปี ไม่มีใครปฏิ-
สังขรณ์ให้สำเร็จ ก็สมพระทัยที่ทรงตั้งพระปณิธานไว้ จึงทรงรับปฏิ-
สังขรณ์อุโบสถจนเสร็จเรียบร้อย ทำการฉลองเมื่อวันที่ ๕
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ นับแต่นั้นมาก็ได้ทรงปฏิสังขรณ์ก่อสร้างถาวร
วัตถุทิศให้เป็นที่สมบัติของวัดสืบตลอดมาจนบัดนี้

เมื่อพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราดิวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆ-
ราชเจ้าพระองค์นั้นสิ้นพระชนม์แล้ว เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๐
ทางราชการก็ได้พิจารณาเห็นว่า เพราะพระบารมีของสมเด็จพระสังฆ-
ราชเจ้าพระองค์นั้น ทรงปฏิสังขรณ์ทะนุบำรุงสืบต่อมา ทำให้วัดได้เจริญ
รุ่งเรืองในระยะเวลาเพียง ๒๔ ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นต้นมา จึงได้
นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานยกฐานะวัดมะขามใต้
ขึ้นเป็นพระอารามหลวง และได้ทรงพระกรุณาให้ยกฐานะวัดมะขามใต้
ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรีวรวิหาร และให้เปลี่ยนนามเป็น “วัด
ชินวราราม” ตั้งแต่วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๘๑ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเฉลิม
พระนามและเทอดทูนพระเกียรติในพระองค์ท่าน ให้ยืนยงอยู่ตลอดไป.

พระประธานในอุโบสถวัดชินวราราม จังหวัดปทุมธานี

พระอุโบสถวัดชินวราราม จังหวัดปทุมธานี

ตำหนักวัดชินวราราม จังหวัดปทุมธานี

ประชุม

พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ว. ๗๑

ถึงท่านกรมการ กษัตริย์กรมหมื่นนุชเรศวันต์
 ออกไปชำระความเมืองสมุทรสงคราม มีหนังสือบอกเรื่อง
 ความ แลการที่ชำระเข้ามา ในใบชอกฉบับขอ ให้ความว่า
 กรมหมื่นนุชเรศวันต์ เวลาไปเมืองเจ้ ให้ขุนมรเขตร
 เกษมศรีเชษฐภรรยาแก้วไปทวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงบำเหน็จยกกรมการตั้งคน เกษมศรีคนมาตั้ง แล้ว
 ก็ไปเสีย แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้
 มาตรากรมหมื่นนุชเรศวันต์ เวลาคำก็ไม่มีผู้ใดจะยกมา
 รักษาอย่างใดอย่างหนึ่งเหมือนอย่างพระเพณีสืบยกออกไป
 ทวงเมืองทั่วทุกแห่ง เวลาชำระความก็ไม่มีกรมการ
 มาประจำซึ่งขอไปความแต่ตั้งคนเดียว เห็นว่าออก
 ศึกทางเลวตามขังนัก กรมหมื่นนุชเรศวันต์ไปนต่าง
 กรม แลก็ได้บังคับการกรมพระนครบาล ก็ควร
 โดยบัณฑิตศักดิ์ต่างกรม ไม่มีราชการเลยเจ้าเมืองกรม
 การก็ควรจะระดมรับศึกครั้งนี้ ลามเท่าสี่ห้าแล้ว ก็
 จะว่าโดยตำแหน่งเป็นผู้นำเวรราชการกรมพระนครบาล

แลเป็นที่หลวงออกไปห้ระคตม ก็ควรที่เจ้าเสืองกรม
การจะตองมาห้พิชราชกรช่วยห้ระคตมแบบ
อย่าง ครองนี้แต่ขนี้เจ้าเมืองรองเจ้าเมือง แขวงรอง
แขวง ซึ่งเป้นเจ้าพนักงานคตมนครบาลหรือเมือง
ตมพระธรรมนฤตองวปีตมตมจกกรมพระนคร
บาลในกรงเทพฯ ก็ไม่มีผู้ใดรู้จักตำแหน่งของตัว
แลไม่มีมารบิราชการตมตำแหน่ง เห็นว่าหัวเมืองทุก
วันนี้ไม่รู้จักเจ้าหนบสลับแลแล้ว

ให้เดอมีทองตรา พระบรมราชโองการ
โทษพระยาตมตมตมตมตมตมตมตมตมตมตม
แลเจ้าเมืองรองหัวเมือง แขวงรองแขวง ซึ่งไม่รู้จัก
ตำแหน่งของตัว แลไม่มีมารบิราชการตมพนัก
งานนี้ ให้กรมตมตมตมตมตมตมตมตมตมตม
การกรมพระนครบาล มีอำนาจตมตมตมตมตมตม
ราชกำหนดกฎหมาย จะได้เป้นแบบอย่าง. แก่
ผู้ซึ่งละเมินต่อราชกร สืบเป้นภายหลัง

จดหมายมาณวันที่ ๑๔ ค่ำ

ปีมะเส็งสารีศักร คักราช ๑๒๔๓

ส.นิพนธ์

เห็นว่าธรรมเนียมศาลวังเคยมีมาแต่โบราณจะเลิกถอนเสียเมื่อยัง
 ไม่ได้ตั้งแบบแผนลงใหม่ก็ไม่ควร แต่ในเวลา^๑นี้ เจ้าพระยาธรรมมาธิการ^(๑)
 ถึงอสัญกรรม ไม่มีผู้ใหญ่เป็นประธาน ความนครบาลเป็นความสำคัญ จะ
 มาให้แต่ผู้น้อยชำระ การก็จะไม่ตลอดไปได้ เพราะฉะนั้น ในระหว่างนี้^๒
 ความนครบาลที่จำเลยเป็นสมในก็ให้กรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์^(๓) เอาไป
 ว่าในศาลกรมพระนครบาลก่อน กว่าจะมีอธิบดีในกรมวัง

ตั้งแต่วันที่ ๒๑๑๒ ค่ำ ปีมเสง ตรีศก ศักราช ๑๒๔๓

(Handwritten signature)

-
- (๑) เจ้าพระยาธรรมมาธิการอธิบดี (มิ่ง สนธิรัตน์) เสนาบดีจตุสดมภ์กรมวัง
 (๒) สมใน - คือผู้ที่เป็นฝ่ายใน คู่กับ สมนอก คือผู้ที่เป็นฝ่ายหน้า
 (๓) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๔ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามเดิม
 ว่า พระองค์เจ้าชายทวิธวัลยลาภ ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรง
 สถาปนาเป็นกรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ ต่อมาเป็นเสนาบดีกระทรวง
 นครบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐
 (๔) ตรงกับ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔
 (๕) เลข ๑๔ บนสก หมายถึงปีที่ ๑๔ แห่งรัชกาล
 (๖) จุลศักราช ๑๒๔๓ ตรงกับ ร.ศ. ๑๐๐ พ.ศ. ๒๔๒๔

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทานน้อม
เกล้า ๆ ถวายคำนับบังคมทูลทรงทราบใต้ฝ่าละออง, ด้วยตระลาการศาล-
กรมนครบาลร้องกับข้าพระพุทธเจ้าว่า ราษฎรได้ร้องเรื่องราวต่อเจ้า

(๑)

พระยายมราชถึงอัญญาจารย์ ๆ ส่งเรื่องราวให้ตระลาการชำระผู้ร้ายหลาย
คน ได้ตัวผู้ร้ายมาถามให้การว่าพวกเพื่อนเป็นคนอยู่ในสมในบ้าง ตระ-
ลาการได้หมายเกาะตัวจำเลยยังหาได้ไม่ ตระลาการมีหมายถึงเจ้าหมื่น ๆ
แปลหมายมาว่าจำเลยเป็นสมใน เป็นการขัดข้องอยู่เช่นนี้จะทรงโปรด-
เกล้า ๆ ให้ข้าพระพุทธเจ้าส่งเรื่องราวไปที่กรมวังประการใด แล้วแต่จะ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์

(๑) เจ้าพระยายมราช (เลข ขมาภัย) เสนาบดีจตุสดมภ์กรมเมือง

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ขอพระราชทานคัดคำ
หมื่นวิจิตรดล อำเภอดำบลบางซร่อน มาแจ้งความกับข้าพระพุทธเจ้าว่า

มีผู้ร้ายปล้นบ้าน นายคำ ด้ว } ขนน้อมเกล้า ฯ ถวายคำนับ
อำแดงพลอย ภรรยา

ทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญาเป็นล้นเกล้า ฯ เดิม

(๑)

ณ วัน ๔๓๑๒ คำ บีมเสง ตรีศก เวลาคำ นายคำเป็นที่หมื่นรักอักษรสังกัษ

๑๐
ขณเมืองนนทราชนครมมหาไไทย กับบุตรภรรยาคำทาสอยู่ที่เรือน

นายคำ ๆ มีเรือนฝากระดาน ๓ ห้อง ๒ หลัง มีชานแล่นกลาง มีครัว

เครื่องสับ ๒ ห้องหลังหนึ่ง ด้านข้างเหนือนายคำกับภรรยาแลบุตรนอน

หลังหนึ่ง ด้านข้างตะวันตกเรือนอีกหลังหนึ่งนั้น อำแดงพลัดมารดาภรรยา

นายคำนอนอยู่กับหนูเขี้ยวบุตรหญิงอายุ ๘ ปี อีเคลือบทาส นอนอยู่ที่

เพิงริมบันไดด้านข้างใต้ ในคืนวันนั้นนายคำกับภรรยา } ทาสภากันนอน
บุตร

หลับ นายคำตื่นเป็นเวลา ๓ ยามเศษ นายคำได้ยินเสียงสุนัขเห่าที่ทาง

หลังเรือนนายคำ ๆ ถ่อมมีดกรายลงจากเรือนไปยืนที่พื้นดินมุมยุงเข้าริม

ประตูรั้วในบ้าน เสียงสุนัขที่เห่าก็เงียบเสียงไป นายคำกลับขึ้นเรือนเข้าไป

นอนในห้องเรือนนายคำ ทันใดนั้นมีอายุคนร้ายยิงปืนขึ้น ๓ นัด ร้องว่า

อายเสือเอาวา อายผู้ร้ายจุกคบเพลิงส่องสว่าง นายคำเห็นอายุผู้ร้าย

โปกส์สะผ้าขาวสวมเสื้อดำ ๓ คน นุ่งผ้า } บ้าง สวมกั้งเกง
ลาย
พิน

ขาชั้นบ้าง ประมาณ ๑๕ คน ถือเครื่องสัตราวุธ ปืน ไม้หลาว คบเพลิง

๑๖

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔

ดาบข้าง เข้ามาในบ้านนายคำ อ้ายผู้ร้ายที่ถลอกเพลิง ๒ คน ช่วยกัน
ลากบันไดชานเรือนลงไปทพนดิน อ้ายผู้ร้ายที่ถลอกเพลิง ๒ คนกับพวก
อีก ๕ คนขนบนชานเรือนนายคำ อ้ายผู้ร้ายร้องอีกครั้งหนึ่งว่าอ้ายเสื่อ

หุ้มเข้าไป อ้ายผู้ร้ายภากันกระทั่ง ^{ฝา} _{บานประตู} } เรือนนายคำกับเรือนมารดา-

ภรรยานายคำแตกหัก อ้ายผู้ร้าย ๖ คนจะเข้าไปในห้องเรือนนายคำ ๆ
ต่อสู้อ้ายผู้ร้าย ๆ คนหนึ่งยืนอยู่ที่พนเรือนร้องว่าอ้ายเสื่อเอาให้ได้ พวกอ้าย

ผู้ร้ายกรงเข้าผลักบานประตูห้องเรือนเข้าไป อ้ายผู้ร้าย ^{พื้น} _{แทง} } นายคำ ๆ _{ตี} ^{ตี}

พื้นอ้ายผู้ร้ายมีบาดแผลบ้าง จะถูกที่ไหนนายคำหาสังเกศจำได้ไม่ นายคำ
กับอ้ายผู้ร้ายต่างคนต่างต่อสู้กัน แสงคบเพลิงที่อ้ายผู้ร้ายส่องสว่างจํา
ได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่บุตรภรรยานายคำวิ่งหนีอ้ายผู้ร้ายออกมาทางประตู

พวกอ้ายผู้ร้ายภากันพื้น ^{แทง} } บุตรภรรยาทายนายคำมีบาดแผลแล้วอ้ายผู้ร้าย _{ตี}

พวกอ้ายผู้ร้ายภากันแย่งเก็บทรัพย์สินของทองเงินผ้าพรรณนุ่งห่ม

เครื่องพาชนใช้สอยไป คิดรวมเป็นเงิน $\frac{๑๘(๑)}{๓}$ ข้าพระพุทธเจ้าทราบ

ความแล้ว จึงบังคับให้ ขุนชานฉกร _{หมื่นวิจิตรดล} } อำเภอกไปช้ณสูทนายคำฟัว

(๑) อ่านว่า ๑๘ ชั่ง ๑ ตำลึง ๓ บาท ๓ ตลึง

อายุ ๓๓ ปี มีแผลที่	สี่สะ	๓	} รวม ๑๓ แผล
	ไหล่ขวา	๑	
	แขนขวา	๒	
	มือซ้าย	๑	
	เข้า	๒	
	ขวา ๑		
	ซ้าย ๑		

เป็นรอยเหล็กมีคม บาดแผลอำแดงพลอยเม็ย อายุ ๓๖ ปี มีครัน ๘ เดือน
 เสศ มีแผลที่สี่สะ ๒ แผลเป็นรอยเหล็กมีคม บาดแผลนายวันบุตร อายุ
 ๕ ปี มีแผลที่สี่สะ ๑ แผลเป็นรอยเหล็กมีคม อีเคื้อบทาย อายุ ๒๔ ปี
 มีแผลที่หน้าภาค ๑ แผลเป็นรอยเหล็กมีคม ข้าพระพุทธเจ้าบังคับให้
 อำเภอ } เจ้าของท้องถิ่นแล อำเภอ } ที่ใกล้เคียงช่วยกันสืบเสาะจับตัว
 กำนัน }
 อ้ายผู้ร้ายให้จงได้ต่อไป

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

ผู้ร้ายมีผลไปดังนี้ เป็นพยานที่จะให้สืบสวนได้ ให้เร่งสืบสวน
เสียโดยเร็ว

(๑)
ตั้งแต่วันที่ ๒๑ ตุลาคม ปีมเสง ตรีศก สักราช ๑๒๔๓

Signature

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔

(๑)
ข้าพระพุทธเจ้านายราชภัฏที่ภักดี ขอพระราชทานกราบบังคม
ทูลพระกรุณาได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญาไม่พิน-

(๒)
เกล้าฯ เดิม ณ วันที่ ๓๑^๒ ก่ำ บีมเสง ตรัสก เวลาโมงเช้า ข้าพระพุทธเจ้า
มาในวังกับอัยรอดทาส อัยรอดทาสมาส่งแล้วให้อัยรอดทาสขี่ม้ากลับ

(๓)
ไปบ้าน ครั้นขี่มาถึงน้ำค้างแบดแมน (๔) ปะกระบวนแห่โล่ชิงช้า ทหารที่
รักษาท้องที่ ห้ามมิให้อัยรอดทาสขี่ม้าไปทางถนนบำรุงเมือง อัยรอด

ทาสจึงได้กลับม้าไปทางถนนเจริญกรุง ครั้นไปถึงน้ำวังพระวงษเธอพระ-
องค์เจ้าปรีดา จึงมีช่อดี่โล่โก้วสวนทางมา อัยรอดกลัวม้าจะตกก็โดดลง

จากหลังม้า แล้วจึงม้าไปอาศัยอยู่ในวังพระวงษเธอพระองค์เจ้าปรีดา มี
อัยคนร้ายประมาณ ๕-๑๐ คน มาตีม้า ๆ ก็หลุดไปจากมืออัยรอดทาส

อัยรอดทาสวิ่งไปจับม้า ในทันใดนั้นอัยพวกคนร้ายก็ตามมาชกเตะถีบ
ทุบตีอัยรอด แล้วยังกลุ่มรวมทุบตีเอาจนโลหิตไหลออกทางปากจมูก อัย

คนร้ายเห็นโลหิตไหลออกมาก อัยคนร้ายกลัวอัยรอดทาสจะขาดใจตาย
พวกอัยคนร้ายก็พากันไป ครั้นอัยรอดทาสลุกขึ้นได้ ก็ร้องให้ ชาย
หญิง

ผู้มชื้อให้ช่วยจับอัยคนร้าย ก็ไม่มีใครช่วยจับ แล้วอัยรอดมาแจ้งความ

(๑) พระราชภัฏที่ภักดี (เชฎ) ภายหลังเป็นพระพิพิธโกศลยศวรย์

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๔

(๓) ใช้ม้าเป็นพาหนะเข้าไปทำงานในพระบรมมหาราชวัง

(๔) อยู่มุมถนนบำรุงเมืองเชิงสะพานช้างโรงสี

กับภรรยาข้าพระพุทธเจ้า ๆ ก็ให้คนไปสืบ ได้ความว่าอายtingกับพวกซึ่ง
 เป็นทาสขุนหลวงพระไกรษี แล้วให้คนที่บ้านมาแจ้งความกับข้าพระ-
 พุทธเจ้าที่ในวังว่า อัยรอดถูกทุบตี ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้กราบถวาย
 บังคมลาออกมาตามอัยรอดทาส ได้ความว่าอายtingเป็นทาสขุนหลวง-
 พระไกรษี ข้าพระพุทธเจ้าจึงไปต่อว่ากับปู่ภรรยาขุนหลวงพระไกรษี
 ปู่ภรรยาขุนหลวงพระไกรษีจึงจ้วงจาบหยาบซ่าทำทาสต่าง ๆ แล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้กลับมาบ้าน

ควรมีการสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

ให้กรรมหมื่นภูธเรศ ฯ ชำระให้แล้วโดยเร็ว ด้วยนายราชภัณฑ์เป็น
 คนมารับราชการอยู่ในวังเสมอไม่ได้ขาด ยังจะต้องเดินทางต่อไปอีก
 จะเป็นสาเหตุยืดยาวไป

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๒๑^{๑๓} ก่ำ ปีมเสง ตรีศก ศักราช ๑๒๔๓

ฉะนิทรร

(๑) ตรงกับวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๔

ที่ ๔

(๑)
วัน ๓๑๔ ค่ำ ปีมเสง ตรีศก ๑๒๔๓

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทาน-
น้อมเกล้าฯ ถวายคำนับบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท พระราชาอาญาเป็นล้นเกล้าฯ ด้วย ณ วัน ๓๑๔ ค่ำ ปีมเสง

ตรีศก นาย { ไส (๒) กอปราล { นายกลิ่น (๓) ไปรเวศทหารยามจับตัวนาย
หมีก { จำ นายสวน (๔) นั้ดปะจูปัสตันกระสุนโตเท่าเม็ดเข้า
แสง } ทหารปืนใหญ่กับปืนไก้ ๖ (๕) นั้ดปะจูปัสตันกระสุนโตเท่าเม็ดเข้า

โพชมาส่งยังศาลแล้วแจ้งความกับข้าพระพุทธเจ้าว่า เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ

นายจำ }
นายไส นายกลิ่น } ภาคนั้ดมาอาบน้ำที่สระวัดราชบุณณะ ริมเชิงตพานถนน
นายสวน }

บ้านฉนวน แล้วนาย { หมีก } กับชายมีชอกคนหนึ่งเมาสุราเดินมาในวัดทางที่
แสง

นาย { ไส } กับนาย { กลิ่น } อาบน้ำ แต่ชายมีชอกเพื่อนนาย { หมีก }
จำ } สวน } แสง }

ถือหลาวไม้รวกอันหนึ่ง แล้วนายหมีกร้องว่าทหารหน้าไหนจะมาจับกู
นายกลิ่นว่ากับนายหมีกข้าจะจับเอง ทันใดนั้นนายหมีกกรงเข้าชกเอา
นายกลิ่นฯ โดดหนีนายหมีกฯ ชักปืนไก้ ๖ นั้ดที่จับมานั้ดยังเอานายกลิ่น ๒
นั้ด หาถูกนายกลิ่นไม่ นายกลิ่นจึงร้องให้ทหารยามช่วยจับตัวนายหมีกกับ

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔

(๒) Corporal สิบโท

(๓) Private พลทหาร

(๔) กี่ปืน Colt

(๕) กี่ปืน Pistol แต่ในที่นี้คงหมายถึงกระสุนปืน

นายแสงได้ แต่เพื่อนของนายหมึกที่ถือหลาวไม้รวกนั้นโดดหนีไป ทหาร
ยามจึงได้เอาตัวนายหมึก นายแสงมากับปืนโก๊ ๖ นัดส่งที่ศาลข้าพระพุทธ

เจ้า ๆ บังคับให้พระสถลรัถยาธิบาลถาม { นายหมึก
นายแสง } ให้การรับสาร-

ภาพต้องคำกันว่า เวลาเช้า ๓ โมงเศษ นายหมึกจะไปเส้นผี { บิดา
มารดา

นายหมึก ที่บ้านริมคลองพุดงกรุงกระเซม นายหมึกขอยืมปืนโก๊ ๖

(๑)

นัดที่นายชื่นทนนายพระอมรวีไสยสรเดชประจวบศตัมพร้อมแล้วพกเดินไป

เส้นผี { บิดา กับนายแสงนายจำทหารปืนใหญ่กรมเดียวกันกับนาย
มารดา

หมึก แล้วกลับขึ้นมาภาทกันมากินสุราที่โรงจันมีช่อค่างบ้าน นายหมึกเมา

แล้ว นายหมึก { นายแสง เดินขึ้นมาจะไปบ้านพระอมรวีไสยสรเดชนาย
นายจำ

หมึก { นายแสง เดินเข้าทางวัดราชบุณณะจะไปลงเรือจ้างที่ตพานน้ำบ้าน
นายจำ

(๒)

นายอำมหามลตรี เหน่นายกลิ่นกับพวกทหารยาม ๖ คนยืนอยู่ที่สระน้ำ

นายหมึกก็หยิบเอาปืนโก๊ ๖ นัดที่พกออกถือ นายแสงห้ามนายหมึกว่าอย่า

ถือปืนทหารเขาจะจับเอา นายหมึกพูดว่าทหารที่ไหนจะมาจับ นายกลิ่นกับ

พวกก็เดินมาจะจับนายหมึก นายแสงจึงห้ามนายกลิ่นกับพวกนายกลิ่น

ว่าขอเสียที่เถิด นายกลิ่นก็หาฟังไม่ นายหมึกกับนายกลิ่นต่างคนต่างเถียง

(๑) พระอมรวีไสยสรเดช (โต บุณนาก) ภายหลังเป็นเจ้าพระยาสุรวงษ์วัฒนศักดิ์

(๒) อำ มหามนตรี คือ พระยามหามนตรี (อ่ำ อมรานนท์) ภายหลังเป็นพระยาพิชัย-
สงคราม

กันนายแสงเข้าห้ามไว้แล้วต่างคนต่างหลีกกันไป นายหมึกเดินไปถึงต้น
 มขามข้างกุฎิพระช่วง นายกลั่นกับพวกทหารยามก็ตามไปจะจับตัวนาย
 หมึก ๆ ยกปืนโก๋ขึ้นข้างนอกลงนายกลั่น ๒ นัดหาถูกนายกลั่นไม่ นายหมึก
 ก็โดดหนีขึ้นไปบดกุฎิพระช่วง นายกลั่นกับพวกทหารยามก็จับตัวนาย
 หมึกกับนายแสงได้ แต่นายจ้านั้นโดดหนีไปได้ นายกลั่นกับทหารยาม
 จึงนำเอาปืนโก๋ ๖ นัดกับตัว { นายหมึก
 นายแสง } มาส่งได้ความดังนี้ จะควรตัด
 สิ้นประการใดขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

เห็นว่าอำมหิกอำมหิต เมาสุราเดินมาด้วยกัน อำมหิกถ่อปืน
 บันจวบึงอาจต่อสู้ยิงทหารยาม ซึ่งรักษาราชการแต่หาถูกไม่ อำมหิก
 อำมหิตมีความผิด ให้เขียนอำมหิก ๓๐ ที่ ส่งตัวไปจำคุกไว้หนึ่ง
 แต่อำมหิตนั้น เป็นแต่พวกเพื่อนไปด้วย ไม่ได้ต่อสู้ ให้เรียกทานบนไว้
 เสีย แล้วให้สังกัดมุลนายรับตัวไป ฯ

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๓๑๔ ค่ำ ปีมเสง ตรีศก ศักราช ๑๒๔๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔

(๑)
ณ วัน ๒๓ ค่ำ ปีมเสง ตรีศก สักราช ๑๒๔๓ ตรีลาการนัง ณ

(๒)
ศาลรับสั่งที่สูงอัญญาวิจารณ์ศาลา ซักถามอ้อมเอาความจริงต่อไป ข้าพเจ้า
อ้อมให้การว่า เดิมจะเป็นเดือนใดจำไม่ได้ ประมาณหลายเดือนมาแล้ว
ตั้งแต่ประสูตร สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทูลกระหม่อมชายพระองค์น้อย^(๓)

(๔)
ข้าพเจ้าเล่นขลุ่ยขลิกลงันที่ตำหนักเจ้าข้าพเจ้า นมเชยเป็นเจ้ามือ ข้าพเจ้า

(๕)
เสียประมาณ $\frac{๑๐}{1}$ แต่พุ่มเพื่อนข้าพเจ้าหาได้มาเล่นไม่ เงินที่ข้าพเจ้าเสีย
นั้น มารดาข้าพเจ้าเอาเข้ามาใช้ให้ ในวันที่มารดาข้าพเจ้าเอาเงินเข้ามา
ใช้ค่าขลุ่ยขลิกลงันนั้น ข้าพเจ้าเล่นไฟอยู่ที่บนหอที่ตำหนักเจ้าข้าพเจ้าเวลา
พลบค่ำ มารดาข้าพเจ้าให้คนมาเรียกข้าพเจ้าไปที่ห้องข้าพเจ้า บอก
ข้าพเจ้าว่า พุ่มวานให้มารดาข้าพเจ้าขายของให้ แล้วมารดาข้าพเจ้าหยิบ
ห่อผ้ามาแก้ให้ข้าพเจ้าดู ข้าพเจ้าแลเห็นเป็นพานทองคำรองชั้นล่างหน้า
ตำรับหนึ่งเป็นรอยทาบแบนซ้อนกัน ข้าพเจ้าเห็นยวออกมาดูเห็นพานนั้น
สลักเป็นกลีบบัวปากลดชั้น ชั้นนั้นเป็นทองเกลี้ยงทาบแบนที่เดียว
ข้าพเจ้าหาได้เห็นยวออกมาดูไม่ แล้วมารดาข้าพเจ้าถามข้าพเจ้าว่าจะ
เอาออกปะตูได้ฤาไม่ ข้าพเจ้าบอกว่าถ้าจะเอาออกต้องบอกนายปะตูเสีย
แล้วมารดาข้าพเจ้าว่าทองมากนักรอกไม่ได้ ข้าพเจ้าว่าแล้วแต่มารดา

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔

(๒) ศาลาพิจารณาคดีในพระบรมมหาราชวัง

(๓) สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายตรีเพชรรัตน์ธำรง พระราชโอรสองค์ที่ ๓๖ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติเมื่อ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔ และสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๐

(๔) การพนันที่เอาลูกเต๋า มาใส่ภาชนะเขย่ากว่าไว้แล้วแทงว่ากี่แต้ม

(๕) สิบตำลึง

แล้วข้าพเจ้าก็กลับไปเล่นไฟอยู่ตามเดิม รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งเวลาบ่าย มารดา
 ข้าพเจ้าก็ออกไป แต่จะเอาของออกไปอย่างไรข้าพเจ้าไม่ทราบ อยู่มาได้
 ประมาณ ๔ - ๕ วัน พุ่มให้คนมาเรียกข้าพเจ้าไปที่เรือนคุณสวนแล้วถาม
 ข้าพเจ้าว่ามารดาข้าพเจ้าเข้ามาฤยัง ข้าพเจ้าบอกว่ายังไม่เห็นเข้ามา พุ่ม
 จึงบอกข้าพเจ้าว่าจะธุระเงิน ข้าพเจ้าจึงถามพุ่มว่า ของนั้นเอามาแต่ไหน
 พุ่มว่าเป็นของพี่น้องของพุ่ม ๆ ลักเอามา ครั้นอยู่มาวันหนึ่งพุ่มเตือน
 ถามข้าพเจ้าถึงเรื่องของท่านมารดาข้าพเจ้าเอาไป ข้าพเจ้าบอกว่ามารดา
 ยังไม่เข้ามา พุ่มจึงบอกกับข้าพเจ้าว่า พุ่มจะไปขอยืมเงินยืมพิณชาวกลิ่งซึ่ง
 เป็นญาติกับพุ่ม แต่พุ่มจะต้องบอกความเรื่องฝากของไปขาย ยืมจะ
 ได้เชื่อให้ยืมเงิน ข้าพเจ้าก็หาได้ว่าประการใดไม่ พุ่มจะได้บอกยืม
 เหมือนว่าฤไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ อยู่มาประมาณสัก ๑๕ วัน มารดาข้าพเจ้า
 ได้เอาเงินมาถ่ายของท่านข้าพเจ้าได้ให้การไว้แต่ก่อน ข้าพเจ้าก็ได้บอก
 มารดาข้าพเจ้าถึงเรื่องที่พุ่มทวงเงิน มารดาข้าพเจ้าบอกว่าของขายยัง
 ไม่ได้ ข้าพเจ้าก็หาได้พบกับพุ่มอีกไม่ แลมารดาข้าพเจ้าจะได้พบกับพุ่ม
 อีกฤไม่ข้าพเจ้าไม่ทราบเป็นความสัตย์จริง

คำนี้ (ข้า) ได้ตามแลเขียนที่อัฐฎวิจรรย์ศาลาได้อ่านทานให้
 ยืมฟังตลอดแล้วอืมลงชื่อไม่เปนจึงหาได้ลงชื่อไม่

กรมหมื่นพิชิตปรีชากร (๑)

- (๑) เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๐ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนาม
 เดิมว่า พระองค์เจ้าชายกัณเฑาะว์คฤกุล ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรง
 สถาปนาเป็นกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ เลื่อนเป็นกรมหลวงฯ เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๒๘ ได้เป็นอธิบดีศาลรับสั่งความฎีกา แล้วเป็นข้าหลวงต่างประเทศประจำ
 มณฑลอีสาน และเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒

ความวิวาทกันที่โรงหวยรายนี้ เห็นว่าเป็นความนครบาล ต้องให้
กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ อธิบดีกรมพระนครบาลตัดสินชำระเป็นกลาง
แต่เจ้ากระทรวงกรมพระคลังสินค้าเป็นพนักงานชำระความซึ่งเกี่ยวข้อง
ด้วยอากรรายนี้ให้ไปนั่งด้วย แล้วให้นายทหารไปนั่งด้วยอีกนายหนึ่ง
พร้อมกัน ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงชำระตัดสินเสียให้แล้วโดยเร็ว

(๑)

๑๔

ตั้งแต่วันที่ ๑๔ ค่ำ ปีมเสง ตรีศก ศักราช ๑๒๔๓

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

(๑) ตรงกับวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๔

เกล้ากระหม่อมได้รับพระราชทานเรื่องราวของหลวงสวามีภักดี
 ภูวนาทที่ได้พระราชทานมานั้น เกล้ากระหม่อมได้ตรวจดูทราบเกล้า ๆ
 ทุกประการแล้ว ความเรื่องนั้นต่างคนก็กล่าวโทษกันทั้งสองฝ่าย แต่ความ
 จะเท็จจริงข้างใครก็ยังไม่ทราบเกล้า ๆ ชัดเจน เกล้ากระหม่อมขอรับ
 พระราชทานให้กรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์ชำระตัดสิน

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงโปรดเกล้า ๆ

เจ้าหมื่นไวย^(๑)

(๑) เจ้าหมื่นไวยวรนาถ (เจิม แสง-ชูโต) ต่อมาเป็นเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี หนังสือ
 ฉบับนี้ไม่ปรากฏ วัน, ค่ำ, เดือน, ปี, แต่เข้าใจว่า คงเป็นเรื่องเกี่ยวกับนายทหารไปนั่ง
 ชำระความตามพระบรมราชโองการข้างต้น

ข้าพระพุทธเจ้า นายอินศักดิ์ทองมือ เป็นไพร่หลวงฝึพายลำทรง
 ขนกับหลวงอุดมภักดีในพระบรมมหาราชวัง ข้าพระพุทธเจ้าตั้งบ้านเรือน
 อยู่บางบานแขวงกรุงเก่า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสทำเรื่องราว
 ฎีกาขนกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญา
 เป็นล้นเกล้า ฯ

(๑)
 เดิม ณ ๓๔ คำ ปีมแม ตรีศก ข้าพระพุทธเจ้ากับอำแดงเพี้ยน
 อ้ายแก้ว
 ผู้น้องเข้าชอกัน ฟ้องต่อกรมการกรุงเก่าใจความว่า อ้ายฉิม } กับพวก
 อ้ายฤท

ประมาณ ๕ - ๑๐ คน ถือไม้ครบมือกัน มาร้องคำทำทนายถึงปากกรอก
 บ้านข้าพระพุทธเจ้า นายสุกบุตรอำแดงเพี้ยนหลานข้าพระพุทธเจ้าออก-
 อ้ายแก้ว
 ไปดู อ้ายฉิม } กับพวกภักดีกลุ่มรุมตีนายสุก หลานข้าพระพุทธเจ้า
 อ้ายฤท

มีบาดแผลหลายแห่ง นายสุกหลานข้าพระพุทธเจ้า อยู่ได้ ๖ วันนายสุก
 ก็ชายใจตายแจ้งอยู่ในห้องนั้นแล้ว ขุนจำเมืองเป็นตระลาการ ๆ เกาะ

อ้ายแก้ว
 ได้ตัว อ้ายฉิม } มาถึงศาล อ้ายแก้ว } ให้การรับสารภาพเป็นสัตย์ชัด
 อ้ายฤท อ้ายฤท

กันทั้งสามคนโดยชันตาแจ้งอยู่ในคำให้การรับสารภาพของ
 อ้ายแก้ว
 อ้ายฉิม
 อ้ายฤท

นั้นแล้ว ผู้รักษาเมืองกรมการบอกส่งความข้าพระพุทธเจ้าลงมากรุงเทพฯ

(๑) คือปีมะแม จุลศักราช ๑๒๓๓ พุทธศักราช ๒๔๑๔

ขุนบุรีนทรเป็นตระลาการ ๆ กฎความข้าพระพุทธเจ้าไว้หาพิจารณาไม่ ข้า
อยู่ได้ประมาณ ๒ ปีเศษ ครั้น ณ ๑๕ ปีกา เบญจศก ข้าพระพุทธเจ้า
ทำฎีกาขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย กล่าวโทษขุนบุรีนทรตระลาการครั้งหนึ่ง แจ้ง
อยู่ในฎีกานั้นแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามราชทั
ถึงอัสัญกำม้ชำระความข้าพระพุทธเจ้า ขุนกลางเป็นตระลาการ ตระลาการ

คัดเอาฟ้องกับคำ { อ้ายแก้ว
อ้ายฉิม ให้การสารภาพให้ขุนหลวงพระยาไกรศรี
อ้ายฤท

ใส่บทหาฎาโทษ ขุนหลวงพระยาไกรศรีถึงแก่กรรม ความข้าพระพุทธเจ้า
จึงตกมาในพระเจ้าน้องยาเชอกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ๆ ให้เสมียน
เกิด } ปรบรวางใบสตัยข้าพระพุทธเจ้า เสมียน เกิด } ปรบรวางใบ
ทวม }

สตัยข้าพระพุทธเจ้าลงมาว่า ให้เอาอ้ายผู้ร้ายเข้าผูกถ้าอ้ายผู้ร้ายให้การ
ประการใด ให้ตระลาการคัดขึ้นมาจะปลุกษาให้ต่อฝ่ายหลัง ตระลาการ
เอาอ้ายแก้วเข้าผูกตามรวางใบสตัย อ้ายแก้วให้การกลับคำ ว่า ขุนจำ
เมือง เมืองกรุงเก่าสอนให้อ้ายแก้วรับ อ้ายแก้วจึงได้รับตามคำขุนจำ
เมือง แจ้งอยู่ในคำให้การอ้ายแก้วนั้นแล้ว ตระลาการคัดคำอ้ายแก้วส่ง
(๒)

ให้เสมียน เกิด } ครั้น ๑๔ ปีมเสง ตรีศก ตระลาการรับใบสตัยมาจาก
ทวม }

เสมียน เกิด } แล้วอ่านให้ข้าพระพุทธเจ้าฟัง ในระวางใบสตัยใจความ
ทวม }

(๑) เจ้าพระยามราช (เฉย ยมาภย์) เสนาบดีจตุสดมภ์กรมเมือง

(๒) คือ ปีมะเสง จุลศักราช ๑๒๔๓ พุทธศักราช ๒๔๒๔

ว่าให้เรียกนายประกันทานบน { อ้ายฉิม
อ้ายแก้ว ไว้ แล้วให้ข้าพระพุทธเจ้าสืบ
อ้ายฤท

หาอ้ายคนร้ายที่ตายนายสุกตาย ฝ่ายหลังจึงให้ข้าพระพุทธเจ้ามาว่าความ
ต่อไป แจ้งอยู่ในใบสัจย์นั้นแล้ว ข้าพระพุทธเจ้ามีความสงสัยจริงใจอยู่ว่า
อ้ายแก้ว } ให้การรับสารภาพโดยซนตาดังนี้ อ้ายแก้ว } กลับห้ามมีโทษ
อ้ายฉิม } อ้ายฉิม }

ไม่ จะให้ข้าพระพุทธเจ้าไปสืบหาอ้ายผู้ร้ายต่อไป ข้าพระพุทธเจ้าจึง
ทำเรื่องราวถวายพระเจ้าน้อยยาเชอกรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์ ใจความ
ว่ารับสัจย์ลงมาให้เรียกนายประกันทานบน อ้ายแก้ว } และจะให้ไปสืบ
อ้ายฉิม }

หาอ้ายคนร้ายยังหาถูกต้องไม่ ข้าพระพุทธเจ้ายังสงสัยจริงใจอยู่ พระเจ้า
น้อยยาเชอกรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์ก็หาเรียกเอาใบสัจย์ไปตรวจไม่ ซึ่ง
เสมียน เกิด } ทำกับข้าพระพุทธเจ้าทั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้รับความ
ทวม }

ยากแค้น เดือดร้อนนัก ขอพระบารมีปกเกล้า ๆ เปนที่พึ่ง

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ความ^๕ เรือง^๕ น^๕   กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ได้ตัดสินอย่างไร   ให้
บอกมาให้ทราบ

ตั้งแต่วันที่ ๑๒^{๐๒} ก่ำ ปีมเมีย จัตวาศัក ๑๒๔๔^{๐๕} (๑)

Signature

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๕

(๑)

ที่ ๓๐

วัน ๒๖ ก่ำ ปีมเมีย จัตุศกั ๑๒๔๔
๑๓

ข้าพระพุทธเจ้าผู้มชอในท้ายหนังสือนี้ ขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ ถวายค่านับกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราชาญาไม่พ่นเกล้าฯ ด้วยเวลา ๒ ทุ่มเสศ พระยารัตนสมบัติจางวาง ช่างทองในพระบรมมหาราชวังมาแจ้งความกับข้าพระพุทธเจ้าว่า เวลา บ่ายห้าโมงเสศ อ้ายกล้าตายพระยารัตนสมบัติไปเสพสุราที่โรงจีนมีชื่อที่ ริมโรงโปลิศ เวลาพลบค่ำเข้าไต้เข้าเพลิงยังไม่ถึงทุ่ม อ้ายกล้าตายพระยารัตนสมบัติเดินกลับมา มีอ้ายคนร้ายแทงคออ้ายกล้า ๆ วจึงถึงสถาน บ้าน อ้ายกล้าล้มลงขาดใจตาย ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเกล้า ๆ แล้วจึงได้ บังคับให้หลวงเพชลาสัยเจ้ากรมกองตระเวนขวากกับขุนสวัดนักรินทร์ ปลัดกรม หมันสักกักดีขุนหมันอำเภอในพระราชวังบวร ซึ่งเป็นเจ้าของ ท้องที่ไปชันสุทพลิกสพอ้ายกล้าผู้ตาย เหนที่คอหอยอ้ายกล้าผู้ตายเป็น แผลทลุดงหลังคอ ปากแผลกว้างกึ่งนิ้วยาวนิ้วหนึ่ง ปากแผลขาดเป็นสัน เป็นรอยเหล็กมีคม อำเภอได้ชันสุทตามรอยโลหิตตามทางในวัดฉนสง- กราม ตั้งแต่ที่อ้ายกล้าตายไป เหนโลหิตไหลหยดเป็นทางประมาณสาม เส้นเสศถึงหอไตรห่างกำแพงแก้วหลังพระอุโบสด ประมาณ ๔ วาเสศ แต่ไม่ทราบเกล้า ๆ ว่าผู้ใดเป็นผู้ร้ายแทงอ้ายกล้าอายุ ๓๕ ปี ขาดใจตาย ข้าพระพุทธเจ้าได้บังคับให้หลวงงำเมืองกับขุนโลกบาลขุนสวัดนักรินทร์

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

(๒) หลวงงำเมือง (ช่าง)

มิสเตอร์โซโลมมุนายโปลิศ ไปสืบพยานรังวัดเอาความจริงต่อไป ถ้าได้
ความประการใด จังกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบต่อครั้งหลัง
ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ภูธเรศธำรงศักดิ์

เห็นว่าความเรื่องนี้จะมิสาเหตุพอที่จะพิจารณาตามได้ทางหนึ่ง แล
 ซึ่งให้ไปสืบพยานรางวัลนั้นก็ชอบแล้ว ให้ได้สวนหาร่องรอยเอาตัวผู้ร้าย
 ให้จงได้

ตั้งแต่วันที่ ๓๓๖ (๑) ก้า บีมเมย จัตุวาศก ๑๒๔๔
 ๑๔

ฉัตรวิภา

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

(๑)
ข้าพระพุทธเจ้า พระยาไชยสุรินทร์ บัวย ขอพระราชทานให้ถ้อย
คำหลวงอุทยานาธิกร^(๒) ทำเรื่องราวจนหม่อมเกล้าฯ ถวายคำนับบังคมทูล
พระกรุณาได้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอรับพระราชทานพระบรม

(๓)
ราชวโรกาสพระราชอาญาเป็นล้นเกล้าฯ เดิม ณ วัน ๕ ๑๕ ค่ำ ปีมเมีย

(๔)
จัตวาศก เวลาสี่โมงเช้า สายันปีตกับทหารรับสินบน มาจับคนจุดลากที่
หน้าบ้านพระยาไชยสุรินทร์ ขุนพิทักษ์รักษาบ้านพระยาไชยสุรินทร์ออกไป
ถามว่าจับคนทำไมจึงไม่บอกเจ้าของบ้านให้รู้บ้าง สายันปีตกับทหารว่า
ทำไมถึงจะต้องบอก แต่บ้านใหญ่ๆ ไตๆ กว่านยังจับได้ แล้วทหารก็
กลับไป ในวันเดียวกันนั้นเวลาประมาณทุ่มเศษ มีคนร้ายเอาอิตมาที่บ้าน
พระยาไชยสุรินทร์จนถึง ณ วัน ๑๓ ๑ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ครั้นรุ่งขึ้น ๒ ๑๕
ค่ำเวลาสี่โมงเช้าหม่อมตลับมีจดหมายมาแจ้งความกับพระยาไชยสุรินทร์
ว่าเวลาประมาณทุ่มเศษมีผู้เอาอิตมาที่บ้านทุกคืน ข้าพระพุทธเจ้าได้
ทราบเกล้าฯ แล้วจึงสั่งให้นายหลงมหาตเล็กหลานข้าพระพุทธเจ้า
กับขุนพิทักษ์ให้ตรวจตราจับคนที่ขวางป่าบ้านพระยาไชยสุรินทร์ และบ้าน
หม่อมตลับให้จงได้ ในวันเดียวกันนั้นเวลาประมาณทุ่มเศษมีคนร้ายเอาอิต
มาขวางป่าบ้านพระยาไชยสุรินทร์มากขึ้นกว่าทุกวัน ข้าพระพุทธเจ้าได้
ทราบเกล้าฯ จึงถามคนยามที่รักษาบ้านพระยาไชยสุรินทร์กับชาว ^{บ้าน} _{เรือ}

ว่าเห็นคนร้ายขวางป่ามาแต่ทางไหน คนยามกับชาว ^{บ้าน} _{เรือ} } ว่าเห็นป่า-

(๑) พระยาไชยสุรินทร์ (เจียม เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

(๒) หลวงอุทยานาธิกร (จัด เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

(๓) ตรงกับวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

(๔) Sergeant = สิบเอก

มาจากกรอกบ้านหม่อมตลับ ครั้น ณ วัน ๓๑ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก เวลา
สองทุ่มเศษ นายหลงมหาตเล็กกับขุนพิทักษ์ไปตรวจคนที่รักษายามที่
บ้านพระยาไชยสุรินทร์ ไปพบทหารสองคนนั่งชুমอยู่ที่เชิงตพาน
บ้านพระยาไชยสุรินทร์ นายหลงจึงถามทหารว่าทำไมจึงมาอยู่ที่มิด
ทหารก็นั่งอยู่แล้วทหารจึงชวนกันว่าเราไปช้อยาสือบเถิด นายหลงกับ
ขุนพิทักษ์ก็กลับเข้ามาขึ้นอยู่ที่ประตูในบ้าน ค้างหนึ่งประมาณครู่หนึ่ง

เลบเตอเนนรอต (๑)

หลวงทวยหาร

เกาเวริงแกว (๒)

สายนปีต

} กับนายทหารไม่รู้จักชื่อจำนำไม่ได้อีกสองคนกับ

(๓)

ทหารเลวประมาณหกสิบคนเศษ เสบสุราเมาถือ กระบองสั้น } ครอบมือ
ดาบ

กันถากันมาเดินรายทางรอบข้าง } บ้านพระยาไชยสุรินทร์ พุดกันว่า

ถ้าพบชาย หญิงใครๆ ก็จับเอาคนหนึ่งสองคนพอได้เป็นเหตุใหญ่ขึ้น ถ้า

ใครสู้แล้วให้ ฟัน } เสียให้ตายแล้วหลวงทวยหารก็ไล่ทหารให้เข้ามาใน
ยั้ง

บ้านแล้วทหารก็กรูกันเข้ามาในบ้านภบ นายหลงขึ้นอยู่ที่ประตูในบ้านข้าง-

(๑) ร้อยโท (Lieutenant)

(๒) เกาเวริง เป็นตำแหน่งนายสิบผู้ช่วยผู้บังคับกองร้อย หรือผู้บังคับหมวด (ในสมัยก่อน)
เพราะเวลาเข้าแถวจะยืนข้างหลังผู้บังคับกองร้อยหรือผู้บังคับหมวด จึงเรียกว่า
“Covering sergeant”

(๓) พลทหาร บางแห่งอาจใช้คำว่า “ไพรเวต” (Private)

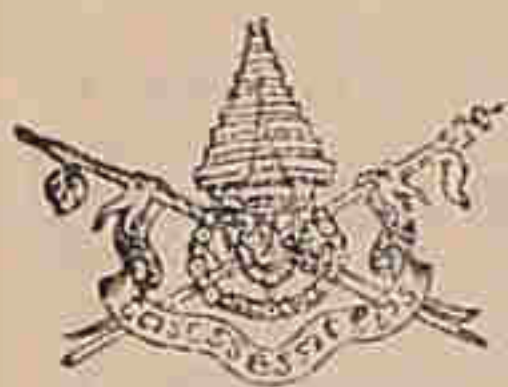
หลังหอนั่ง ทันไดนั้นทหารก็กรูกัน } ชก
 ต่อย } บีบคอตลากเอาตัวนายหลงไป
 ฟันตี }

นายหลงมีบาดแผลฟกซ้ำดำเขียวแตกโลหิตไหลหลายแห่ง แต่พวก
 ข้ำพระพุทธรเจ้าหามีผู้ใดขัดขวางกั้นกางไม้ แล้วทหารกลับร้องทำทนาย
 เปนข้อหยาบต่างๆ ถึงพระยาไชยสุรินทร์ไปตามถนนจนถึงโรงยามทหาร

ชาย } ชาวบ้านได้ เหน }
 หญิง } ยิน }

เปนนอนมากแล้วทหารถามนายหลงว่าเป็น
 อะไรกับพระยาไชยสุรินทร์ นายหลงบอกว่าเปนนหลานพระยาไชยสุรินทร์
 แล้วทหารว่า ..... (๒)

(๒) ข้อความในต้นฉบับขาดเพียงเท่านั้น

ร. ท. ๑๔๓
๔๔

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยปลุกษาพร้อมด้วยท่านเสนาบดี
ในที่ประชุม ด้วยการที่จะรังับพวกจีนวิวาทซึ่งเกิดขึ้นแล้วในบัดนี้ ฤจะ
เกิดต่อไป เหนเป็นเด็ดขาดพร้อมกันว่า

ถ้าพวกจีนวิวาทกันขึ้นแห่งใด ให้เจ้าพนักงานไปห้ามปรามโดยดี
ก่อน เมื่อไม่ฟังให้ขู่โดยอำนาจ ถ้าขู่ไม่ฟังต้องให้ยิงพอที่จะให้สงบการ
วิวาท ถ้าพอสงบลงเวลาไร ให้อยู่ดยงทันที ให้อำนาจกันโดยดีต่อไป

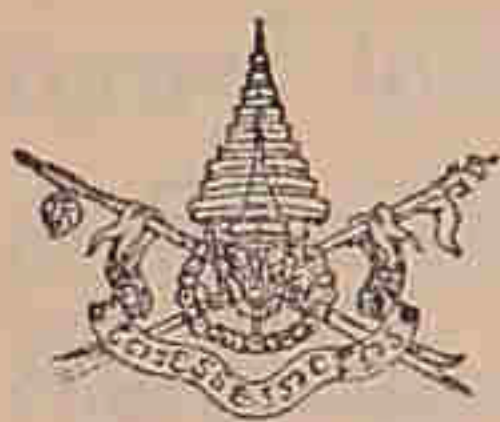
การซึ่งอนุญาตให้ยิงนี้ ต้องเข้าใจว่าจะใช้ต่อเมื่อเวลาจัดอย่างอื่น
ไม่ได้แล้วจึงก่อยทำ อำนาจที่จะบังคับให้ยิงเมื่อใดนั้น ให้อยู่ในกรมหมื่น
ภูธเรศธำรงศักดิ์ บังคับให้ตลอดไปในเวลาที่จะรักษาการเรียบร้อยของ
บ้านเมืองนี้

ให้กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ประพฤติให้ถูกต้องตามคำสั่งนี้
ทุกประการ

(๑)
ตั้งแต่ ๑๕ วันที่ ๒๑๘ ค่ำ ปีมเมีย จัตุวาศก ศักราช ๑๒๔๔
๑๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร, ที่ $\frac{๑๔๔}{๔๔}$

ซึ่งเจ้านาย แลท่านเสนาบดี ลูกขุนณศาลา แลลูกขุนณศาลหลวง

ปลุกษาพร้อมกันลงเนื้อเหนมาให้ลงโทษ $\left. \begin{array}{l} \text{อายจันดูเพียว} \\ \text{อายจันหยุ} \end{array} \right\}$ ต้นเหตุวิวาท

ถึงสิ้นชีวิต แล้วให้ชำระเอาตัวอายจันพวกเพื่อนมาลงโทษให้สิ้นเชิงนั้น
ก็เป็นการถูกต้องตามกฎหมาย แลสมควรแก่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นแล้ว
แต่เมื่อมาพิเคราะห์ดูโดยทางกรุณา ก็เห็นว่าการที่เกิดขึ้นครั้งนั้นโดยความที่
ถือพวกพ้องโกรธกัน จึงวิวาทกัน หาได้ความว่าเป็นการกำเร็บไม่กลัว
เกรงอำนาจแผ่นดินไม่ จึงเห็นว่าควรจะผ่อนผันลดหย่อนโทษลงบ้าง
แต่จะยกเสียทีเดียวไม่ได้ เพราะการวิวาทครั้งนั้นใช้เป็นอาวุธ เป็น
การใหญ่เกินธรรมดาอยู่ เพราะฉะนั้นให้แต่กรมพระนครบาลเขียน

อายจันหยุ } คนละ ๒ ยก ๖๐ ที่ เอาไปจำไว้ ณคุกให้เจ็ดหลาบ
อายจันดูเพียว }

เป็นตัวอย่าง อย่าให้ผู้อื่นกระทำการก่อเหตุกำเร็บตั้งอายจันสองคนนี้
ต่อไป แลที่ข้อในคำปลุกษาให้เจ้าพนักงานเอาตัวจันพวกเพื่อนที่มาช่วย
วิวาทมาชำระลงโทษต่อไปนั้น ก็ชอบอยู่ แต่มีความกรุณาอยู่ว่าความผิด
ที่เกิดขึ้นครั้งนั้นมิได้วิวาทกันถึงล้มตายสิ่งใด ครั้นจะให้เอาตัวมาชำระตาม

คำปลุกษา ก็จะไม่พอกันมาพลอยได้ความยากแค้นด้วย $\left. \begin{array}{l} \text{อายจันหยุ} \\ \text{อายจันดูเพียว} \end{array} \right\}$ ผู้

ทำผิดอีกเปล่า ๆ เพราะฉะนั้น ให้ภาคทัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่งก่อนอย่าให้เจ้าพนักงาน

งานเอาตัวมาชำระเลย ต่อเมื่อไม่เกรงกลัวขึ้นกระทำชั่วต่อไป จึงจะเอาโทษต่อครั้งหลัง แลคำปลุกษา ที่ขอให้จีนหัวหน้าพวกอั้งยี่(๑) ที่วิวาทใช้ทรัพย์แก่ราษฎรผู้ต้องฉิบหายเพราะการวิวาทนั้น เป็นการสมควรแล้ว ให้เจ้าพนักงานและกรมพระนครบาล ทำตามคำสั่งนี้จงทุกประการ

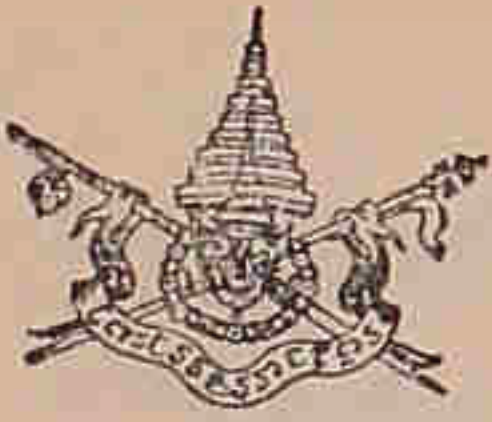
(๒)

สั่งแต่ ณ วัน ๒๗ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก สักราช ๑๒๔๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) สมาคมลับของชาวจีน

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๔

ร. ๗ $\frac{๑๖๘}{๔๔}$

ราชบุตรพร้อมกันทำเรื่องราวมายันว่า บัดนี้ผู้ร้ายสองคนทำ
โจรกรรมตัดช่องย่องเบาลักลวงชุกชุมขึ้นนั้น ให้กรมหมื่นภูธเรศธำรง-

(๑)

ศักดิ์จักรมพระนครบาลแลกรมกองตระเวนซ้ายขวา ให้พระยามหาเทพ

(๒)

พระยามหามนตรี จักรมพระตำรวจออกเป่นกอง ๆ สืบเสาะติดตามจับ
ตัวผู้ร้ายซึ่งเที่ยวลุ่มส่อนอยู่ตามวัดตามบ้านให้สิ้นเชิง ถ้าอายผู้ร้ายผู้ใด
ทมิขอเสียงโด่งดัง ฤทำอาการกิริยาผิดประหลาดเป่นที่สงไสย ก็ให้จับมา

พิจารณาได้ หนึ่งโรงเรือ วัดแลบ้านแห่งใด } ซึ่งเป็นที่สงไสยว่าผู้ร้าย
หนึ่ง

จะประชุมกันฤลักสิ่งของลักเรือเข้าไปไว้ในที่แห่งนั้น ก็ให้พร้อมด้วย
อำเภอกำนันตำรวจค้นดูให้สิ้นเชิง แล้วให้กำจับกองจับ อย่าให้คุมแหงแล
หยิบฉวยสิ่งของของราษฎรให้ได้ความเดือดร้อน นอกจากทางราชการ
ไปได้เป่นอันขาด

(๓)

ตั้งแต่วันที่ ๖ ๑๐ ค่ำ บีมเมษ จัตวาศัก ศักราช ๑๒๔๔

(๑) พระยามหาเทพ (จับ)

(๒) พระยามหามนตรี (เวก ขมาภย์) ต่อมาเป็นพระยาอภัยจรณฤทธิ

(๓) ตรงกับวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

ร, ที่ $\frac{๑๑๔}{๔๔}$

หม่อมเจ้าโอภาส ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ เปนโทษต้องจำคุก
มาช้านาน บัดนี้ ^(๑) ดีสุวรรณกุมาร ว่าสมัคมารับราชการอยู่ในกรมทหารมหาด-
เล็ก ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์มอบตัวหม่อมเจ้าโอภาสให้ดีสุวรรณ

(๒)

ตั้งแต่วันที่ ๒๖.๑๐.๒๕ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศัศ ศักราช ๑๒๔๔

Signature

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ท. $\frac{๑๔๑}{๔๔}$

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยจดหมายยื่นด้วยเรื่องมีคำสั่ง

ให้ทำโทษหลวงพิศดักกลาง ขุนพิศดีซ้าย ขวา ที่ปล่อยให้คนโทษไปปล้นบ้าน แลขออนุญาตจับคนซึ่งไม่มีถิ่นถาน เทียวอาไศรยนอนอยู่ตามวัดตามศาลา มาเรียกประกันทานบนไว้นั้น ได้ตรวจดูแล้ว

ซึ่งหลวงพิศดักกลาง ขุนพิศดีซ้าย ขวา อ้างเอาว่าเธอสั่งให้ถอดคนมาเป็นผู้คุมแต่ครั้งการสมโภชพระนคร ยังหาได้สั่งให้กลับไปจำใหม่ไม่นั้น เห็นว่าที่ฉันสั่งให้เธอทำการเป็นการร้อนการเร็ว ต้องใช้คนมาก เธอให้ถอดเอาคนโทษที่ไว้ใจได้ออกมาเป็นผู้คุมนั้นก็แบบอย่างเคยมาแต่หลวงพิศดักกลาง ขุนพิศดีซ้าย ขวา ไม่เลือกคนที่ควรจะไว้ใจได้ แลซ้ำปล่อยให้ไปทำร้ายราษฎร หลวงพิศดักกลาง ขุนพิศดีซ้าย ขวา ยังคงมีความผิดอยู่ แต่ครั้งจะให้ทำโทษตามคำสั่งเดิม ก็จะพากันว่าต้องทำโทษเพราะคำสั่งเธอ ส่วนเธอก็มีความผิดอยู่ด้วย เพราะเป็นผู้ใหญ่อธิบดีในกรมพระนครบาลไม่ตรวจตราให้รอบคอบ แต่พึงได้รับราชการใหม่จะยอมยกโทษให้ กำชับกำชารวังการอย่าให้เป็นข้าน่าต่อไป แต่หลวงพิศดักกลาง ขุนพิศดี ซ้าย ขวาจะถือตัวว่าไม่ผิดนั้นไม่ได้ ให้ภาคทัณฑ์ไว้ชั้น

(๑) ผู้บัญชาการเรือนจำ

หนึ่ง การที่จะจับคนไม่มีหลักแหล่งมาทำทานบนนั้น เป็นการรักษา
บ้านเมือง สมควรแล้ว ให้ทำไปเถิด

(๑)

จดหมายมา ณ วัน ๑๒ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศัศกั กักราช ๑๒๔๔

ฉัตรทิพย์

(๑)
 วัน ๓๑๑๒ ค่ำ ปีมะเสาะ เอกศก ด้วยอัยอำมหามนตรี แต่ยังเป็นที
 พระยามหามนตรี มีหมายส่งอัยเปรมขำในสมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอ
 เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมหลวงภาณุพันธุ์วงษ์วรเดช^(๓) อัยเปรม
 โทษยิ่งหม่อมเจ้าเข็ม ตระลาการพิจารณารับสารภาพเป็นสัตย์ ได้นำข้อ-
 ความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระบรม
 ราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ลงพระราชอาญาเช่นอัยเปรม ๕๐ ที่
 จำคุกแต่ ๓ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษ ให้เจ้าหม่อมมุนาย
 รับไปนั้น พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ อัยเปรมรับพระราชอาญาจำคุก
 ครบกำหนด มีความเข็ดหลาบแล้ว ข้ำพระพุทธเจ้าจางวางแย้มรับฯ สั่ง
 สมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมหลวงภาณุพันธุ์
 วงษ์วรเดช ขอรับพระราชทานโทษอัยเปรมไปควบคุมสั่งสอนไว้รับการ
 งานตามเดิม มิให้อัยเปรมฝ่าฝืนขึ้นประพฤตความชั่วที่ต้องพระราช
 บัญญัติห้ามต่อไป ฯ

ข้ำพระพุทธเจ้า นายเสนองานประภาย ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ

(๔)
 ถวาย ณ วัน ๑๑๑๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๔๔ ปีมเมีย จัตวาศก
 กรรมิกวรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

(๑) ตรงกับวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๒

(๒) คือ เลกหรือลูกหมู เป็นพวกไพร่สมอยู่ในสังกัดมุนาย เมื่อพ้นโทษแล้วจึงให้กลับ
 สังกัดเดิม

(๓) สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุ์
 วงษ์วรเดช

(๔) ตรงกับวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ถ้าอ้ายเปรมอยู่ในคุกมาครบกำหนดแล้ว ให้กรมหมื่นภูธเรศธำรง
ศักดิ์ปล่อยให้พ้นโทษ ให้สังกัดมูลนายรับตัวไป

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๑๑.๑๑.๑๑ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ท. ๓๐๓
๔๔

ซึ่งลูกขุนผู้ปรับ ปฤกษาวางบทปรับโทษอาย
 แหวน
 ฟัง
 เพื่อน
 จินอ้า } ผู้ร้ายฆ่า

(๑)
 จินทุกตาย ให้ริบราชบาทว์ แลเขียนอายแหวน ๓ ยก ๕๐ ที่ เอาตัว

อายแหวนไปประหารชีวิต แลให้ปรับอาย ฟัง
 เพื่อน } แลเขียนคนละ ๒
 จินอ้า

ยก ๖๐ ที่ เอาตัวไปจำไว้ ณ ที่นั้น ถูกต้องชอบอยู่แล้ว ให้กรมพระนคร-

บาล ทำโทษอาย ฟัง
 เพื่อน } ตามคำลูกขุนปฤกษา เทอญ
 จินอ้า

(๒)

ตั้งแต่วันที่ ๔๓ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔

Signature

(๑) ริบทรัพย์เป็นของหลวง

(๒) ตรงกับวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ที่ ๓๑๘
๔๔

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยบอกราชการมายังกรมหมื่น
เทวะวงษ์วโรประการ ๆ ได้นำมาให้ดูทราบความแล้ว ความเรื่องหนึ่ง ซึ่ง
มิสเตอร์ลุยส เดโนวิท^(๑) วิวาทกับจีนที่โรงบ่อนปากกรอกวัดปลับปลาไชย
ส่งคำแจ้งความของมิสเตอร์ลุยส ซึ่งเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ส่งมา ขึ้นมาด้วย
ได้ตรวจดูตลอดแล้ว เห็นว่า ซึ่งมีงูกลางถนนคนยืนเต็ม กีดทางคนเดิน
ไปมาดังนี้ เป็นที่ให้เกิดความลำบากแก่คนเดินไปมาจริงอยู่ แต่ข้อซึ่ง
มิสเตอร์ลุยสขี้มั่วฝ่าไปในกลางคนมุงคู้ว แล้วส่งไปสยว่าพวกจีนจะแก่ง
หุ้มตัวไว้ทำร้าย แลว่ามีก้อนอิฐปามาทางหัวตัว กล่าวดังนั้นก็เป็นที่สย
อยู่ว่า บางทีจะเป็นการรวนกัน ให้เป็นที่ขัดใจของพวกคุณนั้นได้บ้าง เพราะ
เป็นการกวนในเวลาที่พักผ่อนเล่นงานอยู่ แต่เมื่อมิสเตอร์ลุยสพ้นมาได้
จากที่ตัวเขาคิดเห็นว่าจะมีผู้ทำอันตรายดังนี้แล้ว ควรจะมาแจ้งความต่อ
ออฟฟิเสอผู้ใหญ่ที่บังคับการทหาร ให้ไปแจ้งความฤๅตัวจะไปแจ้งความ
เองต่อเชอก็ได้ แต่ไม่ดังนั้น กลับมาเรียกทหาร แล้วพาไปในที่นั้น ซึ่ง
ไม่เข้าใจว่าจะไปทำอะไร แลพนักงานของมิสเตอร์ลุยสอย่างไรที่จะไป
รับฤๅไปรักษาพวกจีนเหล่านั้น ซึ่งให้เห็นได้ว่ามีอย่างเดียวแต่ที่มิสเตอร์
ลุยสไปนั้น จะไปทำทดแทนจีนเหล่านั้น ซึ่งมิสเตอร์ลุยสเข้าใจว่าคิดจะ

(๑) Louis Leonowens

(๒) Officer

ทำร้ายฤาษีประมาทแก่ตัว เพราะฉะนั้น การที่มีสเตอร์ลุยลงไปครั้งหลัง
ไม่เป็นราชการฤาเป็นการที่จะไปรับอันใดได้ เว้นแต่ที่จะไปก่อการวิวาท
เท่านั้น จึงเห็นว่าการซึ่งมีสเตอร์ลุยสพาทหารลงไปครั้งหลังนั้นไม่ถูกเลย
เป็นความวิวาทกันตรงๆ ถ้าไม่พอที่จะมีเหตุอันใด ก็จะทำให้เป็นเหตุ
วิวาทใหญ่โตขึ้นเปล่าๆ การซึ่งมีสเตอร์ลุยทำดังนี้มีความผิด แต่เป็น
ฟังคำพูดคนละที่อยู่ ให้เธอพร้อมด้วยเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์สืบพยานรางวัล
ให้ได้ความไว้ให้ชัดเจน ต่อเมื่อฉันกลับเข้าไปกรุงเทพฯ จึงค่อยตัดสิน
หาไม่จะเป็นการขัดข้องไปต่าง ๆ พวกจีนนั้น ให้ชี้แจงการให้ทราบ รับ
ไว้อย่าให้มีความสับสนเทือนมากไป ถ้าได้เห็นว่าเราชำระไต่สวนโดยตรง
การก็เห็นจะสงบไปได้

หนังสือเขียนที่เรือเวสาตรี(๑)

(๒)

วัน ๑๕ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔

(๑) เรือกลไฟพระที่นั่งลำนี้ต่อที่ประเทศอังกฤษ เดิมสั่งให้ต่อเป็นเรือขocht ครั้นมาถึง
กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ จึงได้เอาปืนอารมสตรองลงตั้งรายแควมใช้เป็นเรือรบด้วย
อนึ่ง คำว่าเวสาตรีนี้ เดิมเป็นชื่อนางเทพธิดา มีเรื่องอยู่ในหนังสือมหาทิพมนต์

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร, ที่ $\frac{๓๒๗}{๔๔}$

ซึ่งถูกขุ่นผู้ปรับ ปลุกษาวางบทโทษ โทษร้ายผู้ร้ายปล้น ๔๑ คน
แลผู้สมรู้เป็นใจมานั้น เห็นว่าถูกต้องชอบอยู่แล้ว แต่ที่ปลุกษามาให้รับ

ราชบาทรวิ ประหารชีวิตร้ายผู้ร้ายปล้นแพ $\left. \begin{array}{l} \text{เงินหลง} \\ \text{อำแดงนก} \end{array} \right\}$ ตำบลบางลำภู

เสียให้สิ้นทั้ง ๒๒ คนนั้น ก็เป็นการสมกับเหตุผล แลโทษของร้ายคนร้าย
เหล่านี้อยู่แล้ว แต่ยังมีความปรานีอยู่ว่า ร้ายผู้ร้ายพวกนั้นมีความชั่ว
ต่าง ๆ กัน ที่เป็นคนเก่าหากินด้วยการปล้นก็มี ที่เป็นเด็กหนุ่มเชื่อคำ
ชักชวนฟังจะได้ทำผิดก็มี เพราะฉนั้น ให้รับราชบาทรวิ ร้ายทองแดง

ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{แสง} \\ \text{สุด} \\ \text{จางขาว} \end{array} \right.$ ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{จ้อย} \\ \text{คล้อย} \\ \text{มี} \end{array} \right.$ ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{เปลี่ยน} \\ \text{ทั้ง} \\ \text{สุก} \end{array} \right.$ ร้ายปล้นราย

บางลำภู แลปล้นตำบลอื่นถึงตำบลด้วยกัน แลร้ายเกิดผู้ร้ายปล้นหลาย
ตำบล เป็นของแผ่นดิน แลให้เขียนร้ายผู้ร้าย ๑๑ คนนั้น คนละ ๓ ยก

๕๐ ที่ แล้วให้เอาตัวร้ายทองแดง ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{แสง} \\ \text{สุด} \\ \text{จางขาว} \end{array} \right.$ ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{จ้อย} \\ \text{คล้อย} \\ \text{มี} \end{array} \right.$

ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{เปลี่ยน} \\ \text{ทั้ง} \end{array} \right.$ ร้าย $\left\{ \begin{array}{l} \text{สุก} \\ \text{เกิด} \end{array} \right.$ ๑๑ คนนั้นไปประหารชีวิตเสียตามคำ-

ปลุกษา แต่^๑อาย^๒จำ: อาย^๓ $\left\{ \begin{array}{l} \text{ทองตั้ง} \\ \text{กล่อม} \\ \text{หรง} \\ \text{ป็น} \end{array} \right.$ อาย^๔ $\left\{ \begin{array}{l} \text{ฟัง} \\ \text{วาด} \\ \text{บุค} \end{array} \right.$ อาย^๕ $\left\{ \begin{array}{l} \text{กล้าย} \\ \text{พลอย} \\ \text{หวัง} \end{array} \right.$

อาย^๖แสน ผู้^๗ร้าย^๘ปล้น^๙บาง^{๑๐}ดำ^{๑๑}ภู แล^{๑๒}อาย^{๑๓} $\left\{ \begin{array}{l} \text{สอน} \\ \text{แฉง} \end{array} \right.$ ผู้^{๑๔}ร้าย^{๑๕}ปล้น^{๑๖}ราย^{๑๗}อื่น

ซึ่ง^{๑๘}ถูก^{๑๙}ขุน^{๒๐}ปลุก^{๒๑}ษามา^{๒๒}ให้^{๒๓}เอา^{๒๔}ไป^{๒๕}ประ^{๒๖}หาร^{๒๗}ชั^{๒๘}ว^{๒๙}ตร^{๓๐}เส^{๓๑}ย^{๓๒}นั้น^{๓๓} เหน^{๓๔}ว^{๓๕}า^{๓๖}เป^{๓๗}น^{๓๘}แต่^{๓๙}ฟัง^{๔๐}ทำ^{๔๑}ผิด^{๔๒}น^{๔๓}้อย^{๔๔}คร^{๔๕}ั้ง^{๔๖} ให้^{๔๗}ยก^{๔๘}โทษ^{๔๙}ประ^{๕๐}หาร^{๕๑}ชั^{๕๒}ว^{๕๓}ตร^{๕๔}ไว้^{๕๕}คร^{๕๖}ั้ง^{๕๗}หนึ่ง^{๕๘} ให้^{๕๙}แต่^{๖๐}เ^{๖๑}เ^{๖๒}ียน^{๖๓}คน^{๖๔}ละ^{๖๕} ๓๐^{๖๖} ที่^{๖๗} เอา^{๖๘}ตัว^{๖๙}ไป^{๗๐}จำ^{๗๑}ไว้^{๗๒} ณ^{๗๓} กุ^{๗๔} แต่^{๗๕}อาย^{๗๖}จัน^{๗๗} ผู้^{๗๘}ร้าย^{๗๙}คน^{๘๐}หนึ่ง^{๘๑}ซึ่ง^{๘๒}มา^{๘๓}ดู^{๘๔}แก่^{๘๕}โทษ^{๘๖}นั้น^{๘๗} เหน^{๘๘}ว^{๘๙}า^{๙๐}ทำ^{๙๑}ผิด^{๙๒}แล^{๙๓}ว^{๙๔}ก็^{๙๕}ด^{๙๖}ชอบ^{๙๗} นำ^{๙๘}ความ^{๙๙}ผู้^{๑๐๐}ร้าย^{๑๐๑}สำ^{๑๐๒}คัญ^{๑๐๓}ที่^{๑๐๔}จะ^{๑๐๕}สุ^{๑๐๖}ญ^{๑๐๗}เป^{๑๐๘}ล่า^{๑๐๙}มาก^{๑๑๐}ถ^{๑๑๑}่า^{๑๑๒}ว^{๑๑๓}จัน^{๑๑๔} ได้^{๑๑๕}ความ^{๑๑๖}จริง^{๑๑๗}ด^{๑๑๘}ัง^{๑๑๙}นี้^{๑๒๐} ควร^{๑๒๑}จะ^{๑๒๒}ให้^{๑๒๓}มี^{๑๒๔}บำ^{๑๒๕}เหน^{๑๒๖}็จ^{๑๒๗}ให้^{๑๒๘}ปร^{๑๒๙}าก^{๑๓๐}ฎ^{๑๓๑}ไว้^{๑๓๒}เป^{๑๓๓}น^{๑๓๔}เ^{๑๓๕}ียง^{๑๓๖}อย่าง^{๑๓๗}บ้าง^{๑๓๘} แม^{๑๓๙}ถึง^{๑๔๐}การ^{๑๔๑}ที่^{๑๔๒}อาย^{๑๔๓}จัน^{๑๔๔}ทำ^{๑๔๕}ร้าย^{๑๔๖}เจ้า^{๑๔๗}ทร^{๑๔๘}พ^{๑๔๙}ย^{๑๕๐}ต^{๑๕๑}าย^{๑๕๒}ก็^{๑๕๓}จริง^{๑๕๔} แต่^{๑๕๕}หา^{๑๕๖}ได้^{๑๕๗}ความ^{๑๕๘}ชัด^{๑๕๙}ว่า^{๑๖๐}ต^{๑๖๑}าย^{๑๖๒}เพ^{๑๖๓}ระ^{๑๖๔}า^{๑๖๕}ม^{๑๖๖}ือ^{๑๖๗}อาย^{๑๖๘}จัน^{๑๖๙}ไม่^{๑๗๐} เพราะ^{๑๗๑}ฉ^{๑๗๒}น^{๑๗๓}นั้น^{๑๗๔} ให้^{๑๗๕}ยก^{๑๗๖}โทษ^{๑๗๗}จำ^{๑๗๘}คุก^{๑๗๙}อาย^{๑๘๐}จัน^{๑๘๑}เส^{๑๘๒}ีย^{๑๘๓}ให้^{๑๘๔}แต่^{๑๘๕}ปร^{๑๘๖}ับ^{๑๘๗}ใหม่^{๑๘๘}อาย^{๑๘๙}จัน^{๑๙๐}ตาม^{๑๙๑}ก^{๑๙๒}ฎ^{๑๙๓}ห^{๑๙๔}มา^{๑๙๕}ย^{๑๙๖}แล^{๑๙๗}ว^{๑๙๘}ให้^{๑๙๙}เ^{๒๐๐}เ^{๒๐๑}ียน^{๒๐๒}แต่^{๒๐๓} ๓๐^{๒๐๔} ที่^{๒๐๕} ให้^{๒๐๖}สัง^{๒๐๗}กั^{๒๐๘}ษ^{๒๐๙}ม^{๒๑๐}ุล^{๒๑๑}นาย^{๒๑๒}รับ^{๒๑๓}ตัว^{๒๑๔}ไป^{๒๑๕} ถ้า^{๒๑๖}ปลุก^{๒๑๗}ษ^{๒๑๘}า^{๒๑๙}อื่น^{๒๒๐}ๆ^{๒๒๑} ซึ่ง^{๒๒๒}น^{๒๒๓}อก^{๒๒๔}จ^{๒๒๕}าก^{๒๒๖}ที่^{๒๒๗}ได้^{๒๒๘}ว^{๒๒๙}า^{๒๓๐}มา^{๒๓๑}ใน^{๒๓๒}คำ^{๒๓๓}สั่ง^{๒๓๔}นั้น^{๒๓๕}นั้น^{๒๓๖} ถูก^{๒๓๗}ต^{๒๓๘}้อง^{๒๓๙}

ทุก^{๒๔๐} $\left\{ \begin{array}{l} \text{ข้อ} \\ \text{ประการ} \end{array} \right.$ แล^{๒๔๑}ว^{๒๔๒} ให้^{๒๔๓}กร^{๒๔๔}ม^{๒๔๕}หม^{๒๔๖}น^{๒๔๗}ภู^{๒๔๘}ธ^{๒๔๙}เร^{๒๕๐}ศ^{๒๕๑}ธ^{๒๕๒}าร^{๒๕๓}ง^{๒๕๔}ศ^{๒๕๕}ก^{๒๕๖}ดี^{๒๕๗} แล^{๒๕๘}กร^{๒๕๙}ม^{๒๖๐}พระ^{๒๖๑}น^{๒๖๒}คร^{๒๖๓}บา^{๒๖๔}ด^{๒๖๕}ลง^{๒๖๖}โทษ^{๒๖๗}อาย^{๒๖๘}ผู้^{๒๖๙}ร้าย^{๒๗๐}ตาม^{๒๗๑}คำ^{๒๗๒}สั่ง^{๒๗๓}แล^{๒๗๔}ว^{๒๗๕}คำ^{๒๗๖}ปลุก^{๒๗๗}ษ^{๒๗๘}า^{๒๗๙}จ^{๒๘๐}ง^{๒๘๑}ทุก^{๒๘๒}ป^{๒๘๓}ระ^{๒๘๔}การ^{๒๘๕}

(๑)
ตั้ง^{๒๘๖}แต่^{๒๘๗} ณ^{๒๘๘} วัน^{๒๘๙} ๖^{๒๙๐} ๑^{๒๙๑} ๑^{๒๙๒} ค^{๒๙๓}ำ^{๒๙๔} ป^{๒๙๕}ีม^{๒๙๖}เม^{๒๙๗}ีย^{๒๙๘} จ^{๒๙๙}ัต^{๓๐๐}วา^{๓๐๑}ศ^{๓๐๒}ก^{๓๐๓} ศ^{๓๐๔}ัก^{๓๐๕} รา^{๓๐๖}ช^{๓๐๗} ๑๒๔๔

(Signature)

(๑) ตรงกับวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ข้าพระพุทธเจ้า

มหามาลา^(๑)กาญจรัญ^(๒)กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์^(๓)กรมหมื่นพิชิตปรีชากร^(๔)กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช^(๕)กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม^(๖)กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรประการ^(๗)เจ้าพระยาภาณุวงษา^(๘)เจ้าพระยาพลเทพ^(๙)เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง^(๑๐)เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์^(๑๑)

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าประชุมกัน ปกฤษาเรื่องความ อี้แก้วผู้ร้ายลักเด็กไปจำนำ จินหยงติด ผัว อำแดงง้วน-

-
- (๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์
 (๒) สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้ากาญจรัญสีสว่างวงศ กรมพระยาภาณุพันธุวงศารเดช
 (๓) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์
 (๔) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร
 (๕) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช
 (๖) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
 (๗) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงษ์วโรประการ
 (๘) เจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค)
 (๙) เจ้าพระยาพลเทพ (รอด กัลยาณมิตร)
 (๑๐) เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล)
 (๑๑) เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ (แพ บุนนาค)

เง็ก ภรรยา อีสินลาผู้รับประกัน ถ้าเห็นควรจะตัดสินลงโทษประการใด
 แลจะคิดป้องกันการข้างหน้าต่อไปประการใด ให้ปัญญาพร้อมกันนำ
 ความข้กราบบังคมทูลพระกรุณานั้น พระ { เดช าท่สุดมิได้
 คุณ

ข้าพระพุทธเจ้ารับใส่เกล้า ๆ ได้ประชุมกันตรวจตรองข้อความ
 แล้ว เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่าการลักเด็กจ้มนำซึ่งเกิดขึ้นครั้งนี้ เป็นการแปลก
 ปลายแลเป็นเหตุอันร้ายกาจซึ่งไม่เคยมีมาแต่ก่อน ควรจะต้องทำโทษ
 ให้จงหนัก ให้เป็นแบบอย่างไว้อ่าให้มีเหตุเช่นนี้มิขึ้นอีกได้ ข้าพระพุทธ-
 เจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ในความเรื่องนี้ จ้มนยงติด พัว อำแดงง้วนเง็ก
 ภรรยา เป็นต้นเหตุ ให้ไอแก้วก่อการร้าย เพราะการเรื่องนี้ ถ้า จ้มนยงติด
 อำแดงง้วนเง็ก ไม่ให้ทำยถ้อหางแลรับรองกับไอแก้วว่าจะรับชอรับจ้มนำ
 เด็กอ่อนซึ่งไอแก้วพรากมาจากอกมารตามาจ้มนำ ไอแก้วก็จะไม่ได้ทำความ
 ชวร้ายในครั้งนี้ เพราะนอกจาก จ้มนยงติด อำแดงง้วนเง็กแล้ว ไม่มี
 ผู้ { หนึ่ง ัน ที่ไอแก้วจะมุ่งหมายที่จะขายจะจ้มนำทารกอ่อนดังนี้ได้
 ใด

เพราะการอย่างนี้ยังไม่เคยมีในแห่ง { หนึ่ง ัน ไอแก้วเมื่อเวลารับเอาเด็กมาก็
 ใด

ยังหาได้เป็นผู้ร้ายไม่ เพราะไม่ได้ความว่าไอแก้วพ่อหลวงฤาลักเอามา ต่อ
 จ้มนยงติด อำแดงง้วนเง็ก พุดจาสัญญาจะให้เงินกับไอแก้ว ๆ จึงได้เกิด
 ปรารถนาอยากจะได้เงินของจ้มนยงติด อำแดงง้วนเง็ก จึงได้เป็นผู้ร้าย
 เอาเด็กอายุขวบเดียวจ้มนำให้กับ จ้มนยงติด อำแดงง้วนเง็ก ในเวลานั้น
 เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าจ้มนยงติด อำแดงง้วนเง็ก เป็นต้นเหตุก่อการร้าย

เรื่องนี้ ประการหนึ่ง การที่จีนหยงตีด อำแดงง้วนเง็ก ก่อเหตุผลอัน
 ร้ายกาจขึ้นครั้งนี้ มิใช่เพราะเห็นว่าเป็นการไม่มีผิดฎาโลกอยากได้
 ประโยชน์ในการที่ทำ ฤๅด้วยความรักเด็กฤๅกรุณาต่ออี่แก้วอย่าง { หนึ่ง
 ใด
 เพราะแลเห็นได้อยู่ว่าการที่สัญญาจำนำกับอี่แก้วครั้งนี้มีดอกเบี้ยเพียง
 วันละ $\frac{1}{10}$ (๑) พิเคราะห์ดูคนตามธรรมดา แม้ถึงไม่ต้องเสียเงินราคาเด็กให้
 อี่แก้ว เป็นแต่จะเอาเด็กมาจ้างให้เลี้ยงเปล่า ๆ วันละ $\frac{1}{10}$ ก็จะไม่มีการ
 รับ ประโยชน์ที่จีนหยงตีด อำแดงง้วนเง็กจะได้ไม่คุ้มค่าที่จะเลี้ยงเด็ก
 จึงควรเห็นว่าไม่เป็นการทำหากำไร ประการหนึ่งเป็นแต่รับจำนำแลมี
 ดอกเบี้ย ไม่ได้สัญญาขายเป็นสิทธิขาด ซึ่งให้เห็นเป็นว่ารักใคร่อยากได้
 เด็กเลี้ยง จึงควรเห็นว่าการที่จีนหยงตีด อำแดงง้วนเง็กทำทั้งนี้ ทำด้วย
 ความกำเริบของอาจประมาทอาญาแผ่นดิน ปรารถนาจะออกอำนาจให้
 ราษฎร โจร ผู้ร้ายทั้งหลายเห็นว่าตัวกล้าหารจะกระทำการที่ผิดอย่างไร
 ก็ทำได้ไม่มีโทษ ปรารถนาจะให้โจรผู้ร้ายลักของมาจำนำที่ร้านของ
 ตัวให้มากขึ้น ให้เป็นที่ลำบากแลอันตรายแก่ราษฎรทั่วไป ซึ่งจีนหยงตีด
 อำแดงง้วนเง็กกระทำเหตุอันตรายอันเป็นข้อฉะกรรจ์เป็นโทษทั้งปัจจุบัน
 แลอนาคตด้วย ความตั้งใจมุ่งหมายดังนี้มีคามผิดเป็นอันมาก อี่แก้ว
 เป็นผู้พรากเอาเด็กมาจากมารดา มาจำนำไว้กับคนโจรร้ายทำให้เด็กทน
 ทุกขทรมานแล้ว ทำให้มารดาของเด็กพรีตพรากจากบุตรได้รับความยาก
 แค้นเดือดร้อน ต้องในถานโจรโจรร้ายกระทำให้เป็นที่เดือดร้อนหวาดหวั่น
 แก่ราษฎรทั้งหลาย ซึ่งมีบุตรทั้งปวงทั่วไป เพราะอี่แก้วคิดทำการลัก

(๑) ๑ เพื่อ

เด็กอ่อนซึ่งแต่ก่อนไม่มีใครเคยกระทำเอามา { ชาย ให้เป็นเหตุ
จำนำ

ตัวอย่างเช่นดังนี้ อี้แก้วมีความผิด อีสินลาเป็นผู้คบคิดกับอี้แก้วเข้ารับ
เป็นนายประกันอี้แก้วกับ จันทยงติด อำแดงง่วนเง็ก จึงได้รับจำนำเด็กกัน
อีสินลาก็ได้ส่วนแบ่งนั้นเป็นผู้ร่วมคิดทำผิดด้วยอี้แก้ว จันทยงติด
อำแดงง่วนเง็ก อีสินลาอี้แก้วมีความผิดเสมอกัน เพราะโทษที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้อำไสรยการที่อาย อี้ ๔ คนนี้กระทำ ถ้าขาดไปแต่พวก { หนึ่ง
ใด

การร้ายอันนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น จึงเห็นด้วยเกล้า ๆ พร้อมกันว่า ควรจะลง
พระราชอาญาเหมือนอายจันทยงติด อี้ง่วนเง็ก อี้แก้ว อีสินลา คนละ
๒ ยก ๖๐ ที่ แล้วเอาตัวไปจำไว้ ณ คุณให้เขตหลาบ แลอย่าให้เป็น
เยี่ยงอย่างต่อไป แลการที่จะรักษาต่อไปฝ่ายหน้านั้นขอรับพระราชทานให้
มีหมายประกาศให้ราษฎรทราบทั่วกัน ห้ามอย่าให้ใครทำดั่ง อาย อี้ ๔
คนนี้เป็นอันขาด ถ้ามีฟังจับได้จะลงพระราชอาญาเหมือนครั้งนี้ ก็เห็น
ด้วยเกล้า ๆ ว่าจะพอสงบบรรังการอย่างนี้มีให้มิต่อไปได้

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ซึ่งพระบรมวงษานุวงษแลท่านเสนาบดีปฤกษาลงเนื้อเหนม้าน
 เหนว่าถูกต้องตามการอยู่แล้ว ควรเป็นแบบอย่างสืบไป ให้กรมหมื่น
 ภูธเรศธำรงค์ศักดิ์ลงโทษแก่ผู้ผิด แลตราพระราชบัญญัติไว้สำหรับ
 แผ่นดินสืบไป

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๑๑ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศัศก สักราช ๑๒๔๔

๑๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ท. $\frac{๓๓๔}{๔๔}$

ได้ความตามที่พิจารณาผู้ร้ายปล้นริมวังนั้นทอทรยาน ได้ความรับ
 เป็นสัจจะว่าอายผู้ร้ายเป็นโปลิศฝั่งตะวันตก แลราษฎรก็ทำเรื่องราวมายื่น
 กล่าวโทษหลวงภักดีบรมนารถ ว่าไม่จัดให้โปลิศรักษาการเต็มที่นั้น

เห็นว่าโปลิศฝั่งปากข้างโน้น^(๒) ไม่มีผู้ใดบังคับบัญชาลอยตัวอยู่
 ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์บังคับบัญชาเสียทั้ง ๒ ตำบล คิดอ่านตั้งมูล
 นายแลจัดการให้เรียบร้อยจงได้

(๓)

ตั้งแต่วันที่ ๘ ๑๒ ก่ำ ปีมเมีย จัตวาศัก ศักราช ๑๒๔๔

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

(๑), (๒), ฝั่งธนบุรี

(๓) ตรงกับวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ที่ ๑๕๐
๔๔

ซึ่งลูกขุนและผู้ปรับ ปลุกษาวางบทปรับโทษ อ้าย { แหว
แหยม

ผู้ร้ายแทงนายหอม นายแจ่ง ตาย ให้ริบราชบาท้วแลเหมียนอ้ายแหว
๓ ยก ๕๐ ที่ เอาตัวอ้ายแหวไปประหารชีวิต แลให้เหมียนอ้ายแหยม
๒ ยก ๖๐ ที่ เอาตัวอ้ายแหยมไปจำคุกไว้ ณ กุณนั้น ถูกต้องชอบอยู่แล้วให้

กรมพระนครบาลทำโทษ อ้าย { แหว
แหยม ตามลูกขุนปลุกษาเทอญ

(๑)
ตั้งแต่วันที่ ๒๓๒ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔

๑๓

(๑) ตรงกับวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๕

(๑)

๐ วัน ๖๓๔ คำ ปี่เถาะ เอกศกั ด้วยเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงค มี
 หมายส่งอายพันโทษลักทองปนโปรดหนัก—^(๒) ที่บ่อทองเมืองปราจีนบุรี^(๓)
 ตระลาการพิจารณาเป็นสัจ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงคได้นำข้อความ
 ขนกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระบรม
 ราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ส่งพระราชอาญา อายพัน จำคุก ๓ ปี
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษ ให้เจ้าหม่อมมูลนายรับตัวไปใช้
 การงานต่อไปนั้น พระ { เดช ๓ หาทที่สุดมิได้ อายพันรับพระราชอาญา
 คุก
 จำคุกครบกำหนดมีความเข็ดหลาบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยา
 มหินทรศักดิ์ธำรงคขอรับพระราชทานโทษอายพันไปควบคุมสั่งสอน มิให้
 อายพันประพฤตความชั่วอีกต่อไปเป็นอันขาดทีเดียว

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

ข้าพระพุทธเจ้า นายฉัน

(๔)

ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวาย ณ วัน ๖๓๓ คำ ปี่มเม็ย จัตุวาศกั

๑๒๔๔

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๒

(๒) ๒ บาท

(๓) จังหวัดปราจีนบุรี

(๔) ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๕

ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ตรวจสอบดู ถ้าอ้ายพันต้องจำคุกเต็ม
ตามโทษที่ตัดสินแล้วก็ให้พ้นโทษไป

(๑)

สั่งแต่วันที่ ๖^๕ ๑๓^๓ ก่ำ ปีมเมีย จัตวาศัศั กักราช ๑๒๔๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๕

ข้าพระพุทธเจ้า พระยามหามนตรีขอพระราชทานน้อมเกล้าฯ ถวายคำนับบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเรือกลไฟให้ข้าพระพุทธเจ้าไว้รับราชการ ลำหนึ่งนั้นพระ { เดช ล้นเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทาน อัย { อิม เกษเปอนินยเนี่ย อัยทิมเป็นช่างไม้ สักเป็นไพร่หลวงช่างเรือ ลพ

รับราชการในเรือกลไฟ

อัยอิมโทษปล้นกระบือนายด้วงกรุงเก่าพวกอัยอิมต้นนายด้วงตาย ลูกขุนปลุกษาวางบทโทษให้ลงพระราชอาญา ๖๐ ที่จำคุก เจ้าพระยาม-

(๑)

ราชตั้งวัน ๓๑ ๑๑ ค่ำ ปีมโรง สัมฤทธิศก อัยอิมรับพระราชอาญาจำคุก

๑๕ ปีมีความเข็ดหลาบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้านายกล้า พี่เชย อำแดงเปี่ยม พี่หญิง ขอรับพระราชทานประกันไม่ให้อัยอิมประพฤตความชั่วต่อไป

อัยลพ อัยทิม โทษปล้นเรือนจีนไปแขวงเมืองนครเขื่อนขันธ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลงพระราชอาญาอัยลพ ๖๐ ที่จำคุก ๗ ปี

(๒)

อัยทิม ๕๐ ที่ จำคุก ๕ ปี หลวงฤทธิเรืองบาราบโจรสตั้งวัน ๓๑ ๔ ค่ำ ปี ฉลูนพศก อัยลพ อัยทิม รับพระราชอาญาจำคุก ๖ ปีมีความเข็ดหลาบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้านายฉิมเป็นที่หมื่นสท้านพลในคลังมหาสมบัติเป็น

(๑) ตรงกับวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑

(๒) คงจะตรงกับวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๐

น้ำ ขอรับพระราชทานประกันอัยลพ ข้าพระพุทธเจ้า นายเบ็น น้อย
เขย อำแดงจัน น้อยหญิง ขอรับพระราชทานประกันอัยทิม ไม่ให้อัยลพ
อัยทิมประพฤตความชั่วต่อไป

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ๑

ขอเดชะ ๑

ให้กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ สอบข้อเสนักโทษถูกต้องแล้ว
ให้พ้นโทษไป

(๑)
ตั้งแต่วันที่ ๗ ๆ ๔ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศัศั สักราช ๑๒๔๔

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) กงจะตรงกับวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ที่ ๑๒๖

(๑)
วัน ๓๑๔ ค่ำ ปีมเมีย จัตวาศก ศักราช ๑๒๔๔

ข้าพระพุทธเจ้ากรมหมื่นนฤทธเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยอ้ายราต้องรับพระราชอาญาจำอยู่ ณ คุณให้ถ้อยกำนายนุชผู้น้องร้องถวายฎีกา ว่าอ้ายราต้องรับพระราชอาญาตั้ง ณ ปีมเสง เอกศกได้ ๑๓ ปี มีความเข็ดหลาบไม่กระทำความชั่วต่อไป ตัวอ้ายราขอสมัครเป็นไพร่หลวงทหารในญวน

รับราชการฉลองพระ { เดช
คุณ } ต่อไป ทรงเช่นลายพระราชหัตถเลขาโปรด

เกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าตรวจดูจะมีกำหนดโทษเดิมสิ้นไหมพิในประการใดหาไม่ ให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบนั้น

พระ { เดช
คุณ } หาที่สุดมิได้ เดิมอ้ายราเป็นบ่าวพระแสนทองฟ้าปลัดเมือง

ราชบุรีฯ ปล้นเรือนนายหมื่นเมืองราชบุรีฯตั้งแต่ณปีมเสง เอกศกได้ ๑๓ ปี ไม่มีกำหนดโทษว่าเพียงไรจึงให้พ้นโทษ พระยาเพชรดาที่เป็นพระยาพิไชยสงครามส่งไม่ได้แจ้งความว่า ไม่มีเงินสิ้นไหมพิในประการใด พระยาพิไชยสงครามก็ถึงแก่กรรมเสียแล้ว

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นนฤทธเรศธำรงศักดิ์

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ให้พ้นโทษไปเป็นไพร่หลวงตามใจไพร่สมัค^(๑)

^(๒)
ตั้งแต่วันที่ ๕๓^๓ ก่ำ ปีมเมีย จัตุวศก ๑๒๔๔

ฉะฉินโท

-
- (๑) เดิมเป็นไพร่สมมิมูลนาย หมู่กองเป็นเจ้าสังกัด เมื่อเข้าทำราชการโดยตรงจึงเปลี่ยนสังกัดเป็นไพร่หลวง
- (๒) ตรงกับวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ร. ท. $\frac{๒๘}{๔๕}$

ซึ่งลูกขุนผู้และผู้ปรับ ปลุกษาวางบทอ้ายจั้น ผู้ร้ายพันนายเกิดตาย
ให้รับราชบาทว์แลเหมยนอ้ายจั้น ๓ ยก ๕๐ ที่ เอาตัวอ้ายจั้นไปประหารชีวิต
ให้ตายตกไปตามกัน แลให้เรียกประกันทานบนนาย { แหยม แลให้
        { กรับ
สังกัดมุลนายรับตัวไปนั้น ถูกต้องชอบแล้ว ให้กรมพระนครบาลทำตาม
คำปลุกษานี้ เเทอญ

ตั้งแต่นั้น วััน ๖ ๑ ๕ คำ ปีมแม เบญจศก สักกราช ๑๒๔๕^(๑)
๕

ฉะนิทกร

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ที่ ๓๑
๔๕

ซึ่งลูกขุนมีชื่อผู้ปรับ ปฤกษาวางบทปรับโทษอัยฟ้องผู้ร้ายฆ่า
นายจัตยา ให้รับราชบาทว์ แลเขียนอัยฟ้อง ๓ ยก ๕๐ ที่ เอาตัวอัยฟ้อง
ไปประหารชีวิตให้ตายตกไปตามกันนั้น ถูกต้องชอบอยู่แล้ว ให้กรม
พระนครบาลทำโทษอัยฟ้องผู้ร้าย ตามคำลูกขุนปฤกษา เทอญ

(๑)
ตั้งแต่ ณ วัน ๓๑^๑๕ คำ ปีมแม เบญจศก ศักราช ๑๒๔๕^{๑๑}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ที่ ๗๖
๔๕

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยความรายจัน้องยั้งนายอากร
เตาสุราที่กรุงเก่า พระสุริยภักดีขึ้นมาจับได้ตัวคนลงไปหลายคน ครั้นจะ
รอไว้ซักก็เห็นว่าจะป่วยการเวลา ขอให้เธอรับเอาตัวคนแลพ้องเดิมแล
เรื่องราวไปชำระให้ได้ความเท็จจริง เมื่อพระสุริยภักดีเกาะคนได้สิ้นเชิง
แล้วกลับลงไปกรุงเทพ ฯ เมื่อใด ให้เขาไปเป็นตระลาการช่วยชำระด้วย
ฉันได้มีจดหมายทูลสมเด็จพระ(๑) ให้ท่านมีคำสั่งลงมาถึงกรม
มหาดไทย กรุงเทพ ฯ ให้ส่งตัวคนไปยังเธอแล้ว

(๒)

จดหมายมา ณ วัน ๓๑๖ คำ ปีมแม เบญจศก ศักราช ๑๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานิพัทธ์ฯ

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานิพัทธ์ฯ
(๒) ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ที่ $\frac{๑๗๕}{๔๕}$

ซึ่งลูกขุนมีชื่อผู้ปรับ ปฤกษาวางบทปรับโทษอัยขาว ผู้บังอาจ
 ทุบตีหนุปลั่ง มีบาดแผลแตกหักจนถึงสิ้นชีวิต ให้รับราชบาท้ว แล
 เหมียนอัยขาว ๓ ยก ๕๐ ที่ เอาตัวอัยขาวไปประหารชีวิต ให้ตายตก
 ไปตามกันนั้น ถูกต้องชอบอยู่แล้ว ให้กรมพระนครบาล ทำโทษอัยขาว
 ตามลูกขุนปฤกษา เทอญ ๆ

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ๑๓ ๑๖ ค่ำ ปีมแม เบญจศก สักราช ๑๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ข้าพระพุทธเจ้า จมื่นทิพรัถยา^(๑) ขอพระราชทานกราบบังคมทูล
พระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ข้าพระพุทธเจ้า จับคนทำเจ้ามือเล่นการพนันต่างๆที่ผิดล่วงพระราช-

บัญญัตินั้น พระ ^{เดช} _{คุณ} } หาที่สุดมิได้ ครั้น ๓ วัน ^(๒) _๕ กำ ปีมแม เบญจ
ศก เวลาบ่ายสี่โมงเศษ ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้าทราบกระหม่อมว่ามี

ผู้ทำเจ้ามือไพ่สามใบให้ ^{เด็ก} _{ผู้ใหญ่} } ไทย, จึงเล่นที่หน้าวัดอนงคาราม ข้า-

พระพุทธเจ้า จึงไปจับได้ตัวนายเอมผู้ทำเจ้ามือไพ่สามใบทั้งเครื่องเล่น
พร้อม ข้าพระพุทธเจ้าได้ถามนายเอมให้การรับกับข้าพระพุทธเจ้าว่า
นายเอมอายุได้ ๕๐ ปี เป็นบ่าวพระยามนตรีสุริยวงษ์^(๓) นายเอมตั้งทำ

เจ้ามือไพ่สามใบวางให้ ^{เด็ก} _{ผู้ใหญ่} } ไทย, จึงเล่นแต่เวลาบ่ายโมงเศษ ข้า-

พระพุทธเจ้าถามได้ความดังนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

(๑) ตำแหน่งในกรมพระตำราจหลวง ซึ่งสมัยก่อนใช้ทำหน้าที่ปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วย

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

(๓) พระยามนตรีสุริยวงษ์ (ชิน บุนนาค)

ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ คิดสอบสวน แลตัดสินตามพระราช
บัญญัติ

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๒๑^๕ ค่ำ ปีมแมเบญจศก สักราช ๑๒๔๕^{๑๖}

Signature

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

(๑)
วัน ๑๙๑ ค่ำ ปีมเมีย โทศก ด้วยพระยาจำแสบดี มีหมายสั่ง
๑๒

อ้ายแสงไพร่หลวงในกรมเรือญวนแจว ในกรมพระราชวังบวรสถาน
มงคล อ้ายแสงโทษปล้นเรือน ตระลาการพิจารณารับขาระภาบเป็นสัจ
ได้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
มีพระบรมราชโองการดำหรัสเหนือเกล้าฯ ให้ลงพระราชอาญาเข็มน
อ้ายแสง ๒ ยก ๖๐ ที่ จำคุกแต่ ๗ ปีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษ
ให้เจ้าหม่อมขุนนายรับไปนั้น พระเดช } ชาติสุดมิได้ อ้ายแสงรับพระราช
คุณ }

อาญาจำคุกครบกำหนดมีความเข็ดหลาบแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าหลวง
กำแหงสาครเจ้ากรม หมื่นชาราพิรม สมุขาญชัย ในกรมเรือญวนแจว
ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ขอรับพระราชทานโทษอ้ายแสงไป
ควบคุมสั่งสอนไว้รับราชการตามเดิม มิให้อ้ายแสงนักโทษประพฤต
ความชั่วที่ต้องพระราชบัญญัติห้าม

(๒)
วัน ๔๙๘ ค่ำ ปีนตุ นพศก ด้วยพระอินทรเทพ มีหมายสั่งอ้ายชุย
๒

ศักดิ์ทาสพระอินทรเทพ อ้ายชุยโทษ ลัก } เรือ ตระลาการพิจารณารับ
ลวง } ขาระภาบเป็นสัจ ได้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระบรมราชโองการดำหรัสเหนือเกล้าฯ ให้

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๓

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๐

ลงพระราชอาญาเข็มนอ้ายจ้อย ๕๐ ที่ จำคุกแต่ ๓ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษ ให้เจ้าหม่อมมุลนายรับไปนั้น พระ ^{เดช} _{คุณ} } हाที่สุดมิได้
 อ้ายจ้อยรับพระราชอาญาจำคุกครบกำหนดมีความเข็ดหลาบแล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้า นายชาติภักดี นายเวนกรมพระตำรวจในขวา ในพระบรม
 มหาราชวัง ขอรับพระราชทานโทษอ้ายจ้อยไปควบคุมสั่งสอนไว้ใช้การ
 ตามเดิมมิให้อ้ายจ้อยประพฤตความชั่วที่ต้องพระราชบัญญัติห้ามนั้นต่อไป

(๑)

วัน ๑๑๖ ค่ำ ปีมแม ตรีศก ด้วยพระราชวรินทร์ มีหมายส่งอ้ายจ้อยขึ้น

๑๐ (๒)

โทษทำฎีกาผูกปลอม ตระลาการพิจารณาปรับราชการเปนสั่ง
 ได้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท
 มีพระบรมราชโองการดำหรัสเหนือเกล้าฯ ให้ลงพระราชอาญาเข็มน
 อ้ายจ้อย ๒ ยก ๖๐ ที่ จำคุกแต่ ๕ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 พ้นโทษ ให้เจ้าหม่อมมุลนาย และยาตีพี่น้องรับไปนั้น พระ ^{เดช} _{คุณ} } हाที่สุด
 มิได้ อ้ายจ้อยรับพระราชอาญาจำคุกครบกำหนดมีความเข็ดหลาบแล้ว
 ข้าพระพุทธเจ้า ^{เงินเก็บผู้เอง} } อ้ายจ้อย ขอรับพระราชทานโทษ
^{เงินบุญผู้หลาน} }
 อ้ายจ้อยไปควบคุมว่ากล่าว มิให้อ้ายจ้อยฝ่าฝืนขึ้นประพฤตความชั่ว
 ที่ต้องพระราชบัญญัติห้ามต่อไป

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๔

(๒) ปี คือ เงินเรียกเก็บจากเงินแทนแรงรับราชการ พักดปีละ ๕๐ สตางค์ ๓ ปีเก็บครั้งหนึ่ง
 เป็นเงิน ๑.๕๐ บาท โกรเสียแล้วผูกบั้งที่ข้อมือให้เปนสำคัญเรียกว่าเงินผูกบั้ง

ข้าพระพุทธเจ้า นายฉันทน์

(๓)

ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวาย ฌ วัน ๔^๕ ๑๕^๖ กำ จุฬศักราช ๑๒๔๕

ป๋มแม เบญจศก^{๑๖}

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

---

(๓) ตรงกับวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ให้กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ตรวจดู เหนว่าโทษครบกำหนดแล้ว
ให้พ้นโทษไป

(๑)
ตั้งแต่วันที่ ๕ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ศักราช ๑๒๔๕

ฉะนิท

(๑) ตรงกับวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ท. ๓๐๖
๔๕

ถึง กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยฉันได้ส่งเรื่องราว ซึ่งได้รับ
วันฉบับหนึ่งมาให้เธอในซองนี้ ขอให้เธอทราบว่าการซึ่งเป็นไปได้ดังนี้
เป็นที่แสดงให้เห็นว่า ไม่มีอำนาจที่จะปกครองชีวิตแลทรัพย์สินสมบัติของ
คนพลเมืองได้แล้วเป็นที่สังเวชใจนัก

(๑)
จินตึกคนนั้น ฉันเข้าใจว่าเป็นคนที่แต่ก่อนอ้างว่าเป็นสัปเขกต์วิลันดา
แล้วกงซุลเอาตัวใส่ตรวนว่าจะไล่จากสัปเขกต์ ได้ไล่แล้วถายังไม่ทราบ
แต่เห็นว่าถึงขัดข้องประการใดก็ดี เธอคงจะบอกให้ฉันรู้ จะมีเหตุ
อย่างไรสักอย่างหนึ่งความจึงไม่ได้เรียกมาชำระได้ ตั้งแต่เธอได้รับเรื่อง
ราวแล้วถึงเดือนเสศดังนี้

ฉันขอส่งเธอให้คิดอ่านชำระความเรื่องนี้ ถ้าถ้ำความเรื่องนี้ยัง
จะต้องว่าที่กงซุล ก็จะต้องคิดว่าให้ตลอดจงได้ ถ้ายังปล่อยให้การอย่างนี้

(๒)
เป็นไปได้ ไม่มีการห้ามปรามแลมีโทษ เห็นว่าปล่อยให้เงินนังเมืองเสีย

(๑) คนในบังคับ (Subject)

(๒) เพราะเมืองไทยยังตกอยู่ในสภาพนอกอาณาเขต ฝรั่งเศสมีอำนาจตั้งศาลชำระความคนใน
บังคับของเขาเอง พวกชาติเอเซียทั้งหลายจึงสมัครใจเป็นคนในบังคับฝรั่ง เมื่อทำผิด
แล้วก็ไม่ต้องขึ้นศาลไทย จึงเป็นเรื่องยากยิ่งในการปกครองบ้านเมือง

เหนือจะดีกว่าที่จะนั่งเป็นเจ้าเมืองอยู่ ไม่มีประโยชน์แก่ชาติมนุษยด้วยกัน
เลยดังนี้

(๑)

จดหมายมา ณ วัน ๒๑.๑๐.๒๕๐๖ คำ ปีมแม เบญจศก ๑๒๔๕

สฤษดิ์

ร. ท. $\frac{๓๔๘}{๔๕}$

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยครั้งนี้จะต้องชักทหารนำ ไป

(๑)

ราชการทัพถึง ๗๐๐ เสด็จ แลยังจะต้องฝึกหัดเตรียมไว้เพื่ออีก ๗๐๐ เสด็จ
ตัวทหารประจำราชการจะต้องน้อยลงไปกว่าเดิม จึงจะถอนทหารที่

(๒)

รักษาถนนอยู่ มาประจำฝึกหัดใช้เป็นทหาร ให้เชอคิดเรียกไปลิศรักษาการ
แทนทหารที่เคยรักษาอยู่ให้พอแก่การที่จะรักษาความเรียบร้อย ให้กะ

(๓)

ประมาณจะเป็นคนเท่าใด เงินเท่าใด ทำเอสติเมตมาให้ดูก่อน

(๔)

จดหมายมา ณ วัน ๒๑.๑๐ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ๑๒๔๕

๑๕

๕

(๑) เหตุการณ์คราวนี้การยกทัพไปปราบฮ่อครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖

(๒) สมัยนั้นใช้ทหารรักษาความสงบตามท้องถนนช่วยไปลิศด้วย

(๓) ประมาณการ (Estimate)

(๔) ตรงกับวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ๗ ๓๗๔
๔๕

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเชอจดหมายส่งสำเนาหนังสือ

(๑)

คุณสุรวงษ์นำเรื่องราวหลวงวุทธสรเดชเจ้ากรมทหารแม่นปืนใหญ่ ว่าด้วย
 อัยหนุผู้บุตรไทยเป็นผู้ซื้อดินปืนหลวง ต้องจำคุกมาได้ ๗ ปีแล้ว จะขอ
 ไทยอัยหนุให้พ้นโทษไปนั้น เหนว่าอัยหนุต้องจำคุกมา ๗ ปี สมควร
 แก่โทษอยู่แล้ว ให้ปล่อยอัยหนุพ้นโทษไปเถิด

(๒)

ตั้งแต่วันที่ ๕ ๑๑ ๑๑ กำ บีมแม เบญจศก สักราช ๑๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) คุณสุรวงษ์คือเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค)

(๒) ตรงกับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ข้าพระพุทธเจ้า นายสรพลเรืองเดช ขอพระราชทานพระบรม-
 ราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 พระราชอาญาเป็นล้นเกล้า ฯ

(๑)

เมื่อ ๓ วัน ๒ ๑๐ ค่ำ เวลา ๕ ทุ่มเศษ มีคนร้ายเข้าไปซ่อนตัว
 อยู่ในบ้านข้าพระพุทธเจ้า ฯ ทราบความแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าสั่งให้ทนาย
 ของบิดาข้าพระพุทธเจ้าถึงแก่อนิจกำนั้นขึ้นไปเรียกตัวมา ข้าพระพุทธ-
 เจ้าจะถามทนายของบิดา ข้าพระพุทธเจ้าชวนกันถือไฟไปสามคนด้วยกัน
 อ้ายเปลี่ยคนร้ายอยู่ในที่มืดเหนง่อน ก็กระโดดน้ำหนึ่งลงไปซ่อนตัวอยู่
 ในคลอง คนในบ้านจึงได้วิ่งข้ามคลองไปสะกดล้อมอยู่ที่สะพานวัดจักรวรรดิ
 บ้าง อยู่ข้างบ้านบ้าง คลองข้างบ้านข้าพระพุทธเจ้านั้นแถบชูไฟส่อง
 เหนตัวถนัด ก็จับตัวมาได้ ข้าพระพุทธเจ้าถามได้ความว่าเป็นทนายของ
 หลวงกำแหงพลภักดิ์ สมุหบาญชีกรมล้อมพระราชวัง หลวงกำแหง

(๒)

คนนั้นไปติดตรวนอยู่ครั้งพระยานนทบุรียเป็นตระลาการ ฯ ครั้งนั้นพระเจ้า
 น้อยยาเชอกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคมทูลขอไพร่หลวง กองช่วยกรมล้อม
 พระราชวังขึ้นเป็นทหาร ข้าพระพุทธเจ้าได้รับตัวหลวงกำแหงมาจาก
 พระยานนทบุรีย ส่งตัวไปทำบาญชีไพร่หลวง กองช่วยกับพระยาเวียงนัย

(๓)

๑๕

นฤบาล ตั้งแต่เดือนสี่ ปีมเมีย จัตวาศก ไปจากบ้านข้าพระพุทธเจ้าเข้า
 ถึง ๖ เดือนมาแล้ว ซึ่งอ้ายเปลี่ยคนร้ายอ้างว่าเป็นทนายหลวงกำแหง

(๑) น่าจะเป็นวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

(๒) พระยานนทบุรี (ทัต สิงหเสนี) ต่อมาเป็นพระยาไกรโกษา

(๓) พระยาเวียงนัยนฤบาล (หรั่ง เกตุทัต)

ไปชุ่มชื้นตัวอยู่ในบ้านข้าพระพุทธเจ้าในเวลากลางคืนเช่นนั้นไม่ทราบ
เกล้า ๆ ว่าจะคิดการสิ่งใด ข้าพระพุทธเจ้าสติปัญญาน้อย ขอพระบารมี
ปกเกล้า ๆ เป็นที่พึ่ง

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ข้าพระพุทธเจ้า นายสรพลเรืองเดช

ความเรื่องนี้ให้กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์ พิจารณาให้ได้ความว่า
จะมีเหตุผลอย่างไร

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๔ ๑๑ ๒๕๑๑ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ศักราช ๑๒๔๕

ส. ย. พ. ท. ร.

(๑) ตรงกับวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

ร. ท. $\frac{๔๓๗}{๔๕}$

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยอายุเงินสองคนซึ่งอ้างชื่อว่า
 ช่อจันทน์อาเหลียง จันทโคเชง เป็นสัปเขกต์วิลันดา กงซุลได้เลียงได้ความ
 ว่าช่อหนังสือในกรุงเทพฯ จึงส่งตัวมายังเจ้าพนักงาน ได้ตัดสินให้จำคุก
 หกเดือน บัดนี้เกินกำหนดมาแล้ว ให้เงินสองคนนั้นพ้นโทษไปเถิด

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๖.๑.๐ คำ บีมแม เบญจศักดิ์ ศักราช ๑๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(๑) ตรงกับวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๖

ร, ที่ $\frac{๔๖๖}{๔๕}$

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเรื่องจดหมายมาเรื่องเงินพวก-
หลวงกิจจาจันสยาม กับพวกลูกจ้างโรงสีห้างวินด์เซอร์เดลิทวิวาทกันนี้
ดูเป็นการใหญ่โตน่ากลัวจะลุกลามมากไป ซึ่งจัดโปลิสเพิ่มเติมลงไปแลมี
คำสั่งนั้นชอบด้วยราชการแล้ว

ถ้าการจะลุกลามมากไปเหลือกำลังโปลิส ก็ให้ขอทหารที่เจ้าหมื่น
(๑)
ไว้ยี่ นั้นได้ส่งไปด้วยแล้ว

(๒)
จดหมายมา ณ วัน ๑๑ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ๑๒๔๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

(๑) เจ้าหมื่นไวยวรนาถ (เจิม แสง-ชูโต) ผู้บังคับการทหารหน้า ภายหลังเป็น จอมพล
เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

(๒) ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

(๑)
วัน ๖๓ ๔ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ๑๒๔๕

ข้าพระพุทธเจ้า พระยานรรัตนราชมานิต^(๒) ขอพระราชทานน้อม
เกล้า ๆ ถวายคำนับกราบบังคมทูลพระกรุณาความทราบใต้ฝ่าธุลีพระบาท
พระราชอาญาไม่พัวเกล้า ๆ

เดิมอ้ายแก้วหมีวิเศษมีค่าตัวเป็นทาสข้าพระพุทธเจ้า สักตราจ๊ก
เป็นทหารดับเพลิงบก นายอ๋ามหามนตรีนอกราชการว่าอ้ายแก้วเป็นน้อง
อ้ายโพล่ง ซึ่งเป็นชายชู้กับพวกละคอนนายอ๋ามหามนตรี จะลักพา
ละคอนนายอ๋ามหามนตรีหนีไปเมืองเขมร ความทราบใต้ฝ่าธุลีพระบาท
แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ลงพระราชอาญาจำอ้ายเกษบิดา

อ้าย โพล่ง } บุตรไว้ ณ ลูก ๗ ปี ครอบกำหนดแล้ว อ้าย เกษ } ตาย ข้า
อ้าย แก้ว } โพล่ง }

พระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานอ้ายแก้ว ซึ่งรับพระราชอาญาจำคุกอยู่
ครบกำหนด ๗ ปีแล้ว มารับราชการในกรมกองลาดตระเวนเรือต่อไป
อ้ายทองไพร่หลวงทหารดับเพลิงบก โทษคุณหญิงราชชาวบ้านชำเราที่
หลังเมรุวัดสุวรรณาราม ข้าพระพุทธเจ้าได้ลงโทษตี ๖๐ ที่ ฝ่ากจำคุก

ไว้ ๕ ปีครบกำหนดแล้ว อ้าย เกษ } โพร่หลวงทหารดับเพลิงบก โทษ
โษชะ }

บิดพลัวหลบหนีราชการเที่ยวเสบสุราระรานราชชาวบ้าน ข้าพระพุทธ-
เจ้าได้ส่งตัวอ้าย เกษ } ไปฝากจำไว้ ณ ลูก ครอบกำหนด ๔ ปีแล้ว
โษชะ }

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

(๒) พระยานรรัตนราชมานิต (โต มานิตยกุล) ต่อมาเป็นเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต

อ้ายอ้อยไพร่หลวงทหารดับเพลิงบกวิ่งราวหีบเงินที่ท่าพระ ข้าพระพุทธ
เจ้าได้ให้เจ้าหมื่นไวยรนาถลงโทษเขี่ยนอ้ายอ้อย ๖๐ ที ไปฝากจำไว้ ณ
คุก ๓ ปี ครบกำหนดแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชทานรับตัว

- อ้ายแก้ว ๑
- อ้ายทอง ๑
- อ้ายเกษ ๑
- อ้ายโชะ ๑
- อ้ายอ้อย ๑

๕ คนมารับราชการเป็นทหารกองลาดตระเวนเรือฝ้ายเหนือ

พระนครต่อไป

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะฯ

พระยานรรัตนราชมานิต

ให้กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ตรวจสอบดู ถูกต้องแล้วให้สังกัด
มุลนายรับตัวไป

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๑๑^{๑๑} ค่ำ ปีมแม เบญจศก สักราช ๑๒๔๕

ประทับตราพระราชลัญจกร
แทนพระราชหัตถเลขา

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

(๑)

ที่ ๑๖๗

วัน ๕๑๔ ค่ำ ปีมแม เบญจศก ๑๒๔๕

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทาน
กราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ด้วยฝรั่งมีชื่อ ๓ คนทำเรื่องราวมายืนต่อข้าพระพุทธเจ้า ใจความ
ว่า ฝรั่งมีชื่อ ๓ คนตั้งบ้านเรือนอยู่ถนนสีลมแขวงกรุงเทพ ฯ มีความ
เดือดร้อนเพราะผู้ร้ายในแถวถนนนั้นมีชุกชุมขึ้น เกิดความใน ๒ เดือนนี้
ฆ่ากันตายเรื่องหนึ่ง ทิ้งเพลิงเรื่องหนึ่ง ปล้นเรื่องหนึ่ง ฟันสี่สะคนเดินทาง
๒ เรื่อง วิวาทกันเรื่องหนึ่ง ความที่เกิดขึ้นเพราะได้ตั้งโรงทหารที่สะ-
ประทุมวัน และได้เลิกโรงไปลิสเสียจากศาลาแดง จนไม่มีผู้ใดที่จะอาด
เดินในถนนผู้เดียว ตั้งแต่พลบค่ำไป ถ้าไม่เลิกโรงไปลิสที่ศาลาแดง
แล้ว ผู้มีชื่อ ๓ คนเห็นว่าการณ์จะไม่เกิด จึงได้ขอให้ตั้งโรงไปลิสใน
ที่ตำบลนั้นตามเดิม โจรผู้ร้ายจะได้เรียบร้อยต่อไป ความแจ้งอยู่ในเรื่อง
ราวที่ข้าพระพุทธเจ้าทูลเกล้า ฯ ถวายมานี้ด้วยแล้ว

ในท้องที่ถนนศาลาแดงนั้น แต่เดิมมีสเตรชันไปลิสอยู่ที่นั้น มีไปลิส
๑๒ คน ท้องที่ ๆ จะรักษาตั้งแต่ถนนริมคลองทางเดี่ยวตลาดหลวงนาวา
เกษิกรมาสายหนึ่ง ทางตั้งแต่สะพานมาศาลาแดงสายหนึ่ง ตั้งแต่
ตพานว้ลำพองมาศาลาแดงสายหนึ่ง เปนทางไกล ไกลท้องที่มากกับ
ไปลิสรักษาเพราะมีไปลิส ๑๒ คน ต้องแบ่งเป็น ๒ ผลัด มีไปลิสอยู่ ๖ คน
เมื่อได้เลิกโรงยามที่ศาลาแดงแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าได้ถอนไปลิสที่ศาลา-
แดงไปรวมไว้โรงสามแยก ๖ คน ไปไว้ที่โรงปากกรอกบ้านกงซุลฝรั่งเสศ

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

๖ คน การซึ่งไปลิส ๑๒ คนนั้นก็ได้รับรักษาราชการมาตามเดิม แต่ท้องที่มาก
 ไปลิสจึงไม่มีคุณประการใด ในที่ถนนต่างๆก็เหมือนกัน ข้าพระพุทธเจ้า
 เหน็ดด้วยเกล้า ๆ ว่าไปลิสน้อยกว่าท้องที่ทั้งนั้น แลซึ่งฝรั่งมีชื่อ ๗ คน
 ทำเรื่องราวมาขึ้นต่อข้าพระพุทธเจ้าทั้งนี้ จะควรข้าพระพุทธเจ้าผ่อนผัน
 ประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

การที่ว่าปล้นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเหน็ดด้วยเกล้า ๆ ว่าคงจะเป็นขโมย
 เล็กน้อย แต่เสียงฝรั่งเรียกเป็นปล้นอย่างเดียว ถ้ามีการปล้นจึงอำเภอ
 กำนันคงจะมาแจ้งความให้ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้า ๆ

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์

การรักษาท้องที่นอกกำแพงไม่เกี่ยวกับทหาร ให้เรียกไปสืบ
 ชั้นให้พอควรแก่การเถิด

ตั้งแต่วันที่ ๑๓ (๑) ก่ำ ปีมแม เบญจศก สักราช ๑๒๔๕
 ๕

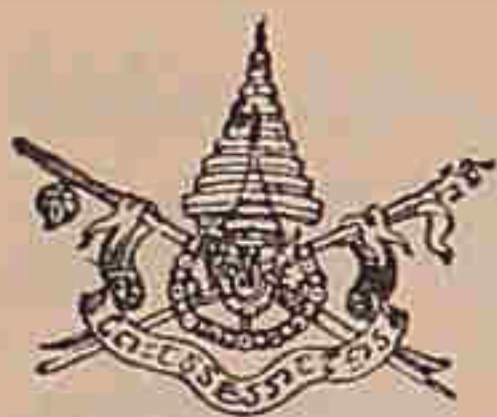
ประทับตราพระราชลัญจกร

แทนพระราชหัตถเลขา

---

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

ร. ที่ ๑๑
๔๖

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยจดหมายเรื่องผู้ร้ายลัก
กระบือแลส่งคำให้การนายกองเซน อ้ายบุญแมวมานั้น ได้ตรวจดูแล้ว
ซึ่งเธอจับผู้มากระบือนั้นเป็นการถูกต้องแน่นอนแล้ว ฉะนั้นขอมอบอนุญาต
ให้เธอจับผู้ใดซึ่งควรจะจับ แลเร่งเอาตัวผู้ร้ายเมื่อได้ผู้ร้ายมามากหลาย
ราย จะให้ตำรวจช่วยชำระก็ได้มีที่รวางอยู่นิดเดียว แต่เพียงว่าถ้าไม่มี
เหตุอันใดกระทบเป็นแต่เป็นผู้มากระบือขายเรียกมาชำระ ถ้าเป็นการ
ที่จะรักษาบ้านเมืองของเราแล้ว ควรจะเรียกตัวมาชำระทีเดียว ไม่ต้อง
คอยหาเหตุผลอันใด รวางว่าถ้าเป็นคนต่างประเทศ นิ่งเสีย
ไม่เรียกมาชำระก็เป็นการลุ่ม ๆ ดอน ๆ เรียกมาชำระจะมีปากเสียงอย่าง
ไรบ้างก็ไม่รู้ แต่ถ้าเป็นคนของเราทั้งนั้นแล้ว ควรจะเรียกมาชำระได้
ไม่เหนจะขัดขวางอันใดเลย ให้เธอคิดกันลู่ทางให้รอบคอบ แล้วจับ
ทางนี้เถิดเป็นถูกต้องแน่นอนแล้ว

(๑)

จดหมายมา ณ วัน ๕ ๕ คำ ปิวอกยังเป็นเบญจศักดิ์ ศักราช ๑๒๔๕

(๑) ตรงกับวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๖

(๑)

ที่ ๕๕

วัน ๑๑^๕ ค่ำ ปวอก จศก ศักราช ๑๒๔๖

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทาน
กราบบังคมทูลพระกรุณาทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราโชาญา
ไม่พินเกล้าฯ

ณ วัน ๑๑^{๑๑} ค่ำ ปวอก จศก พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอรพิน-

(๒)

เพญพากย์ มีจดหมายนำเรื่องราวมายังข้าพระพุทธเจ้ามีความว่า ณ วัน

(๓)

๑๑^{๑๒} ค่ำ ปวอก จศก เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เจ้าจอมมารดาช้อยให้อีแฉ่ม

ไปตาม อี นิ่ม } ทายซึ่งหนีไป อีแฉ่มไปหาอีฉิมซึ่งเป็นคนรู้จักกับ
แฉ่ม }

(๔)

อีแฉ่มอยู่ที่โรงทหารริมประตูพรหมทุ่งสนามไชยฝ่ายพระราชวังบวร เป็น

เวลาค่ำประมาณ ๒ ทุ่มเศษ อีแฉ่มชวนอีฉิมไปตาม อี นิ่ม } ทันใดนั้น
แฉ่ม }

อำแดงทองกับชายมีชอกคนหนึ่งมาที่โรงยามทหาร ชายมีชอกที่มากับอำแดง
ทองลอบจับนมมือกอดรัดเอาผ้าอุดปากอีแฉ่ม นุดลากไปในทุ่งสนาม

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

(๒) พระองค์เจ้าหญิงอรพินทุเทัญญาภ พระราชธิดาองค์ที่ ๕ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาหม่อมราชวงศ์ช้อย

(๓) ตรงกับวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

(๔) ประตูพรหมทวาร เป็นประตูรอบกำแพงพระราชวังบวรชั้นนอก ตั้งอยู่ด้านใต้ ตรงถนน
หน้าพระธาตุ

ความก็เป็นความฉกรรจ์ การไปลิสแต่ก่อนเคยบังคับถึงกัน กรม
หมื่นภูธเรศก็เป็นผู้ใหญ่ในกรมพระนครบาล เหนว่าไม่ควรจะต้องให้
ยัดยาวไปเหมือนอย่างความอื่นๆ ให้กรมภูธเรศเอาตัวมาชำระให้ตลอด
ให้ได้

(๑)

ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ค่ำ ปวอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา...

(๑) ตรงกับวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

ข้าพระพุทธเจ้า นายรอด เป็นหมื่นรองชาญไชย อำเภอกองที่
สนนตึกแดง ข้าพระพุทธเจ้าตั้งบ้านเรือนอยู่ริมสนนหลังบ้านสมเด็จพระเจ้า-

(๑)

(๒)

พระยาองค์น้อย ขอพระราชทานทำลิโปศ ยื่นต่อท่านเจ้าพนักงานออฟฟิศ
ฉบับหนึ่ง ขอให้นำลิโปศข้าพระพุทธเจ้าขึ้นนมเกล้า ๆ ถวายคำนับกราบ
ทูลแด่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ อธิบดีกรมพระนคร-
บาลทรงทราบใจความว่า ท้องที่ข้าพระพุทธเจ้ารักษานั้น มีอายคนร้าย
ชุกชุมนักชกลักดีชิงวิ่งราว พันแทงกันตายอยู่เนือง ๆ แลเมื่อก่อน
ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่ได้เป็นที่อำเภอนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้า ๆ ว่า
อายเสือชมแทงอายกรานตายครั้งหนึ่ง มีอายคนร้ายต่อยกล่อมทหาร
แตรตายครั้งหนึ่ง

(๓)

กรณ ๑๓๗ คำ ปิวอก ฉศก ข้าพระพุทธเจ้าได้เป็นที่อำเภอแล้ว

(๔)

ณ วัน ๑๐ คำ ปิวอก ฉศก เพลาพลบค่ำมีอายคนร้ายตีคนตามอดมีบาท-
แผลครั้งหนึ่ง

(๕)

ณ วัน ๑๕ คำ เพลาบ่าย ๕ โมง มีอายคนร้ายฟันคนเดินทางที่
สนนนำโรงจันทน์แขวงหวายถูกสี่สะแตก ถูกต้นแขนมีบาทแผลแห่งหนึ่ง

(๑) สมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค)

(๒) รายงาน (Report)

(๓) ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

(๔) ตรงกับวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

(๕) ตรงกับวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

(๖)
 ณ วัน ๕.๑.๕๐ ค่ำ เพลาพลบค่ำมีคนร้ายฟันคนเดินทางที่สนนนำโรง
 บ่อนน้ำตึกแขกครึ่งหนึ่ง

(๗)
 ณ วัน ๖.๑.๕๐ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง อ้ายคนร้ายเข้าปล้ำมั่งงำงำไถ
 กำนบัวทองคำของเด็กไปครึ่งหนึ่ง

ณ วัน ๓.๑.๕๐ ค่ำ เพลาบ่าย ๕ โมง มีอ้ายคนร้ายวิ่งราวเอาผ้าโสร่ง
 ไหมของจีนโรงจ่านำครึ่งหนึ่ง

ณ วัน ๔.๑.๕๐ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง มีอ้ายคนร้ายฟันแทงจีนมีชื่อ
 ที่นำโรงบ่อนหลายแผลครึ่งหนึ่ง

(๘)
 ณ วัน ๖.๑.๕๐ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง มีอ้ายคนร้ายวิ่งราวผ้าพันของ
 นายเซย ๆ ได้ไล่จับหาได้ไม่ แต่ที่สนนหลังวัดอนงค์ธารามแห่งหนึ่ง ที่
 ทำเรือจ้างแขกอีกแห่งหนึ่ง ที่ตลาดหน้าบ้านสมเด็จเจ้าพระยาองค์น้อย
 แลที่นำตึกแขกโรงใหม่แห่งหนึ่ง ที่ตำบลเหล่านี มีอ้ายคนร้ายชกลักตีชิง
 วิ่งราวฟันแทงกันอยู่เนื่อง ๆ แลถือเครื่องศาสตราวุธทั้งเวลากลาง { วัน
 ค่ำ

แลเงินแขกกับราษฎรชาว { บ้าน ลูกคำที่ไปมามีความเดือดร้อนมาก
 ๗ ร้าน

ร้องทุกข์กับข้าพระพุทธเจ้าอยู่เนื่อง ๆ ว่า ให้ข้าพระพุทธเจ้านำข้อความ

(๖) ตรงกับวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

(๗) ตรงกับวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๓

(๘) ตรงกับวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๓

ขนกกราบทูลฝ่าพระบาททรงทราบ จะขอรับพระราชทานไปลิศรักษา
 ท้องที่จะได้จับโจรผู้ร้าย ๆ จะได้กลัวเกรงโดยมาก ราษฎรจะได้มี
 ความสุขเหมือนสนนสำเพง ขอรับพระราชทานให้ทั่วถึงกัน แต่ที่ค่าน้ำมัน
 นั้น จีนที่ค้าขายอยู่ในท้องที่นั้นจะขอเรียกรักนั้นออกเงินจัดซื้อน้ำมันที่จะ

ได้ตามเพลิงเสมอไป ซึ่งราษฎรลูกค้า { ไทย
 จีน มีความทุกข์ร้อนนักเพราะ
 แหก

โจรผู้ร้ายชุกชุม

ขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่ง

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ร, ที่ $\frac{๓๖๓}{๔๖}$

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยส่งรีโปตหมื่นรองชาญไชย
 อำเภอบ้านสมเด็จพระยาองค์น้อยมานั้นได้ตรวจดูแล้ว การเรื่องนี้
 จริงทั้งนั้นถ้ามีไปลิสก็คงต้องวิวาทรำไป แต่เป็นราชการจำเป็น เป็นไรไป
 แต่เจ้าของบ้านก็ดูเหมือนอยากได้ไปลิสอยู่ ถ้าเธอคิดพูดจาให้คุณสุรวงษ
 ท่านกรมท่าขอถูรับรองอะไรเข้ามาด้วยได้จะดี ต่อไปจะได้หนีบเอา
 ง่ายๆ เมื่อจัดไปลิสฟากข้างโน้น คุณสุรวงษก็รับว่าจะจัดไปลิสในหมู่บ้าน
 เหล่านั้น แต่ไปเหลวเสียเอง พูดไปอีกเหนจะตั้งตั้งต่อไปใหม่ได้
 (๑)

จดหมายมาวัน ๒๑^{๐๐} ๑๑^{๑๑} กำ ปิวอก ฉศก สักราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๗

(๑)

ที่ ๑๔๘

วัน ๑๐ ค่ำ ปวอก ๑๒๕๖ จศก สักราช ๑๒๔๖

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทาน
 คัดค้านชาลพิทักษ์อำเภอกกรมทำช้ายแจ้งความกับกำจิ้นเฮาบุตรจิ้น-
 หงอ ให้ถ้อยคำชันสูตรพลิกศพจิ้นหงอผู้ตาย บิดาจิ้นเฮา ขันน้อมเกล้าฯ
 ถวายคำนับบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระราช-
 อาญาไม่พินเกล้าฯ

ณ วัน ๘ ค่ำ ปวอก ๑๒๕๖ หมื่นชาลพิทักษ์อำเภอดำบลหลัง
 วัดส้มพันขวางขาราม ภาจิ้นเฮามาแจ้งความกับข้าพระพุทธเจ้าว่า จิ้นหงอ
 บิดาจิ้นเฮา ชริงเช่าตักจิ้นเหม้น อยู่ริมถนนในกรอกเหนือวัด-
 ส้มพันขวางขาราม จิ้นหงอมีบาดแผลนอนตายอยู่ริมกำแพงตักอำแดง
 ใฝ่ห่างโรงจิ้นหงอ ชริงเช่าอยู่ประมาณเส้นเสศ จิ้นเฮาสงไสยว่าจะเป้น
 คนร้าย { ที่ จิ้นหงอบิดาจิ้นเฮาตาย
 พิน

ข้าพระพุทธเจ้า ทราบเกล้าฯ แล้วจึงบังคับให้ { หมื่นจ้ายรพล
 (หมื่นตระเวรรักษา
 อำเภอกกรมกองตระเวรขวากกับขุนรักษาพินิจ, หมื่นชาลพิทักษ์ อำเภอก
 กรมทำช้าย ไปพลิกศพชันสูตรบาดแผลจิ้นหงอ ได้สืบจับตัวคนร้ายที่
 ตักจิ้นหงอตาย แลให้รับถ้อยคำจิ้นเฮาบุตรจิ้นหงอไว้

จิ้นเฮาให้ถ้อยคำชันสูตรพลิกศพจิ้นหงอไว้ว่า จิ้นเฮาเป้นบุตร
 จิ้นหงอฯ ผู้ตายอายุ ๕๘ ปี จิ้นเฮากับจิ้นหงอ บิดาจิ้นเฮาเป้นจิ้นแต่จิว

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

แซ่อ้อ เป็นจีนผูกปี้ จีนเฮารับจ้างเป็นจีนเตงอยู่กับจีนเกียดเจ้าภาษี
 ปลายศตวรรษเข้าโรงผู้มั่งช้ออยู่ปลายตถานโรงกะทะเก่าสามเพง แต่จีนหงอ

บิดาจีนเฮากับ $\left. \begin{array}{l} \text{จีนเจง} \\ \text{จีนซัว} \end{array} \right\}$ เข้าตักจีนเหม้นอยู่ริมถนนในกรอกเหนือวัด

สัมพันธวงษาราม

เดิม ณ วัน ๑๑๒ ค่ำ ปวอก ฉศก เวลาเช้า โมงเสศ จีนเฮามาตรวจ
 ปลายศตตามร้านจีนมั่งช้อที่ตลาดสามเพง จีนเฮาได้ยินผู้มั่งช้อพูดโจทกันว่า
 จีนมั่งช้อมีบาดแผลนอนตายอยู่ที่ริมถนนในกรอกเหนือวัดสัมพันธวง-
 ษาราม จีนเฮาจึงได้ไปดู เห็นจีนหงอบิดาจีนเฮามีบาดแผลนอนตายอยู่ริม
 ประตูกำแพงตักอำแดงไผ่ ห่างกับโรงจีนหงอเข้าอยู่ประมาณเส้นเสศ

จีนเฮาสงไสยว่าจะมีคนร้ายลอบ $\left. \begin{array}{l} \text{ตี} \\ \text{ฟัน} \\ \text{แทง} \end{array} \right\}$ จีนหงอบิดาจีนเฮาตาย จีนเฮา

จึงได้นำข้อความไปบอกหมื่นชาญพิทักษ์อำเภอ ๆ จึงภาจีนเฮามาแจ้ง
 ความยังกระทรวง

หมื่นจ่าจรพล หมื่นตระเวรรักษาอำเภอกกรมกองตระเวรขวากับ
 $\left. \begin{array}{l} \text{ขุนรักษาพินิจ} \\ \text{หมื่นชาญพิทักษ์} \end{array} \right\}$ อำเภอกกรมทำซ้าย พร้อมกันได้พลิกศพชันสูตรบาด

แผลจีนหงอผู้ตายอายุ ๕๘ ปี เห็นจีนหงอนอนตายอยู่ริมถนนเคียง
 ประตูกำแพงตักอำแดงไผ่ เห็นจีนหงอมี่แผลที่ฝี่ข้าง ๆ ซ้าย

แผล $\left. \begin{array}{l} \text{ยาวนิ้วกึ่ง} \\ \text{กว้างกะเบียดหนึ่ง} \end{array} \right\}$ ปากแผลสิ้น โลहितไหลปนรอยเหล็กมีคม

หนึ่ง } ที่ไหนกแก้มซ้ายหนึ่งกำพร้าถลอกโลหิตซั } ยาว ๒ นิ้ว
 กว้างกึ่งนิ้ว }

หนึ่ง } ที่นอกผมข้างซ้ายหนึ่งกำพร้าถลอก โลหิตซั } โดกลมนิ้วหนึ่ง

หนึ่ง } แผลทั้ง ๒ แผลนี้จะเป็รอยถูกสิ่งใดนั้นเหลือพิเคราะห์ อำเภอ
 ได้พลิกศพชันสูตรบาดแผลจีนหงอเหินแต่เท่านี้

ข้าพระพุทธเจ้า ได้บังคับให้อำเภอกับไปสืบจับตัวร้าย

ผู้ที่ } หนึ่ง } จีนหงอตายยังหาได้ความไม่ ถ้าสืบจับร้ายได้ความ

ประการใด ข้าพระพุทธเจ้าจึงจะนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อครั้ง
 หลัง

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

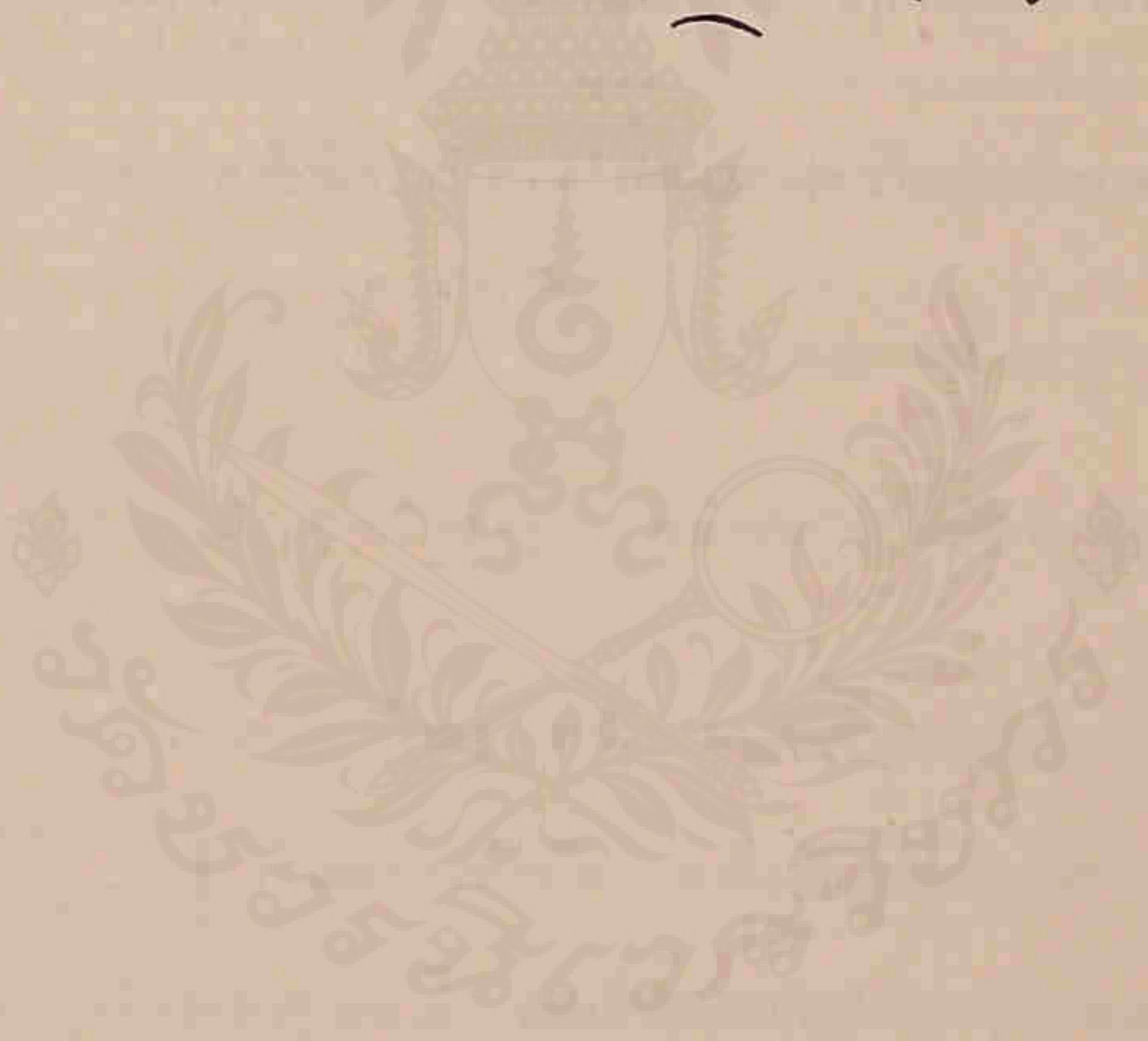

ให้สืบเอาตัวผู้ร้ายที่ฆ่าเงินทองตายให้จงได้

(๑)

สั่งแต่วันที่ ๑๔ ๑๒ ๑๒ ค่ำ ปีมอก ฉศก สักราช ๑๒๔๖

Signature

(๑) ตรงกับวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

ร, ท $\frac{๔๓๐}{๔๖}$

(๑)

ถึง กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยคุณสุรวงษจดหมายมา ว่าด้วย

(๒)

จะขอไปลิสกำกับเงินเตงตรวจจับฝิ่นเดือน ความแจ้งอยู่ในตำแหน่งสื่อ
คุณสุรวงษที่คัดส่งมาด้วยแล้ว เห็นว่าเป็นหน้าที่ของไปลิส ที่จะรักษา
การวิวาทแลรักษาประโยชน์แผ่นดินอยู่แล้ว เมื่อเงินเตงไปตรวจฝิ่นใน
ท้องที่ไปลิสแห่งใดก็ให้ช่วยดูแลด้วย

(๓)

จดหมายมา ณ วัน ๑๔ ค่ำ ปวอก ๑๓๒๓ ศักราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

- (๑) ต่อมาเป็นเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์วิวัฒน์ศักดิ์ (วร บุนนาค) สมุหพระกระลาโหม
(๒) พนักงานตรวจของเจ้าภาษีฝิ่น การจับกุมเป็นอำนาจไปลิส จึงต้องมีไปลิสกำกับไปด้วย
เงินเตงนี้เข้าใจว่า คือ ผู้ที่ต่อมาเป็น หลวงอุดรภักดิ์พิทักษ์
(๓) ตรงกับวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๓

ร. ท. $\frac{๔๓๑}{๔๖}$

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยกงซุลอังกฤษมีหนังสือมา ขอ
(๑)

ไปลิสไปรักษาตึกแขกฟากข้างโน้น ความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือที่คัดส่ง
มาให้ดูแล้ว เห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกันกับที่อำเภอขึ้นหนังสือต่อเธอแต่ก่อน
การรักษาบ้านเมืองจะบิดเบี้ยวไปอย่างอื่นไม่ได้ แต่จะควรจัดการเพียงไร
อย่างไร ให้เธอคิดจัดการให้ได้ตามสมควร

จดหมายมา ณ วัน $\frac{๑๔}{๑๖}$ ก่ำปีวอก จศก ศักราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) คือฝั่งธนบุรี มีตึกแขกตั้งค้าขายอยู่ที่ตำบลบ้านสมเด็จ เรียกว่าตึกขาวตึกแดง

สำเนา

(๑)

ถึงคุณสุรวงษ์ไวยวัฒน์ ด้วยหมั้นรองชาญไชยอำเภอท้องที่ตำบล
ถนนตึกแดง ได้ทำรีโปตยื่นกรมหมั้นภูธเรศธำรงศักดิ์ว่า ในท้องที่ตำบล
ถนนตึกแดงมีการวิวาทชกตีฟันแทงโจรผู้ร้ายเนื่อง ๆ ความแจ้งอยู่ใน
รีโปตที่ได้คัดสำเนาส่งมาให้ทราบด้วยนั้นแล้ว ภายหลังมิสเตอเฟรนซ์
ผู้ว่าการแทนเอเยนต์แดงซูลเยเนอราลอังกฤษมีหนังสือมาว่า ที่ตึกขาว
แขกอยู่มีผู้ร้ายชุกชุม ขอให้มิไปลิสไปรักษา ความแจ้งอยู่ในหนังสือ
มิสเตอเฟรนซ์นั้นแล้ว

การรักษาโจรผู้ร้ายในฝั่งตะวันตกตอนข้างบ้านเธอ เธอได้รับจัด
รักษาไว้แต่ก่อนจะตลอดถึงเขตร้แขวงเหล่านี้ด้วยฤาไม้ จะจัดไปลิสไป
รักษาขึ้นอีกก็เห็นว่าคงจะต้องเกิดวิวาทกันบ้าง ด้วยคนเหล่านั้นก็เป็น
บ่าวไพร่ในพวกบ้านเธอแถบบ้านใหญ่ ๆ สับสนกันมาก เธอจะคิดรักษา
ตลอดไปได้ฤาจะให้จัดไปลิสไปรักษาต่างหาก ขอให้คิดดูด้วย

อนึ่ง กรมหมั้นภูธเรศธำรงศักดิ์แจ้งความว่า การซึ่งเธอ ขอให้
ไปลิสช่วยเงินเตงจับตรวจฝืนนั้น จะจัดให้ไปลิสช่วยดูแลระวังการวิวาท

(๑) เจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ที่พัฒนศักดิ์ (วร บุนนาค)

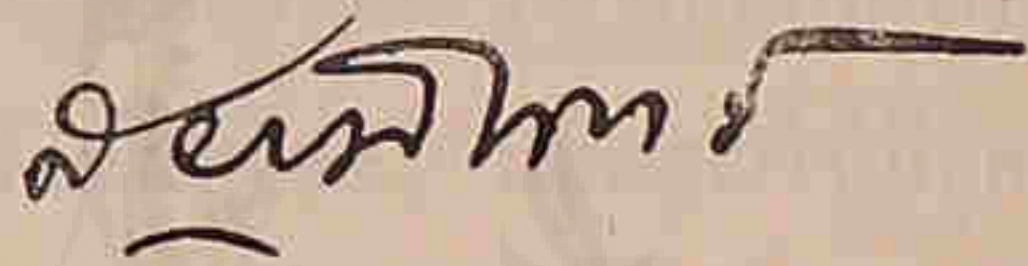
ตามตำแหน่ง แต่การที่จะสอดแนมตรวจจับฝิ่นนั้น ทราบว่า เมื่อครั้ง

(๒)

สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ให้เงินเดือน มอบการจับฝิ่นให้
พระยาราชนองเมืองแลอำเภอเป็นพนักงานตรวจตราว่ามีบาญชีจำหน่าย
ฝิ่นด้วยฤาอย่างไร ถ้ามพระยาราชนองเมืองก็หาได้ความไม่ การที่รับ
รักษานั้น จะรักษาตามหน้าที่ไปลิสให้ตลอดไป กรมหมื่นภูธเรศฯ ได้มา
แจ้งความต่อฉันดังนี้

(๓)

จดหมายมา ณ วัน ๒๑๑๒ ค่ำ ปีมอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

(๒) สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในตอน
ต้นรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๑๖)

(๓) ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

ตำนาน

ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์วิพัฒนศักดิ์ ที่สมุห
พระกระลาโหม ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา แต่พระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทราบฝ่าลอองธุลีพระบาท

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชหัตถเลขา ร.ที่ $\frac{๔๓๕}{๔๖}$ ลงวัน ๒๓๑๒

คำ ปิวอก ฉศก โปรดเกล้า ๆ พระราชทานหนังสือเทศอเฟรนซ์ ผู้ว่า
การแทนเอเยลกงซุลเขเนอราลอังกฤษฉบับ ๑ ริโปตหมื่นรองชาญไชย
อำเภอท้องที่ถนนตึกแดงฉบับ ๑ ทราบเกล้า ๆ ทุกประการแล้ว

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ตั้ง
แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ ๆ ท่านออกไปอยู่ ณ เมืองราช-
บุรีคราวหนึ่งนาน ๆ การโจรผู้ร้ายแลวิวาทเกิดขึ้นชุกชุม ข้าพระพุทธเจ้า
จึงได้จ้างแขกนอกมาเปนโปลิศเดินตรวจตามถนน แต่เชิงสะพานข้าม

(๑)
คลองบางกอกใหญ่ ลงไปเสมอบ้อมบ้องบัจจามิตร

ครั้นโปลิศจับได้เป็นข่าว

{ พ
บ้า
น้ำ
อา
บุตรหลานมาก

ที่เปนการวิวาทเล็กน้อย ก็ได้จำทำโทษไว้เขตหลาบแล้วปล่อยไป ที่เปน
โจรผู้ร้ายฆ่าฟันกันการใหญ่ก็ได้ส่งไปตามกระทรวงเหมือนเป็นการที่ไม่
ชอบใจแก่ญาติอยู่เนื่อง ๆ

(๑) บ้อมบ้องบัจจามิตร อยู่ฝั่งตะวันตก ริมปากคลองสถาน

ครั้งนี้ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะคิดรักษาตลอดไปได้ ฤ็จะให้จัดไปลิสไปรักษาต่างหาก ขอให้ข้าพระ-

พุทธเจ้าคิดคุณนั้น พระเดช } เป็นต้นเกล้าฯ
 คุณ

ข้าพระพุทธเจ้า เหน็ดด้วยเกล้าฯ ว่า ทุกวันนี้โทรเลขได้ปักเสาศา พาดสายตลอดมาถึงบ้อมบ้อมบัจจามิตรแล้ว โดยไปลิสมารักษามีเหตุ

(๒)

การขึ้น ก็บอกกันได้ทุกสะเตชั่น ควรไปลิสรักษาเพราะไปลิสเป็นของ

แผ่นดิน ในการสามัคคีญาติผู้ใหญ่ } ข้าพระพุทธเจ้า จะไม่ได้มัวหมอง
 น้อย

แก่ข้าพระพุทธเจ้า เมื่อไปลิสจะร้องขอให้ช่วย ข้าพระพุทธเจ้าก็จะช่วย ตามการ

อนึ่ง โปรดเกล้าฯ ดำรัสว่า พระเจ้าน้องยาเชอกรมหมื่นภูษเรศ ชำรงศักดิ์ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า การซึ่งขอให้ไปลิสช่วยเงินเตงจับ ตรวจฝืน จะจัดให้ไปลิสช่วยดูแลระวังการวิวาทตามตำแหน่งนั้น ก็จะ

เป็น { คุณ } แก่แผ่นดิน
 ประโยชน์

แต่การที่จะสอดแนมตรวจจับฝืนนั้น ครั้งสมเด็จพระยาบรม- มหาศรีสุริยวงษาให้เงินเดือนมอบการจับฝืนให้พระยาราชรองเมืองแล อำเภอบนพนักงาน ณ กรุงเทพฯ ฯ ตั้งแต่ท่านจัดมาจนถึงทุกวันนี้ เงิน

เดือนพระยาราชรองเมืองให้เสมอมาเดือนละ $\frac{1}{1}$ หมื่นกั๊กดีภูวดล นาย- อำเภอบริการอยู่ ณ โรงภาษีฝืนนาย ๑ เดือนละ $\frac{2}{1}$ การนี้พระยาราชรอง- เมืองจะสืบจับฝืนอำนาจไม่เหมือนแต่ก่อน เงินเดือน ๒ รายนี้จะโปรด

(๒) Station

เกล้า ๆ พระราชทานท่านผู้ใด จะได้ช่วยรักษาการประโยชน์แผ่นดิน
แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ข้าพระพุทธเจ้าจะได้บังคับเจ้า-
พนักงานจ่ายไปตามกระแสพระบรมราชโองการ

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ขอพระราชทาน

(๓)

กราบบังคมทูลมา ณ วัน ๓๑๑๒ ค่ำ ปวอก จศก ๑๒๔๖

๒

ขอเดชะ ฯ

C. Phya Surawongse

---

(๓) ตรงกับวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

ร, ที่ ๔๓๖
๔๖

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยฉันทพุดกับเธอเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ
แล้วฉันทได้จดหมายไปถึงคุณสุรวงษฉบับหนึ่ง ได้คัดสำเนาส่งมาให้ทราบ
ด้วย บัดนี้ได้รับคำตอบฉันทก็ได้คัดสำเนาส่งมาด้วยเหมือนกัน

การซึ่งตกลงในเรื่อง โปลิศเป็นของแผ่นดินส่วนเดี่ยวดังนี้ดีแล้ว
ให้เธอจัดการรักษาให้เรียบร้อยตามสมควรเถิด แต่เรื่องจับฝิ่นนั้นเกี่ยวกัน
เข้ามา จะให้ช่วยให้ได้ เธอจะเห็นประการใด ๆ เมื่อเขียนหนังสือฉบับนี้
แล้ว จึงได้รับหนังสือตอบของเธอว่าด้วยเรื่องนี้เหมือนกัน

จดหมายมา ณ วัน ๓๑๑๒ ค่ำปีวอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

๒

สมิท

ที่ ๑๗๕

(๑)
วัน ๑๑ ๑๒ ค่ำ ปวออก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖
๑๔

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทานกราบ
บังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญาไม่พิน
เกล้า ๆ

ด้วยหมื่นพินิตรรักษาอำเภอท้องที่ถนนบำรุงเมืองในกำแพงพระนคร
ทำเรื่องราวมายื่นต่อข้าพระพุทธเจ้าฉบับหนึ่งใจความว่า เดิมนายบัวลุง
เป็นที่หมื่นพินิตรรักษาอำเภอเมื่อ ณ ปีมเมีย โทศก ทรงพระกรุณาโปรด

(๒)
เกล้า ๆ ให้อำเภอทำสารกรมธรรม์ นายบัวอำเภอจึงได้ใช้ตรารูปมनुคนึง-
ห่มผ้าสองบ่า ประทับสารกรมธรรม์มาได้ ๑๑ ปี นายบัวอำเภอถึงแก่
กัมม์ นายหรั่งจึงได้รับตำแหน่งเป็นหมื่นพินิตรรักษาแทนลุง และใช้ตรา
เดิมมาได้ ๓ ปี

(๓)
เมื่อ ณ วัน ๑๕ ๑๒ ค่ำ ปวออก ฉศก }
จันโคเคี้ยงขุน โจทย์ } นำขุน
อำแดงปาน จำเลย }

ประกาศคดีตระลาการศาลต่างประเทศ มาซึ่งเอานายหรั่งอำเภอเป็น
พยานกาไปษาบาลที่พระอุโบสถวัดมหันนพการามแล้วก็อ่านประเด็นข้อ

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

(๒) หนังสือสำคัญที่ขาดตัวเป็นทาสรับใช้การงานต่าง ๆ

(๓) ตรงกับวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

อ้างให้ดูหนังสือขายที่ บ้าน } ว่าเป็นดวงตราของหมื่นพินิตรรักษาบัว
โรง }

หากไม่ใช่ หมื่นพินิตรรักษาหุ่่นพิเคราะห์ดู เหนดวงตราในหนังสือเป็นรูป
มนุสนั่งห่มผ้าสองบ่าเหมือนกัน แต่รูปผอมนางายกระนกดช่องไฟผิดกับ
ดวงตราของหมื่นพินิตรรักษาบัว ซึ่งหมื่นพินิตรรักษาหุ่่นใช้รับราชการอยู่
ทุกวันนี้ หมื่นพินิตรรักษาจึงได้เบื่กความว่า ไม่ใช่ดวงตราของหมื่นพินิต
รักษาลุง หมื่นพินิตรรักษาจึงได้ทราบเกล้า ๆ ว่าอำแดงปานทำเองหากจะ

ไปคบคิดกับ ผู้ หนึ่ง } แกะตราปลอมตราของหมื่นพินิตรรักษาอำเภอ
ใด }

ความแจ้งอยู่ในเรื่องราวของหมื่นพินิตรรักษาอำเภอที่ข้าพระพุทธเจ้า ทูล-
เกล้า ๆ ถวายมานี้ด้วยแล้ว

การซึ่งแกะตราปลอมตราของอำเภอซึ่งเป็นของใช้เป็น หลัก }
ประธาน }

ในการตัดสินทุก ๆ โรงศาลดังความเรื่องนี้

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่าถ้าหมื่นพินิตรรักษาอำเภอไม่
พินิตพิเคราะห์โดยละเอียด เหนแต่รูปมนุสนั่งห่มผ้าสองบ่า เหมือนกับ
เบื่กความไปโดยถานไม่แกล้งว่าเป็นดวงตราของหมื่นพินิตรรักษาจึง ฝ่าย
คนดีจะต้องเสียเงินทอง ฝ่ายคนชั่วก็จะได้สมคิด เป็นการยากซึ่งผู้จะใช้

ตรารับราชการฉลองพระเดช } อยู่
คุณ }

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า ที่แกะตราปลอมหากจะชื้อ
ปลอมลายมือนี้ ควรจะมีโทษหนักกร้ายกัน

ข้าพระพุทธเจ้าได้ตรวจในยพระธรรมนูนประทับฟ้องในความ
เรื่องนี้ก็ไม่มีว่าเป็นกระทรวงใด ที่จะเป็นผู้ชำระ

ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวมา แล้วแต่จะทรง
พระกรุณาไปรฎเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาไปรฎเกล้าฯ

ขอเดชะฯ ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์

การปลอมตรา ไม่มีในพระธรรมนูญ แต่มีโทษในลักษณอาญา-
หลวง ตามไทยๆ เราเห็นจะเป็นอาญา ฐานครบาล แต่ตามหนังสือสัญญา

(๑) (๒)
เอกสตราดิฉันส่งคนโทษข้ามเมืองถือว่าเป็นครมินัต คือนครบาล ใน
ท้องตราบังคับขึ้นไปเมืองลาวก็ถือเป็นคนครบาล ฉันทเห็นว่าควรจะเป็น
นครบาล ความเรื่องนั้นเธอชำระได้ เว้นแต่จะเกี่ยวข้องกับศาลต่างประเทศ
อย่างไรบ้างไม่ทราบเรื่อง ให้อ่ากล่าวกลับไปตามธรรมเนียม

(๓)
ตั้งแต่วันที่ ๒๑ ๑๒ ค่ำ ปีมอก ๑๑๗๑ ศักราช ๑๒๔๖
๑๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) Extradition (การส่งผู้ร้ายข้ามแดน)

(๒) Criminal (ผู้ร้าย)

(๓) ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๗

ร, ท ๕๓๒
๔๖

(๑)

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยพระยาภาษกรวงษ แจ้งความ
มาว่าลูกจ้างมิสเตอร์ดากอสตา เอามีดแทงมิสเตอร์ดากอสตามีบาดแผล
ฉกรรจ์เห็นจะตาย อ้ายลูกจ้างที่แทงนั้นว่าประเทศพลูได้ตัวมาส่งเธอแล้ว
ให้เธอพิจารณาความเรื่องนั้นเสียให้ตลอด ไทยแพงฝรั่งนานนานมี ให้
ระวังให้ดีอย่างให้มันหลุดไปได้ ฝรั่งจะตั้นกันวุ่นนัก

(๒)

จดหมายมา ณ วัน ๒๑.๑.๑๑ กำ ปวอก ฉศก สักราช ๑๒๔๖

๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

(๑) พระยาภาษกรวงษ์ ต่อมาเป็นเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)

(๒) ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

(๑)

ที่ ๒๐๒

วัน ๓๑.๑.๒๕๖๖

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์ ขอพระราชทาน
กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานลายพระราชหัตถ์เลขที่ ๕๓๒
ลงวัน ๒๑.๑.๒๕๖๖ ได้ทราบเกล้า ๆ ทุกประการแล้ว เป็น
พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้

ในความเรื่องนี้ มีสเตอร์กอสตาให้ถ้อยคำไว้ เมื่อ ณ วัน ๒๑.๑.๒๕๖๖
ที่ ปวอก ฉศก เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ มีสเตอร์กอสเตอ บิดาของมีสเตอร์
กอสตากับมีสเตอร์ โซโลมันนาย โปลิศจับนายสี่กับมีดสามหมุดยาวทั้ง
ด้าม } ยาว ๑๐ นิ้วเศษมาส่งกับข้าพระพุทธเจ้าว่า นายสี่ถูกจ้างเอามีดแทง
ตัว }
มีสเตอร์กอสตามีบาดแผล ๓ แห่ง

ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้า ๆ แล้ว สั่งให้ขุนนครเขตรเกษมศรีไป
ชันสูตรบาดแผลแลรับถ้อยคำของมีสเตอร์กอสตาผู้ถูกแทงไว้ ในถ้อยคำ
ของมีสเตอร์กอสตาว่า ณ เดือน ๑๑ ขึ้นแรมก็คำจำไม่ได้ ปวอก ฉศก
นายสี่ มาเป็นลูกจ้างแจวเรือของมีสเตอร์กอสตาอยู่ได้ประมาณเดือนเศษ
ณ วัน ๒๑.๑.๒๕๖๖ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ มีสเตอร์กอสตาเรียก

นายสี่
นายโพธิ์ } ลูกจ้างสำหรับแจวเรือ กับ นายเที่ยง }
นายสุน } นายเปลียน } โปลิศสำหรับโรง

(๑) ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ภายในเปิดหีบตรวจดูสิ่งของเรียกภาษีสร้อยชักสามที่เรือสุริวงษ์ ซึ่งจอดอยู่ที่ท่าโรงสีกลไฟห่างมาก้ว มีสเตอร์กอสตากับโปลิศขึ้นตรวจสิ่งของ

ที่เรือสุริวงษ์ แต่เรือรบของมีสเตอร์กอสตานั้น } นายสี่ }
 นายโปลิ่ง } ออกไปจอด
 นายสุน }

อยู่ที่ตลิ่งห่างกับเรือสุริวงษ์ประมาณ ๓ วาเศษ

ครั้นตรวจสิ่งของแล้ว มีสเตอร์กอสตากับโปลิศพากันมาลงเรือรบ

จะกลับไป แต่ นายสี่ } หาได้อยู่ที่เรือรบไม่ นายสี่ } กำลังเล่นพนัน
 นายสุน }

ตัดผลส้มโออยู่ มีสเตอร์กอสตาใช้ให้โปลิศไปเรียก นายสี่ } มาลง
 นายสุน }

เรือ นายสุนก็มาที่เรือ แต่นายสี่ยังไม่กลับมาลงเรือ มีสเตอร์กอสตาใช้ให้ อาลีโปลิศไปแย่งเอาผลส้มโอมาจากนายสี่มาให้มีสเตอร์กอสตา นายสี่ ก็ตามอาลีมายืนอยู่ที่ตลิ่งริมเรือ อาลีเอาผลส้มโอส่งให้กับมีสเตอร์กอสตาฯ รับผลส้มโอทิ้งลงในแม่น้ำ

ทันใดนั้นนายสี่ร้องให้ของหายากับมีสเตอร์กอสตาแล้วพูดว่านาย มิ่งทำไมทำเช่นนั้น มีสเตอร์กอสตาโกรธ ขึ้นจากเรือเอาไม้สำหรับถือ โต้หนึ่งขวาสอกกับตายนายสี่ที่หนึ่ง นายสี่เอามือถือแทงมีสเตอร์กอสตา

น้าอกเหนือนมข้างขวาที่ ๑ }
 ถูกที่ ไหลซ้ายที่ ๑ } รวม ๓ แผลโลหิตไหล โปลิศกับ
 นิ้วข้างซ้ายที่ ๑ }

นายสุน }
 นายโปลิ่ง } ช่วยกันจับตัวนายสี่กับมือได้มาส่งไว้ที่โรงภายใน แล้วมีส-

เตอร์กอสเตอร์ไปหาμισเตอร์แดงชาหอมมาเย็บบาดแผลเอาผ้าพันบาดแผลไว้ ครั้นขุนนครเขตรเกษมศรีจะชันสูตรบาดแผลมิสเตอร์กอสตาผู้ถูกแทงนั้น ด้วยหอมแดงชาเอาตำลี่ปัดปากแผลแลเอาผ้าขาวห่อพันไว้ ไม่ยอมเปิดให้ดูบาดแผล ได้แต่รับถ้อยคำของมิสเตอร์กอสตาไว้

ถามนายสีให้การว่า อายุได้ ๑๘ ปีเป็นบุตร { นายแผน บ้าน
อำแดงพู่ }
บางขามแขวงเมืองลพบุรี นายสีเป็นขุนหมื่นตัดสังกัดขึ้นหลวงดำรงค
ราชกิจกรมพระกระลาโหม ณ เดือน ๑๑ ขึ้นแรมก็จำไม่ได้ นายสีมารับ
จ้างแจวเรืออยู่กับมิสเตอร์กอสตาได้ประมาณเดือนเศษ ครั้นณวัน ๒๑
ค่ำ ปีกอก ฉศก เวลาเช้า ๓ โมงเศษ มิสเตอร์กอสตาเรียก นายโพธิ์
{ นายสี
นายสุน } ถูกจ้างกับ { นายเที่ยง
นายเปลี่ยน } ไปลิสสำหรับโรงถ่ายลงเรือบดพาย
ไปที่เรือสุริยวงษ์ซึ่งจอดอยู่ที่ห่างมาก้ว มิสเตอร์กอสตาขึ้นไปจากเรืออยู่ที่
ที่สะพานหน้าโรงสีกลไฟ แต่นายเปลี่ยน { นายสุน
นายสี } ภาคนั้นจอดเรือพักอยู่ที่ร้าน
ผู้มีชอขายสิ่งของ นายสีเอาผลส้มโอที่ร้านผู้มีชอผลหนึ่งมาตัดพนั้นกับ
{ นายเปลี่ยน
นายสุน } ว่าผลส้มโอนี้ก็กลับ { นายเปลี่ยน
นายสุน } ว่า ๑๔ กลับ นายสี
พูดว่า ๑๓ กลับ ถ้าผลส้มโอ ๑๔ กลับ นายสียอมเสียเงินให้กับ
{ นายเปลี่ยน
นายสุน } - กับใช้ค่าผลส้มโอให้กับผู้มีชอเจ้าของร้าน นายสีเอา
มีด ๓ หมุดที่ร้านผู้มีชอปกส้มโอคูมี ๑๓ กลับ นายเปลี่ยน นายสุนแพ้ว
นายสี

ขณะนั้น มิสเตอร์กอสตาหีบเอาผลส้มโอทิ้งลงในแม่น้ำ นายสี
 ขัดใจ โกรธจึงร้องให้ของหายากับมิสเตอร์กอสตา ๆ เอาไม้สี่เหลี่ยม
 ทองเหลืองที่สำหรับถือปืนนายสีถูกที่ป่าข้างซ้ายโลหิตจับแห่งหนึ่ง นายสี
 จึงเอามัดแทงมิสเตอร์กอสตา ๒ - ๓ ที แต่จะถูกที่ไหนหาที่นั่นสังเกตไม่
 พวกไปลิสกับลูกจ้างจับนายสีมาส่ง ข้าพระพุทธเจ้าสอบถามได้ความดังนี้

ที่มิสเตอร์กอสตาถูกแทงนั้น บาดแผลโลหิตก็ไม่ตกใน เหนด้วย
 เหล็ก ๆ ว่าจะไม่ตาย แต่ตัวนายสีผู้แทงมิสเตอร์กอสตานี้ ข้าพระพุทธเจ้า
 ได้เอาตัวจำไว้มั่นคงแล้ว

ควรมีการแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ

ขอเดชะ ๆ

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์

ถ้าเห็นว่าจะไม่ตายแล้ว ให้กรมหมื่นภูธเรศฯ คัดอ้อยค้ำขึ้น
ปลูกขาลูกขุนเสี้ยที่เดียว เราทำโทษเสี้ยได้เองจะได้ไม่เกี่ยวข้องกับกงชูล
เข้ามาแซกแซง

อนึ่งการเล่นข้องอ้อยตัดส้มโอในท้องถนนเดียนนี้มีเล่นอยู่ ฤายัง
เรียบร้อยเหมือนแต่ก่อน การเล่นอย่างนี้ได้ห้ามครั้งหนึ่งแล้ว เพราะมัน
แทงกันง่ายนัก ให้กรมหมื่นภูธเรศฯ กำชับอำเภอโปลิศ คอยห้ามปราม
จับกุมอย่าให้ผู้ใดเล่นกันขึ้นได้

สั่งแต่วัน ๓๑ ค่ำ ปวออก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ตำนาน

มิสเตอร์เฟรนช์ ว่าการแทนเอเยนต์กงสุลเยเนรอลอังกฤษ แจ็ง

(๑)
ความมายังท่านเจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี ว่าการต่างประเทศ
ด้วยในเวลาเวลานี้ ข้าพเจ้าได้รับหนังสือของพระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งสำเร็จราชการกรมพระนครบาล แจ็งความ
(๒)
ว่า ได้มีผู้ร้ายลักโคของผู้ซื้อที่เมืองแปดริ้ว ได้ตามมาพบโคอยู่กับกาลศ
สัปเขกต์อังกฤษอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ

ข้าพเจ้าได้เรียกตัวกาลศมาถามเห็นว่ากาลศไม่มีหนังสือรูปพรรณ
โคแลเจ้าของโคได้จำตัวโคได้ ข้าพเจ้าจึงบังคับให้คืนโคให้เจ้าของไป

บัดนี้กาลศแจ็งความว่า เขาจะไปนำจับตัวคนที่ได้ขายโคให้เขานั้น
ได้ ข้าพเจ้าจึงขอท่านได้ให้หนังสือแก่กาลศฉบับหนึ่ง จะได้ไปจับผู้ที่ได้
ขายโคให้กับเขานั้น ข้าพเจ้าได้ช่องโอกาสนี้ ขอแดงความนับถือต่อท่าน
เป็นอันมาก

หนังสือเขียนในที่ว่าการกงสุล ลงวันที่ ๕ เดือนดิเซมเบอร์ คฤสต-
ศักราช ๑๘๘๔ ตรงกับวัน ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗

(๑) เจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค)

(๒) กงจะเป็นแขกเลี้ยงโคกระบือ

ตำนาน

ร. ๗ $\frac{๕๕๐}{๕๖}$

ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลากรมพระ บำราบ-
 ปรบักษ์ ด้วยกรมหมื่นภูธเรศฯ แจงความมา เรื่องผู้ร้ายปล้น โศกระบือ
 นายพรม นายเพชร ความแจงอยู่ในตำนานหนังสือกรมหมื่นภูธเรศฯ แล
 ตำนานหนังสือกงซุลอังกฤษมีมาถึงกรมหมื่นภูธเรศฯ ที่คัดส่งถวายมา
 ด้วยนั้นแล้ว

(๑)

ความเรื่องนี้เห็นว่าถ้ากาลละลดไปฟ้อง จะมีทางเสียไปได้สอง
 อย่าง อย่างหนึ่งจะไปชี้เอาใคร ๆ มาลงเอาเงินโดยทหนักขั้กรมการไม่ได้
 ต้องยอมเสียให้อย่างแต่ก่อน อีกอย่างหนึ่งถ้าเป็นผู้ร้ายจริง อ้ายกาลละลด
 ได้เงินค่าโศกระบือคืนเสียแล้ว ก็จะเป็นอันเลิกแล้วกันไป ไม่ได้ลงโทษ
 แก่ผู้ร้ายตามกฎหมาย เห็นว่าหลวงพิศณุเทพเป็นข้าหลวงไปอยู่เมือง
 ฉะเชิงเทราแล้ว ควรมีตราบังคับออกไปให้รับชำระความเรื่องนี้ อย่าให้
 อ้ายกาลละลดเที่ยวช้เลอะเทอะลงเอาเงินแก่ผู้ไม่มีความผิด ได้เหมือนแต่
 ก่อนแต่ให้พิจารณาเอาความจริงให้ได้ตัวผู้ร้ายที่ไปปล้นให้จงได้ แต่ที่จะ
 ข้าไปตามนาฬิกามหาดไทยนั้นเห็นจะไม่ได้ ด้วยอ้ายกาลละลดจะรีบออก

(๑) คนเดียวกับกาลศ

ไป มันไปถึงก่อนจะไปใส่รุ่นเสียทางโน้นแล้ว ขอให้ทรงมีตราออกไป
เสียให้ได้โดยเร็ว คัดสำเนาหนังสือกรมหมื่นภูธเรศฯ ส่งออกไปด้วยก็ได้

(๑)

ทูลมา ณ วัน ๕^๑ ๑^๑ กำ ปวอก ๑๑^{๑๑} สักกราช ๑๒๔๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหมื่นภูธเรศฯ

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

ร, ๗ $\frac{๕๔๒}{๔๖}$

ถึงกรมหมื่นนฤนเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเชอจดหมายมาเรื่องโคกระบือ
นายพรม นายเพชร ถูกผู้ร้ายปล้น ตามได้ที่ฝูงโคกากลางดง กงสุลอังกฤษ
ตัดสินให้คืนโคกระบือให้แก่โจทก์แล้วให้กลางดงไปฟ้องจีนผู้ขายที่เมือง
ฉะเชิงเชา นั้นได้ทราบแล้ว

ซึ่งเชอคิดเห็นการดังนั้นถูกต้องทุกอย่าง เวลานี้หลวงพิศณุเทพ
เป็นข้าหลวงไปชำระความ เรื่องอ้ายกลางดงคนนั้นเองอยู่ที่เมืองฉะเชิงเชา
แล้ว ฉันทได้มีจดหมายทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ (๑) ให้มีตราออกไปให้
หลวงพิศณุเทพเป็นตราการได้อัดสำเนาส่งมาให้ดูด้วย

จดหมายมา ณ วัน ๕ ๑ ๑ คำ บั๊วอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖
๕

ฉะเชิงเชา

(๑) สมเด็จพระเจ้าบรมวงษเธอ เจ้าฟ้ามหาดลาง กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ก่อนสิ้นพระชนม์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงว่า การกระทรวงมหาดไทยด้วย

สำเนา ร, ที่ $\frac{๕๕๒}{๔๖}$

ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบ-
ปรปักษ์ ด้วยทรงจดหมายส่งหนังสือมิสเตอร์เฟรนช์ ขอนหนังสือให้กาลศ
ออกไปจับผู้ร้ายขายโคกระบือที่เมืองฉะเชิงเซา กับว่าด้วยเรื่องโทรเลข
ทางเมืองนครราชสีมาเมืองฉะเชิงเซานั้นได้ทราบแล้ว

เรื่องที่เขาขอนหนังสือให้กาลศมานั้น เป็นท่วงที่ได้อยู่แล้วจะต้องมี
หนังสือตอบพันเอาตัวกาลศเข้าไว้เสียด้วยให้ลงรอย ให้ท่านทรงตอบว่า
ความเรื่องนี้ ท่านได้ทรงทราบการต้นจากกรมพระนครบาลตลอดแล้ว
เห็นว่าซึ่งกงซุลตัดสินให้กาลศคืนโคกระบือให้แก่เจ้าของไป เพราะไม่มี
หนังสือสำหรับตัวโคกระบือ เจ้าของจำตัวโคกระบือได้ โคที่ฆ่าเสียจะ
ตัดสินให้เสียเงินค่าโคให้นั้นก็เปนอันเสร็จไป ในส่วนของกลางที่ตกอยู่
แก่กาลศชั้นหนึ่ง แต่ตัวผู้ร้ายที่ได้ไปปล้นโคกระบือของราษฎรนั้น จะ
ต้องพิจารณาเอาตัวมาทำโทษตามกฎหมายบ้านเมือง ตามกฎหมายต้อง
ให้กาลศนำส่งผู้ขาย ผู้ขายนั้นจะเป็นผู้ร้ายเองถามผู้ร้ายมาขายอีกต่อหนึ่ง
ก็ต้องชำระให้นำส่งกันต่อไปกว่าจะได้ตัวผู้ร้าย ซึ่งกงซุลอังกฤษขอ
หนังสือให้นำกาลศออกไปนำตัวผู้ขายส่งดังนี้ เป็นการถูกต้องแล้ว ท่าน
ได้ทรงมีท้องตราออกไปให้ขุนแผลงสท้านซึ่งเลื่อนที่เป็นหลวงพิศนุเทพ
เป็นข้าหลวงอยู่ที่เมืองฉะเชิงเซาในเวลานี้แล้วนั้น เปนตะลาการชำระ

ความเรื่องนี้ ให้กาลศไปนำตัวผู้ขายส่งหลวงพิศณุเทพจะได้ชำระเอาตัว
ผู้ร้ายต่อไป ตอบแต่เท่านั้นก่อนก็ได้ หนังสือที่เขาขอกก็ให้เขาไป แต่ต้อง
ทรงมีตราถึงหลวงพิศณุเทพให้รู้ตัวเสียก่อนด้วย ตามที่ได้ทูลมาเมื่อก็นั้น

(๑)

ทูลมา ณ วัน ๖ ๓ ๑ คำ ปวอก ฉศก ศักราช ๑๒๔๖

๑๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๒) ตรงกับวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

ร. ๗ $\frac{๕๕๕}{๔๖}$

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเรื่องความโศกเมืองฉะเชิงชานนั้น
 เสร็จทำถูกทีเดียว ฉันทูลไปที่สมเด็จพระที่นั่ง ก็ถึงความเหมาะ
 กันได้ ได้ให้คัดสำเนาหนังสือมิสเตอร์เฟรนช์ มีมาที่สมเด็จพระ
 ฌบับหนึ่ง ฉันทอบไปฉบับหนึ่งส่งมาให้รู้ไว้ด้วย

(๑)

จดหมายมา ณ วัน ๑๑ ค่ำ ปวอก ๑๓๓๓ สักราช ๑๒๔๖

๑๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

ร, ที่ $\frac{๖๐๔}{๔๖}$

ถึงกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเรื่องจดหมายด้วยเรื่องผู้ร้ายปล้น
บ้านนายห้างวินด์เซอร์เดติก ฤตามหนังสือลอบยุว่าบอนวิไลนั้นได้ทราบ
แล้ว เป็นการสำคัญมากอยู่ต้องชำระเอาความให้ได้ ถ้าไม่ได้จะต้องถูก
ขนาบใหญ่กันเป็นแน่ แต่ที่ได้ร้องรอยไว้เหนจะพอเป็นเค้าอยู่บ้าง
ดอกกระมัง ยากแต่ที่มันเกี่ยวข้อสัพเพกต์ต่างประเทศก็คิดทางถ้อยความ
เต็มที่

อนึ่ง อีหลานที่ว่าเปนมัยนายห้างนั้น อ้ายลอบยุมันไม่รับว่าเป็น
มัย เพราะเหนจะไม่ได้แต่งงาน ในถ้อยคำที่จะใช้ในความอย่าให้ใช้ว่า
มัย ใช้ตามมันว่าขึ้นมาเพื่อจะยืดยาวไปอย่างไร มีผู้ตรวจคอเรสปอน
(๑)

เดนส์เหนเชื่อว่ามัยมันจะแรงมากขึ้นอีก

(๒)

จดหมายมา ณ วัน ๒๒ กุมภาพันธ์ ค่ำปีวอก ๑๓๓๓ สักราช ๑๒๔๖

(Handwritten signature)

(๑) จดหมาย (Correspondence)

(๒) ตรงกับวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

ข้าพระพุทธเจ้า อำแดงนาก ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านแสก แขวงกรุง-
เทพ ฯ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ทำเรื่องราวฎีกากราบ
บังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชอาญาเป็นล้นเกล้าฯ

เดิม ฅวัน ๖๓ ค่ำ ปีกะเถาะ เอกศก เวลาค่ำ ๓ ยามเสศ มีอายผู้ร้าย
คุมกักพวกถืออาวุธครบมือกันประมาณ ๒๐ คนยิงปืน ๒-๓ นัด อาย
ผู้ร้าย ๒๐ คนเสศ ฅกัันขบนบนเรือนข้าพระพุทธเจ้า อยู่ข้างล่างข้าง ปล้น
เรือนข้าพระพุทธเจ้า อายผู้ร้ายเอาเม็ดเหล็กมีคม { ฟัน จันมา ผัว
แทง

ข้าพระพุทธเจ้าถูกที่ศรีสะเก ๓ แผล { ราวนม
แขนซ้าย แผลหนึ่ง โลहितตกใน
อายผู้ร้ายเก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของ ๆ ข้าพระพุทธเจ้าไป ในวันเดี๋ยวนั้น
ข้าพระพุทธเจ้าทำคำตราสินชัณสูตบาดแผลจันมากับทรัพย์สินสิ่งของ ๆ

ขุนจ้านงบริบาล }
ข้าพระพุทธเจ้าไว้กับ นายจ้อย }
นายแย้ม } กำนัน มีแจ้งอยู่ในคำตราสิน

ชัณสูตบาดแผลจันมาแลทรัพย์สินสิ่งของ ๆ ข้าพระพุทธเจ้านั้นแล้ว

ครันรุ่งขึ้น ฅวัน ๗๓ ปีกะเถาะ เอกศก { ขุนจ้านงบริบาล
นายจ้อย จับตัวผู้ร้ายกับเม็ด
นายแย้ม

ดาบเหล็กมีคมสองเล่มมีโลหิตติดที่ดาบ ขุนจ้านงบริบาลเอาตัวอายบัว
(๒)

ผู้ร้ายมาส่งยังพระอินทรเทพ ฯ ส่งให้ขุนศรีวิไชย เป็นตะลาการ ฯ

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๒

(๒) พระอินทรเทพ (ทับ)

ถามอ้ายผู้ร้าย ๆ ให้การรับเป็นสัจย์ ชัดอ้าย { หลง
 ทอง
 พวง
 พุ่ม
 ย้ง
 อ้า } พวกอ้ายบ๊วว่าได้

คุณพวกไปปล้นเรือนข้าพระพุทธเจ้า แจ่งอยู่ในคำให้การอ้ายบ๊วต้นซัดนั้น
 แล้ว ครั้นอยู่มาได้ ๓ วัน จันมาผิวข้าพระพุทธเจ้าทนบาดเจ็บแผลไม่ได้
 ขาดใจตาย แล้วพระอินทรเทพก็เอาข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระ-

ษาระภาพ { พระอินทรเทพ ก็นั่งเก๊กเฉยเสีย ข้าพระพุทธเจ้าจึงถวาย
 ขุนศรีวิไชย

ฎีกาอีกฉบับหนึ่ง จึงมีลายพระราชหัตถเลขาเช่นลงมา ให้สมเด็จพระเจ้า
 น้อยยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัสมิ์ กรมหลวงจักรพิตพงษ์ ๆ จึงสั่งให้ขุน
 ยี่สารภักดี ทะลาการเร่งเอาตัวอ้ายผู้ร้ายกับของกลางแลดาบที่อ้ายผู้ร้าย
 พินจันมา ผิวข้าพระพุทธเจ้าตาย ที่โลหิตติดอยู่นั้น พระอินทรเทพกับ
 ขุนศรีวิไชยบอกว่า ดาบกับของกลางคำตราสินหายเสียหมดแล้ว ของก็
 ยังค้างชำระอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ทำฎีกาทูลเกล้า ๆ ถวายอีกฉบับหนึ่ง
 จึงมีลายพระราชหัตถเลขาเช่นลงมาให้พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นภูษเรศ
 ชำรงศักดิ์ชำระตามลายเช่นเดิม ให้เขียนเร่งเอาของกลางที่อ้ายผู้ร้าย
 กรมหมื่นภูษเรศชำระศักดิ์จึงรับสั่งให้หลวงงำเมืองทะลาการ ๆ ก็นั่งเก๊ก
 เฉยเสีย หาชำระให้แก่ข้าพระพุทธเจ้าตามลายเช่นไม่ ข้าพระพุทธเจ้า

จึงได้ทำเรื่องราวถวายกรมหมื่นภูษเรศธำรงศักดิ์หลายครั้ง กรมหมื่น-
 ภูษเรศธำรงศักดิ์จึงรับสั่งว่า แล้วจึงจะชำระให้ ก็หาชำระให้ข้าพระพุทธ
 เจ้าไม่ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ทำฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายอีก ๒ ฉบับ จึงมีลาย
 พระราชหัตถเลขาเซกลงมาให้ชำระให้กับข้าพระพุทธเจ้าตามลายเช่นเดิม
 หลวงจำเมืองตะลาการก็นิ่งเกิกเฉยเสีย หาชำระให้ข้าพระพุทธเจ้าตาม
 ลายเช่นไม่ ข้าพระพุทธเจ้าไปเตือนหลวงจำเมืองตะลาการหลายสิบครั้ง
 หลวงจำเมืองตะลาการก็ไม่ชำระให้ ความของข้าพระพุทธเจ้าก็ยังคงอยู่
 หาได้ชำระไม่ ข้าพระพุทธเจ้าจะเผาศพเงินมาผัวข้าพระพุทธเจ้าก็ยังไม่

หาได้ไม่ เพราะความยังไม่แล้วแลอ้าย

}	บัว
	หลง
	พวง
	พุ่ม ผู้ร้ายมีเงิน ตะลาการไม่อาจ
	ทอง
	ยัง
	อ้อ

จะชำระได้ ความครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเป็นราษฎรได้ความเดือดร้อน
 ยากแค้นหนัก ขอพระบารมีปกเกล้า ฯ เป็นที่พึ่ง

กรรมิกวรแล้วแต่จะไปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

ให้สอบถามกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ว่าความขัดข้องประการใด
จึงไม่ได้ชำระไป

(๑)
ตั้งแต่วันที่ ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ๒๔๖

ฉัตรวิภากร

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

ร. ที่ ๖๖๘
๔๖

ถึงกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเธอจดหมายตอบ คำสอบถาม
เรื่องความฎีกาหมื่นฤทธิภูบาลมานั้น ได้ตรวจดูแล้ว

เห็นว่าหมื่นฤทธิภูบาลได้ทำหนังสือประกันยอมเสียเงินรับตัวอ้าย
มีชื่อที่ตองหาว่า เป็นผู้ร้ายปล้นยิงบุตรมะรกดตายมีหนังสือประกันอยู่ที่
ผู้คุมนั้น จะเร่งเอาตัวอ้ายผู้ตองหาเป็นผู้ร้ายแก้หมื่นฤทธิภูบาลผู้เป็น
ประกันนั้นก็ชอบแล้ว ฎีกาหมื่นฤทธิภูบาลฉบับนั้นก็เพี้ยนอีกเสียได้

แต่ข้อซึ่งเธอแจ้งความเพิ่มขึ้นไปถึงมะรกดขึ้นเรื่องราวกล่าวโทษ
ขุนธราบาลตระลาการว่าเอาความผู้ร้ายฆ่ากันตายไปยอมลงเอาเงินปล่อย

(๑)

ตัวผู้ร้ายไปเสีย เธอให้พระยาเพชรชฎาพิจารณาถึงสืบพยาน ๆ เบิกคำ
ให้การสมคำขุนธราบาลทุกข้อแต่ยังหาได้ตัดสินลงโทษมะรกดในข้อหา
ไม่จริงไม่ พระยาเพชรชฎาจึงบังคับให้เร่งอ้ายมีชื่อผู้ร้าย ๖ คนแก้หมื่น
ฤทธิภูบาลนายประกันนั้น

ฉันเห็นความว่าธรรมเนียมผู้ร้ายปล้นถึงยิงฆ่ากันตาย หากควรจะ
ให้มีประกันไปไม่ ซึ่งขุนธราบาลให้ผู้ร้ายสำคัญอย่างนี้มีประกันไป เป็น
ความผิดของขุนธราบาลซึ่งแลเห็นชัดอยู่แล้ว หนังสือประกันซึ่งอยู่กับ
ผู้คุมนั้นเป็นพยานอยู่ในข้อนี้ ขุนธราบาลจะเถียงว่ากระไรไม่ได้เลย ข้อ

(๑) พระยาเพชรชฎา (ดิศ สิงหนัน)

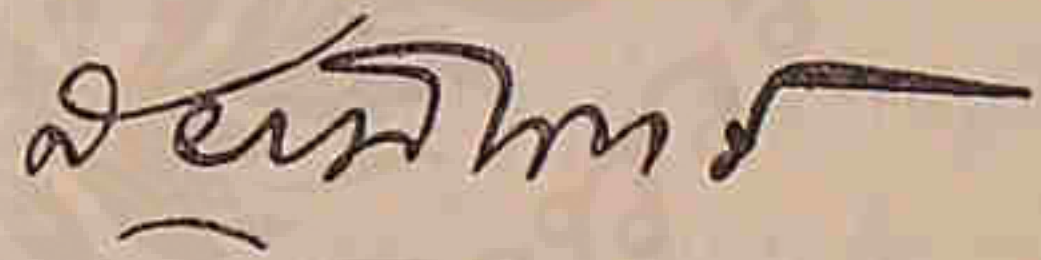
ซึ่งมะรกดหาว่าขุนธราบาลลงเอาเงินต้องกันกับคำหมั้นฤทธิภูบาล ซึ่งมา
 ร้องขึ้นหลังว่าได้เสียเงินให้แก่ขุนธราบาลเป็นเงินสามชั่งสิบตำลึง ก็เป็น
 ข้อสงสัยที่ควรพิจารณาเอาเท็จจริงได้ เห็นความว่าขุนธราบาลกับหมั้น
 ฤทธิภูบาลรู้เห็นเป็นใจกัน เสียเงินให้แก่กันแล้ว จึงได้รับตัวผู้ร้ายซึ่ง
 ไม่ควรจะให้รับประกันเอาไปได้ หมั้นฤทธิภูบาลจึงมาเบิกพยานเข้า
 กับขุนธราบาลแต่เดิม เป็นความจริงสมดังเรื่องราวมะรกดกล่าวโทษ
 ถึงไม่ตรงข้อก็ได้ความเป็นอันเดียวกัน ซึ่งจะตัดสินว่ามะรกดกล่าวหา
 ไม่จริงจะทำโทษนั้นไม่ได้เป็นอันขาด

ความเรื่องนี้เชอต้องพิจารณาเอาโทษขุนธราบาลให้เป็นเยี่ยงอย่าง
 ไว้เสียจึงจะได้ หากไม่คนทั้งปวงก็จะเป็นที่ติเตียนว่าเข้ากับขุนศาล
 ตระลาการในกรมไม่พิจารณาให้เที่ยงธรรม เมื่อเชอพิจารณาความเรื่องนี้
 ตัดสินประการใดขอให้ทราบด้วย

(๒)

จดหมายมา ณ วัน ๓๑๒ กำ ปวอก จศก ศักราช ๑๒๔๖

๑๓

(๒) ตรงกับวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๗

ร. ๗ ๗๗๓
๔๖

ถึง กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยเชอจดหมายส่งสำเนาหนังสือ
ต่าง ๆ ว่าด้วยเรื่องนายคลองไปกดขี่ลงเอาเงินราษฎร แลคำขัดข้องของ
พระชลทรฉบับหนึ่งได้ทราบแล้ว

ฉันเห็นว่านายคลองควรจะขึ้นอยู่กับเมือง ที่แยกไปอยู่กระลา-
โหมมดูไม่เข้าเรื่องอะไรเลย ได้จดหมายถึงคุณสุรวงษ์ฉบับหนึ่ง คัดสำเนา
ส่งมาให้ทราบด้วย

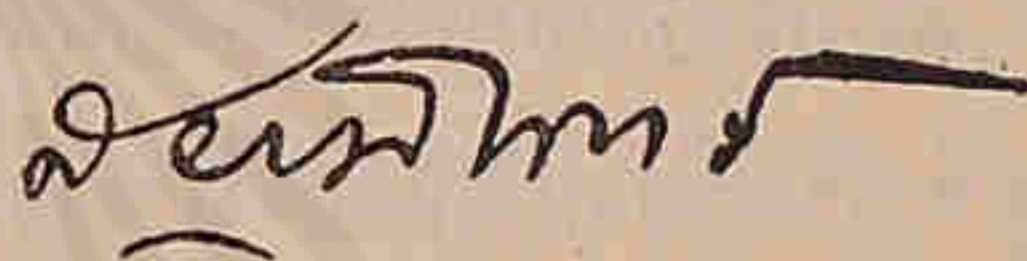
ความเรื่องที่ดินพิกนายคลองไปลงเอาเงินราษฎรที่เมืองสมุทร-
สงครามรายนี้ ให้เชอชำระคืนเงินให้แก่ราษฎรแล้วลงโทษนายคลองตาม
โทษานุโทษ ซึ่งสงสัยว่าที่คลองอื่นจะเป็นอีกนั้นให้ทำเป็นหมายประกาศ
ของเชอออกประกาศในแขวงกรุงเทพ ฯ ที่เป็นหัวเมืองชั้นมหาดไทย
กระลาโหมกรมท่าก็ให้ส่งหมายประกาศขอให้มัตรา นำส่งไปประกาศ
ราษฎรตามกระทรวง เชอเป็นผู้รับพระบรมราชโองการแล้ว ฉันเห็นจะ
ไม่ต้องมีหนังสือส่งทุกกรม

ซึ่งพระชลทรยกข้อความเรื่องนายชิดมาอ้างว่านายคลองไม่มีตัว
เพราะเหตุนี้ ก็พระชลทรจะขึ้นชื่อไม่ทำตามแบบอย่างสำหรับแผ่นดิน

ที่เปนอนุอยู่ทั่วไปทุกหมู่ทุกกรม นายคลองก็คงต้องไม่มีอยู่เอง จะแก้
พระราชบัญญัติให้ตามใจนั้นไม่ได้

(๑)

จดหมายมาแต่บางปอีน วัน ๖ ๓๔ คำ ปิวอก นศก ๑๒๔๖
๖

---

(๑) ตรงกับวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๗

ร, ที่ ๗๕๓
๔๖

ถึง กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ ด้วยจดหมายส่งเรื่องราวราษฎร
กล่าวโทษ { นายจันทร์ กำนัน   ว่า เก็บเงินค่านาราษฎรไม่ให้ตัวฎีกา
                  { นายคง

ครั้นเธอจะชำระก็เห็นว่าราษฎรไม่มีตัวฎีกาผิดด้วยกฎหมายอยู่ ครั้นจะ
ไม่ชำระอำเภอกำนันก็เป็นที่เชื่อฟังของราษฎร การซึ่งเธอคิดเห็นดังนั้น
เป็นการชอบแล้ว

ฉันเห็นว่าที่จะคืนเงินให้แก่ราษฎรผู้ไม่มีตัวฎีกาเป็นหลักหลายนั้น
เป็นทางกว้างนักแลผิดกับกฎหมายตรง เห็นว่าราษฎรเชื่อถือให้เงินมา
ไม่เรียกตัวฎีกาให้ได้ก่อน ต้องเป็นกับไปตามกฎหมาย แต่ส่วนกำนัน
พิจารณาได้ว่าโกงราษฎรต้องทำโทษเหมือนเสีย ๕๐ ๓๖ ๖๐ ให้เป็นแบบ
อย่างแก่อำเภอกำนันต่อไป แต่จะต้องมีประกาศชี้แจงว่าซึ่งตัดสินอย่างนี้
เพราะเหตุใด แลห้ามอย่าให้ราษฎรเสียเงินให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งไปเก็บเงิน
ค่านาสมพัศกรอากาศทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นว่าไม่เสียทั้งการเก่าการใหม่
จะพอไปได้

(๑)

จดหมายมา ณ วัน ๔ ๑๔ คำ บัวออก นศก สักกราช ๑๒๔๖

๑๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

ร. ท. ๑๕๔
๔๖

ถึง กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ด้วยซองหนังสือทั้งทาง
ไปรษณีย์เข้ามาให้ดูหลายฉบับ พอประทับใจคำตราสินผู้ร้ายปล้นสาม
เรื่องซึ่งส่งกลับมาดูข้อความก็งามจะจริงตามหนังสือไปรษณีย์มาก แต่
ครั้นจะหยิบยกขึ้นเป็นเหตุพิจารณา ก็กลัวว่าต่อไปภายหน้าหนังสือไปรษณีย์

(๑)

จะวางกันขึ้นเลอะหนักไป

ฉันเห็นว่าซึ่งเจ้าของทรัพย์สงไสยคู่ความนั้นกลัวจะเป็นแต่เพราะ
เกลียดชัง จะแกล้งใส่ความทำให้เสื่อมหนักไป กลัวจะมีโชตัวจริง มีทาง
จะพิจารณาอยู่ที่กลางมีเป็นสิ่งของรูปกัณฑ์หลายอย่าง แลที่ว่า
ผู้ร้ายถูกบาดเจ็บไปบ้าง พอจะเป็นทางสืบสวนเอาความจริงให้จงได้
คงต้องระงับกันถึงการชำระใหญ่อีกคราวหนึ่งเป็นแน่แล้ว ฉันจะต้อง
กรวดราดเอะอะอีกสักคราวหนึ่ง หนังสือฉบับนี้ได้ส่งกลับคืนมา

(๒)

จดหมายมา ณ วัน ๔๓๔ ค่ำ ปวอก จศก ศักราช ๑๒๔๖

๑๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๑) ไปรษณีย์จะวาง หมายถึงการส่งบัตรสนเท่ห์ ทางไปรษณีย์นั่นเอง

(๒) ตรงกับวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๓

ตำนาน

ตำนานฉบับที่ ๕ (หรือ ร, ที่ ๕๑๖/๔๘ ก.น. ๓)

(๑)

ณ วัน ๑๕ ค่ำ ปีมะจอก อัฐศก ศักราช ๑๒๔๘

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ
ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเกล้า ๆ ตามกระแสพระบรมราช-
โองการให้ประกาศ ให้คิดสืบจับผู้ร้ายปล้น ณ ครั้งนี้พระเดชพระคุณหาที่
สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าได้แต่งคนให้เที่ยวสืบ ได้ทราบเกล้า ๆ มาว่า

รายหนึ่งชื่อ	อ้ายฉุน อ้ายพลอย อ้ายแหวน	}	๓ คนบ้านบางเขน เป็นพรรคพวกอ้ายทองแดง
--------------	---------------------------------	---	--------------------------------------

เมื่อครั้งผู้ร้ายปล้นบางลำภู คนทั้ง ๓ นี้ต้องจับมาติดอยู่ที่ตรางขุนทรบาล
ที่ต้องโทษ แต่คนทั้ง ๓ นี้หาได้รับพระราชอาญาไม่ กรมพระนครบาล
ปล่อยไป ภายหลังคนทั้ง ๓ นี้แย่งชิงกระบี่อนายน้อย ๓๔ กระบี่ กรม-
พระนครบาลจับได้ทั้งเครื่องมือ แล้วนายน้อยฟ้องความตกลาศ พระยา-
อภัยรณฤทธิ์ ชำระโรเรไปประการใดหาทราบเกล้า ๆ ไม่ เป็นอันไม่เป็น
สัตย์ตระลาการปล่อยตัวไป แล้วนายน้อยทำฎีกาทูลเกล้า ๆ ถวายโปรด
เกล้า ๆ ให้พระยาธรรมสารนิติตัดสิน ก็ยังขาดกลางประการใดไม่ ทุกวันนี้

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

คนที่ ๓ ก็เลี้ยงสุรายาเมา พวกพี่น้องน้อง ๆ แต่จะเป็นผู้ร้ายปล้นในคราว
ที่เกิดชุกชุมครั้งนั้นด้วยหรือไม่ หาทราบเกล้า ๆ ไม่

อีกรายหนึ่งชื่อ หมง, บั้น, ทรัพย์ บ้านบางเขน ว่าเป็นคนเคย
ต้องโทษเพราะเป็นผู้ร้ายปล้นมา ๒ ครั้งแล้ว ทุกวันนี้ก็ยังเป็นคนประพฤติ
เป็นนักเลงคบพวกพ้องอยู่เสมอ แต่จะเป็นผู้ร้ายปล้นในครั้งนั้นด้วย
หรืออย่างไรไม่ทราบเกล้า ๆ ข้าพระพุทธเจ้าให้สืบว่าเป็นผู้ร้ายในครั้งใด
คราวใดก็ไม่ได้ความ

รายหนึ่งว่าชื่อ อ้ายใหญ่, อ้ายยิ้ม เป็นผู้ร้ายปล้นต้องรับพระราช
อาญาจำอยู่ ณ คุก กรมพระนครบาลให้มีประกันปล่อยไป แต่เวลานี้
กรมพระนครบาลเรียกกลับเสียแล้ว

อนึ่งได้ทราบเกล้า ๆ ว่า ในเวลาที่เกิดผู้ร้ายชุกชุมนั้น ที่ศาลาวัด
บรมมงคลแห่งหนึ่ง เป็นที่ชุมนุมคนร้ายในเวลาเย็นค่ำมิใคร่จะขาด แต่
กลางวันจะหลบหลือมไปอยู่แห่งใดไม่ทราบเกล้า ๆ แต่เดี๋ยวนี้หายไป
หลายเวลาแล้ว

ข้อความซึ่งข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณา ทิ้งนี้จะเป็น
ความเท็จจริงประการใดไม่ทราบเกล้า ๆ เป็นแต่คำเล่าบอกมาดังนี้ ข้า-
พระพุทธเจ้าจะไปแจ้งความตอกองจับหรือจับด้วยกำลังเอง หรือทำฎีกา
ทูลเกล้า ๆ ถวายเป็นโจทก์ด้วยการแผ่นดิน ก็ไม่ได้ทราบเกล้า ๆ ตลอด
เลียดแน่นนอน ครั้นจะนั่งความไว้ก็เกรงด้วยเกล้า ๆ ว่าจะขาดน้ำพระ-
พิพัฒน์สัตยา ซึ่งข้าพระพุทธเจ้านำความซึ่งได้ทราบเกล้า ๆ เป็นแต่คำ

เกล้าผู้มีได้สืบสวนโดยเลื่อยดตลอดมากราบบังคมทูลพระกรุณา เป็น
 ความผิดแบบอย่างพระราชประเพณีดังนี้ พระราชาอาญาไม่พินเกล้า ฯ
 ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ขอเดชะ ฯ

(๑)

ข้าพระพุทธเจ้า พรหมวรานุรักษ์

---

(๑) พรหมวรานุรักษ์ คือ พระองค์เจ้าชายเกษมสันต์โสภาคย์ พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติวันจันทร์ที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๙ รัชกาลที่ ๖ สถาปนา
 เป็นกรมหลวง เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นกรรมการศาลฎีกา ขึ้นพระชนม์ วันที่ ๔
 มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ในเจ้าจอมมารดาแพ

(สำเนา) ที่ ๔

ศาลากลางเมืองสุพรรณบุรี

(๑)

วัน ๑๑^{๑๐} ก่ำ ปี่จ่อ อัฐศก ศักราช ๑๒๔๘

ข้าพเจ้า พระพิเรนทรเทพบดีศรีสมุห เจ้ากรมพระตำรวจใหญ่ซ้าย
ข้าหลวงพระไชยราชรักษาปลัดผู้รักษาเมือง หลวงศรีราชรักษากระบัตร์
กรมการ บอกรูปฎิบัติมายังท่านออกพันนายเวร ขอได้นำขึ้นกราบเรียน
ฯ พณฯ ลูกขุน ณ ศาลาทราบ

ด้วยข้าพเจ้าสืบทราบเกล้าฯ ว่าผู้ร้ายเก่าที่เมืองสุพรรณบุรี ชำระ
รับเป็นสัจย์บ้างยังไม่รับบ้าง ที่รับเป็นสัจย์บอกส่งลงมาณะกรุงเทพ ฯ
แล้วบ้าง ยังมีได้บอกส่งลงมาบ้าง อ้ายผู้ร้ายออกได้กลับไปอยู่บ้านเรือน
มีใจกำเริบเที่ยวทำ โจรกรรมกับราษฎรชาวบ้านแขวงเมืองสุพรรณบุรีอีก
เนื่องฯ ข้าพเจ้าจึงได้แต่งให้ข้าหลวงแลกรมการอำเภอกำนันออกจับ
อ้ายมชอผู้ร้าย รายหนึ่งได้ตัวอ้ายแสง อ้ายฟ่วง อ้ายเรือน อ้ายอู่
อ้ายกง อ้ายอู่ อ้ายภู อ้ายนาม อ้ายตาด อ้ายบุญ อ้ายสอน อ้ายเปลี่ยนลาว
อ้ายเปลี่ยนไทย ๑๓ คนมาถามให้การสารภาพโดยซันตา ต้องกำกั้นว่า

(๒)

ณ วัน ๕^{๑๘} ก่ำ ปี่ระกา สัปตศก เวลาตี๊ก ประมาณสองยามเศษ อ้ายแสง

อ้ายอู่ อ้ายสอน อ้ายฟ่วง อ้ายบุญ อ้ายภู อ้ายนาม ๓ คน พาขึ้นไปตี

(๓)

ปล้นเรือจีนกินจอดอยู่ ณ บ้านขนมจีน ตำบลหนึ่ง ครั้น ณ วัน ๒๔^{๑๘} ก่ำ

(๑) ตรงกับวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๘

(๒) ตรงกับวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘

(๓) ตรงกับวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๘

ปีระกา สัปตศก เวลาตีประมาณ ๒ ยาม อ้ายแสง กับอ้ายยง อ้ายสอน
อ้ายอู๋ อ้ายภู อ้ายเปลี่ยนไทย อ้ายคง ๗ คน พากันไปตีปล้นเรือ

(๔)

อำแดงแปลกจอดอยู่ ณ บ้านขนมจีนตำบลหนึ่ง ครั้น ณ วัน ๑๑^๕ ค่ำ ปีระกา

สัปตศก เวลาตี ประมาณสองยาม อ้ายแสง กับอ้ายเปลี่ยนไทย อ้ายเรื่อน
อ้ายจิตร อ้ายใจ อ้ายเปลี่ยนลาว อ้ายยง อ้ายพ่วง ๘ คนพากันไปตีปล้น
เรือจีนตัวพวยจอดอยู่ ณ บ้านขนมจีนตำบล ๑ แขวงเมืองสุพรรณบุรี
ตามตำบลได้ทรัพย์สิ่งของแบ่งปันกันแล้ว อ้ายมีชื่อผู้ร้าย ได้ส่งผ้าขาว
ผ้าดำเสือกางเกงด้ายขาวด้ายเขียวของกลางไว้กับตระลาการแจ้งอยู่ในคำ
ให้การอ้ายผู้ร้ายรับเป็นสัจย์นั้นแล้ว ครั้น ณ วันเสาร์เดือนแปดขึ้น

(๕)

สามค่ำ ปี่จ้อ อัฐศก หลวงศรีราชรัทษายกระบัตร์ หลวงไชยรองปลัด
หลวงสุภมาตรา กับกรมการแต่งให้ขุนจำเมืองถือนอกคุมตัว
อ้ายแสง อ้ายอู๋ อ้ายเรื่อน อ้ายภู อ้ายบุญ อ้ายสอน อ้ายคง อ้ายยง
อ้ายพ่วง อ้ายเปลี่ยนลาว อ้ายเปลี่ยนไทย อ้ายจิตร อ้ายใจ อ้ายอู๋
อ้ายเพ็ชร อ้ายตาด ๑๖ คนกับจีนตัวพวย จีนกิน อำแดงแปลก โจทมาส่ง

(๖)

ยังกรุงเทพฯ ครั้นมาถึงวัดบางหว้าคลองบางกอกน้อย ณ วัน ๕^๖ ค่ำ
ปี่จ้อ อัฐศก ขุนจำเมืองกับพวกอ้ายผู้ร้ายก็จอดพักอยู่ที่วัดบางหว้า นายเทศ
ขุนสุพรรณมาหาขุนจำเมืองที่เรือนขุนจำเมืองฯ จึงว่ากับอ้ายแสง

(๔) ตรงกับวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๘

(๕) ตรงกับวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘

(๖) ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘

พวกอ้ายแสงผู้ร้ายพร้อมด้วยจันท้วพวย จันทัน อำแดงแปลก โจท ให้

อ้ายแสงพวกอ้ายแสงผู้ร้ายเอาเงินมาให้กับขุนจำเมืองคนละ $\frac{๒}{๑๐}$ บ้าง ^(๓)

ขุนจำเมืองจะแก้ความอ้ายแสงพวกอ้ายแสงให้แล้วกันที่เวร อ้ายแสงพวก ^(๔)

อ้ายแสงก็ยอม ครั้นรุ่งขึ้นณวัน ๕๓๘ ค่ำ ปีมจอ อัฐศก เวลาเช้า ๒ โมง ขุนจำเมืองกับอ้ายแสง อ้ายยง อ้ายพ่วง อ้ายเฉย ไปที่บ้านพันพานุราช กรมมหาดไทย นายเทศ ขุนสุพรรณก็มาอยู่ที่บ้านพันพานุราชด้วยพร้อม กัน ขุนจำเมือง นายเทศพูดกับพันพานุราชว่าขุนจำเมืองเอาความผู้ร้าย

๑๒ คนมาส่ง อ้ายผู้ร้ายจะเสียเงินให้คนละ $\frac{๒}{๑๐}$ บ้าง โจทจำเลยจะยอม

เล็กแล้วแก้กัน ขุนจำเมืองเอาหนังสือบอกส่งให้ พันพานุราชฉีกบอก ออกอ่าน แล้วพันพานุราชจึงรับกับขุนจำเมืองว่าให้เอาเงินที่อ้ายผู้ร้ายมา

ให้พันพานุราช $\frac{๕}{๑๐}$ พันพานุราชจะจัดแจงให้แล้วแก้กัน ขุนจำเมืองกับ ^(๕)

อ้ายแสง อ้ายยง อ้ายพ่วง ก็กลับมา รุ่งขึ้นณวัน ๖๓๘ ค่ำ ปีมจอ อัฐศก

เวลา ๒ โมงเช้า ขุนจำเมืองเอาเงินส่วนตัว อ้ายแสง $\frac{๒}{๑๐}$ อ้ายเปลี่ยน

(๓) คือ ๒ ชั่งบ้าง ๒ ชั่ง ๑๐ ตำลึง บ้าง

(๔) ตรงกับวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

(๕) ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

ลาว $\frac{๑๐}{๑}$ กับอำยมชอพวกอำยมแสง ๑๐ คน เงินคนละ $\frac{๒}{๑}$ รวมเป็น
เงิน $\frac{๒๒}{๑}$ แล้ว ขุนจำเมืองกับนายเฉยเอาเงิน $\frac{๒๒}{๑}$ พาตัว อำยมแสง อำยมยง
อำยมพ่วง จันทกีน จันทัวพวย อำแดงแปลก โจทไปพร้อมกันกับนายเทศ
ขุนสุพรรณที่บ้านพันภาษราช ขุนจำเมืองเอาเงินออกนับให้พันภาษราช
 $\frac{๑๐}{๑}$ แต่เงินส่วนโจทนั้น พันภาษราชให้ ขุนจำเมือง นายเทศ ขุน
สุพรรณ พาตัวจันทกีน จันทัวพวย อำแดงแปลก ไปที่หน้าพระอุโบสถวัด
สุทัศน์เทพวราราม ขุนจำเมืองเอาเงินออกให้จันทกีน $\frac{๑๐}{๑}$ จันทัวพวย
 $\frac{๒}{๑}$ อำแดงแปลก $\frac{๑}{๑}$ รวมเงิน $\frac{๑๕}{๑}$ แล้ว จันทกีน จันทัวพวย
อำแดงแปลก โจทจ้างให้นายเทศขุนสุพรรณเป็นผู้เขียนแต่งหนังสือสัญญา
ทานบนให้ไว้กับพันภาษราชฉบับหนึ่งแล้ว นายเทศ ขุนสุพรรณกับโจทได้
เอาหนังสือ สัญญาทานบนมาให้กับภรรยาพันภาษราชไว้ ข้าพระพุทธเจ้า
ได้เอาตัวจันทกีน จันทัวพวย อำแดงแปลก โจท ๓ คน มาถามให้การต้อง

(๑๐)

คำกันว่า ณ วัน $\frac{๑๐}{๑}$ คำ บิจอ อัฐศก ขุนจำเมืองถือบอกคุมตัวจันทกีน จันทัว
พวย อำแดงแปลก กับอำยมชอผู้ร้าย ๓ คน ไปที่บ้าน พันภาษราชๆ กับขุน
จำเมือง นายเทศ ขุนสุพรรณ พร้อมกันที่เรือนพันภาษราชๆ ได้ว่าให้จันทกีน
จันทัวพวย อำแดงแปลก โจท รับเอาเงินที่อำยมชอผู้ร้ายแล้วจะได้เลิกความ
แก่กัน ถ้าไม่ยอมแล้ว พันภาษราช ขุนจำเมือง จะเอาตัวโจทไปส่งยังเวร

(๑๐) ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

กรมมหาดไทย จะต้องให้เสียเงินมากไป จันทน์ จันทน์ตัวพวย อำแดงแปลก
 โจทก์ยอมเอาเงิน แล้วขุนจำเมือง นายเทศ ขุนสุพรรณ พาทัวโจทก์ไปที่
 นำพระอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวราราม ขุนจำเมือง เอาเงินให้จันทน์ $\frac{๓}{๑๐}$
 จันทน์ตัวพวย $\frac{๒}{๑}$ อำแดงแปลก $\frac{๕}{๑}$ รวมเงิน $\frac{๑๕}{๑}$ นายเทศขุนสุพรรณ
 เขียนหนังสือสัญญาทานบนให้โจทก์ขัดแกงโคลงตายมือให้พันภาษาราช
 ไว้เป็นสำคัญ สมคำอัยผู้ร้ายแล้ว จันทน์ จันทน์ตัวพวย อำแดงแปลก

โจท ๓ คนได้เอาเงินของอัยผู้ร้ายส่งไว้เป็นกลาง

{	จันทน์	$\frac{๓}{๑๐}$
	จันทน์ตัวพวย	$\frac{๒}{๑}$
	อำแดงแปลก	$\frac{๕}{๑}$

รวมเงิน $\frac{๑๕}{๑}$ ข้าพระพุทธเจ้าได้เอาเงิน $\frac{๑๕}{๑}$ (๑๑) ผู้กให้โจทก์หยิบเก็บมอบ

(๑๒) ผู้รักษาเมืองไว้แล้ว ณ วัน ๒๓.๑๐ ค่ำ บิจอ อัฐศก ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วย
 ผู้รักษาเมืองกรมการได้เอาตัวขุนจำเมืองมาถามให้การสารภาพรับโดยขึ้น
 ตาสมคำ โจทก์ อัยผู้ร้าย โจทความว่า หลวงศรีราชรักรักษากระบัตร์กับกรม
 การแต่งให้ขุนจำเมืองถือบอกคุมตัวอัยผู้ร้าย ๑๖ คน กับถือยศำสำนวน

(๑๑) หยิบเก็บ คือ ถัดเรื่องหนึ่ง ๆ ที่ตรวจสำนวนแล้ว พนักงานจะเอาดินเหนียวมาประกบ
 เข้ากับเชือกผูกสำนวนไว้ แล้วเอาเล็บหยิกลงไปที่ดินเหนียวนั้นให้เป็นรอยแทนประทับ
 ตรา ถ้าดินเหนียวแตกหมายความว่า มีผู้มาแก้สำนวน ทั้งนี้เป็นการป้องกันแก้ไขคำ
 ให้การนั่นเอง

(๑๒) ตรงกับวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

เลของกลางกับตัวโจทย์ส่งไปยังเวรกรรมมหาชาติไทย ครั้นถึงวัดบางหว้า (๑๓)

คลองบางกอกน้อยแขวงกรุงเทพฯ ๗ ๓ วัน ๕๗๘ กำป้อจ้อ อัฐศก ขุนจำเมือง เอาตัวอ้ายผู้ร้าย ๑๖ คน จอดพักอยู่ที่หน้าวัดบางหว้า ๒ วัน ขุนจำเมือง

เรียกเงินกับอ้ายผู้ร้ายได้ที	อ้ายแสง		๑						
				อ้ายพ่วง		๑			
							อ้ายยง		๑
	อ้ายสอน		๑						
				อ้ายภู		๑			
							อ้ายบุญ		๑

อ้ายเรือน	}	รวมเงิน		๑๑	ครั้น ๓ วัน ๗๘๘ กำ ป้อจ้อ				
อ้ายเปลี่ยนไทย							๑		
อ้ายเปลี่ยนลาว									๑๐
อ้ายตาด									

(๑๓) ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

อัฐศักร^{๑๕} เวลาเช้า ๒ โมงเศษ ขุนจำเมืองเอาเงินตรา $\frac{๑๑}{-}$ พาตัวจันทน์

จันทน์ตัวพวย อำแดงแปลก โจท กับอ้ายแสง อ้ายยง อ้ายพ่วง ผู้ร้ายไป
บ้านพันกานูราชๆกับ ขุนจำเมือง นายเทศ ขุนสุพรรณ^{๑๖} พร้อมกันที่เรือน

พันกานูราช ขุนจำเมืองก็เอาเงิน^{๑๗} $\frac{๑๐}{-}$ ออกให้พันกานูราช แล้ว ขุนจำเมือง

นายเทศ ขุนสุพรรณ^{๑๘} พาตัว จันทน์ จันทน์ตัวพวย อำแดงแปลก โจท กับ
อ้ายแสง อ้ายยง อ้ายพ่วง ผู้ร้าย ไปที่พระอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวราราม

ขุนจำเมืองก็เอาเงินตราออกให้ จันทน์ $\frac{๑๑}{-}$ จันทน์ตัวพวย $\frac{๒}{-}$ อำแดง

แปลก $\frac{๑๑}{-}$ รวมเงิน $\frac{๑๕}{-}$ แล้ว เรียกหนังสือสัญญาทานบนโจทไว้ให้

กับพันกานูราชฉบับหนึ่ง แจงอยู่ในหนังสือสัญญาทานบนแลคำให้การ
นั้นแล้ว ครั้นเช้าพระพุทธรเจ้าได้เอาถ้อยคำสำนวนที่ได้พิจารณาเก่าใหม่

กับเงินกลางของกลางกับ จันทน์ จันทน์ตัวพวย อำแดงแปลก โจท แล

ขุนจำเมืองกับ อ้ายแสง อ้ายยง อ้ายพ่วง อ้ายอู่ อ้ายสอน อ้ายภู อ้ายบุญ

อ้ายคง อ้ายเรือน อ้ายเปลี่ยนไทย อ้ายเปลี่ยนลาว อ้ายตาด อ้ายนาม

๑๓ คน ผู้ร้ายจำตรวนมอบให้ข้าหลวงกับหลวงไชยตระลาการเดิมคุม

ลงมาด้วยแล้ว

จะควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

(สำเนา)

(๑)

ที่ ๕

รับวัน ๒๓ ๑๐ ค่ำ ปีมะจอ อัฐศก ๑๒๔๘

ร, ที่ ๕๑๖/๔๘ ก.น. ๓

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วัน ๑๓ ๑๐ ค่ำ ปีมะจอ อัฐศก ศักราช ๑๒๔๘

(๒)

ถึงกอมมิตตีบังคับการกรมพระนครบาล ด้วยกรมหมื่นพรหมวรา-

(๓)

นุรักษ์ ยื่นหนังสือขอผู้ร้ายตามทสี่บได้ แต่ไม่มีข้อความแน่นอน
ว่าได้ปล้นในชั้นหลังนี้หรือไม่ แต่ไม่ว่าชั้วว่าอยู่ตำบลใดเป็นการเลื่อน
ลอย ผู้ร้ายที่กล่าวมาเหล่านี้ ก็เป็นคนที่ต้องชำระในศาลกรมพระนคร
บาลบ้าง ศาลพระยาอภัยรณฤทธิ์บ้าง ครั้นจะให้กรมพระตำรวจกองจับ
ออกจับ ก็กลัวจะได้กันเลอะไป เพราะไม่มีหลักไพล เหนว่าให้กอมมิตตี
กรมพระนครบาล ตรวจสอบตามรายชื่อผู้ร้ายหรือผู้ต้องหาว่าเป็นผู้ร้าย
แล้วเร่งนายประกันแลสืบสวนเอาตัวจะดีกว่า ได้ส่งหนังสือกรมหมื่น
พรหมวรานุรักษ์มาด้วยแล้ว

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๘

(๒) เมื่อ ณ วัน ๕ ๓ ๑๐ ค่ำ ปีมะจอ อัฐศก จุลศักราช ๑๒๔๘ โปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นภูเรศธำรง-

ศักดิ์ พ้นจากตำแหน่งอธิบดีกรมพระนครบาล และยังไม่ตั้งบุคคลขึ้นดำรงตำแหน่ง
แทน เพราะกำลังทรงพระราชดำริเรื่องปรับปรุงกระทรวงต่าง ๆ จึงโปรดเกล้าฯ แต่ง
ตั้งเจ้านายและขุนนาง ๔ ท่าน ทำหน้าที่บังคับบัญชาการกรมพระนครบาลไปพลาง
เรียกว่า กอมมิตตี (Committee)

(๓) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

(สำเนา)

ร. ที่ ๕๒๐
๔๘ ก.น. ๕

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

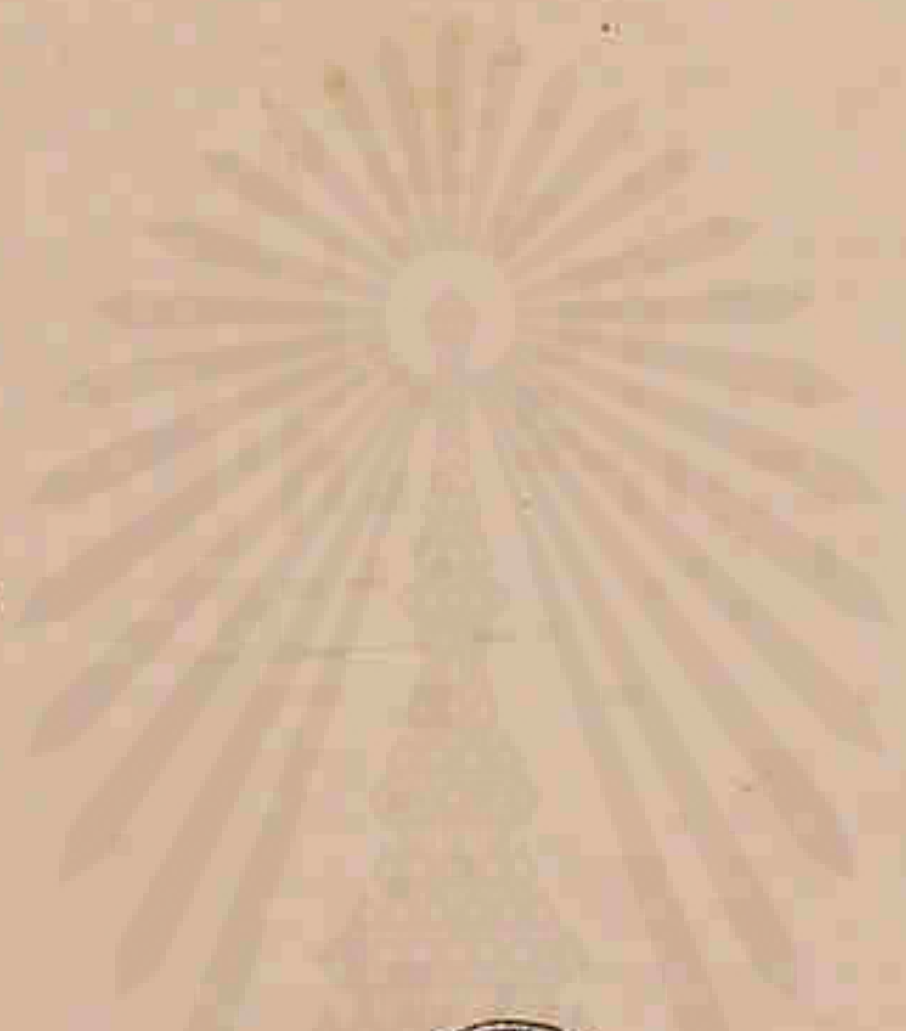
(๑)

วัน ๓๑ ๑๐ ค่ำ ปีมะแม อัฐศก ศักราช ๑๒๔๘
๘

ถึง กอมนิตผู้บังคับการกรมพระนครบาล

ด้วยจดหมายส่งเรื่องราวหม่อมราชวงศ์ให้ยื่นเพิ่มเติมกล่าวโทษ
หลวงพิศдикกลาง เพิก ว่าปล่อย อ้ายเสื่อ อ้ายเกิด ผู้ร้ายโทษปล้นแขวง
กรุงเก่า แลเมืองนครนายกนั้น ควรพิจารณาให้ชำระตามคำหาหม่อม
ราชวงศ์ให้เถิด

(๑) ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

สี่แยกราชวิถี ถนนสามเสน พระนคร

นายเฉลียว จันทราทรพิทย สุทนต์, สุโฆษา

พ.ศ. ๒๕๐๖

